

Ter inzage
gelegd stuk

30 800 VII - 48

**Kiezen op Afstand
Stemmen via internet**

**Rapportage experiment
Tweede Kamerverkiezingen 2006**

Kiezen op Afstand

Experiment met stemmen via internet bij de Tweede Kamerverkiezingen 2006

INHOUDSOPGAVE

- I. Brief van de begeleidingscommissie aan de staatssecretaris
- II. Evaluatie
- III. Verslag van de uitvoering
- IV. Bijlagen in deze rapportage
 - A. Registratieformulieren
 - B. Wereldkaart
 - C. Stembescheiden
 - D. Kiezersenquête
 - E. Evaluatie voorlichtingscampagne Kiezen uit het buitenland
 - F. Evaluatie helpdesk Kiezen op Afstand
 - G. Uitslag van de stemming
 - H. Ministeriele Regeling KOA
- V. Online bijlagen op www.minbzk.nl/koa
 - 1. Functioneel Ontwerp (FO) RIES-stemdienst
 - 2. Administratieve Organisatie (AO) internetstemmen TK 2006
 - 3. Risicoanalyse project KOA internetstemmen TK 2006
 - 4. Wet- en regelgeving Kiezen op Afstand
 - 5. Proces- en interactiemodel experiment internetstemmen 2006
 - 6. Eindbeoordeling broncode review CIBIT

LEESWIJZER RAPPORTAGE

Deze rapportage is opgebouwd in vijf delen.

In deel I van deze rapportage vindt u het oordeel van de begeleidingscommissie over de evaluatie van het experiment bij de Tweede Kamerverkiezingen 2006 en een advies over stemmen via internet.

In deel II is vervolgens de evaluatie van het experiment met stemmen via internet voor kiezers in het buitenland opgenomen.

In deel III vindt u een uitgebreid verslag van de uitvoering van het experiment.

In deel IV van deze rapportage zijn de belangrijkste bijlagen opgenomen.

Overige bijlagen (V) kunt u online vinden op www.minbzk.nl/koa.

De staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Drs. A.Th.B. Bijleveld-Schouten
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Onderwerp: evaluatie van het experiment met stemmen via internet voor kiezers in het buitenland

Nieuwegein, 19 april 2007

Geachte mevrouw Bijleveld-Schouten,

In het kader van het programma Kiezen op Afstand heeft bij de Tweede Kamerverkiezingen 2006 een experiment plaatsgevonden met stemmen via internet voor kiezers in het buitenland. Conform artikel 53 en 54 van het Experimentenbesluit Kiezen op Afstand moet dit experiment geëvalueerd worden en dient een commissie die evaluatie te begeleiden.

Begeleidingscommissie

U heeft mevrouw P.B.M. van Dijk, de heer P.C.J. van der Wel en mijzelf verzocht zitting te nemen in de begeleidingscommissie en een oordeel te geven over de wijze waarop het ministerie van BZK de evaluatie heeft uitgevoerd. Tevens heeft u de begeleidingscommissie gevraagd te adviseren over de voortzetting van het experiment.

Aan dat verzoek hebben wij met veel genoegen gevolg gegeven. Nadat wij een (concept-)evaluatierapport van het ministerie van BZK hebben ontvangen, hebben wij deze op 16 februari 2007 besproken. De opmerkingen uit deze bespreking zijn vervolgens in het evaluatierapport verwerkt.

Beoordeling evaluatie

Het evaluatierapport is duidelijk over het doel en de opzet van het experiment. De uitgevoerde evaluatie geeft uitsluitsel over de vraag of het gestelde doel is gerealiseerd en geeft inzicht in de wijze waarop een vervolg kan worden gegeven aan het experiment.

De begeleidingscommissie kan zich vinden in de conclusies over meerwaarde van internetstemmen in hoofdstuk 5 en in de aanbevelingen in hoofdstuk 6.

Invoeren internetstemmen voor kiezers in het buitenland

Het experiment is ondanks de vervroeging van de verkiezingen goed verlopen. Er zijn geen onregelmatigheden geconstateerd. 99% van de internetstemmers die ook al eens per brief had gestemd vanuit het buitenland, geeft de voorkeur aan internetstemmen, omdat zij dit betrouwbaarder vinden (85%), maar vooral eenvoudiger (96%). Internetstemmen blijkt voor kiezers uit het buitenland de toegankelijkheid van de verkiezingen aanzienlijk te verbeteren.

De begeleidingscommissie adviseert dan ook om internetstemmen voor kiezers uit het buitenland definitief in te voeren.

Mogelijke uitbreiding doelgroep

Een van de risico's van stemmen via internet is het feit dat de kiezer zijn stem uitbrengt buiten de bescherming van een stemlokaal, waar stemvrijheid en

stemgeheim wordt gegarandeerd. Voor briefstemmers vanuit het buitenland was dit echter nooit mogelijk, waardoor internetstemmen geen nieuw risico vormt. Allereerst kan bij uitbreiding van de doelgroep gedacht worden aan overige kiezers die *buiten* Nederland verblijven, maar daar nog geen stemrecht hebben, zoals gepensioneerden, studenten en vakantiegangers.

Bij mogelijke uitbreiding van de doelgroep voor internetstemmen *binnen* Nederland zal vooral gekeken kunnen worden naar andere groepen kiezers die op dit moment ook niet kunnen stemmen in de bescherming van het stemlokaal, zoals bepaalde groepen fysiek gehandicapten, die niet gebaat zijn bij de mogelijkheid tot stemmen in een willekeurig stemlokaal.

De begeleidingscommissie internetstemmen is van mening dat mogelijkheden en implicaties van uitbreiding van de doelgroep van internetstemmen onderzocht moeten worden.

Ook binnen de bescherming van een stemlokaal zou stemmen via internet mogelijkheden kunnen bieden voor plaatsonafhankelijk stemmen voor kiezers binnen heel Nederland. De begeleidingscommissie internetstemmen is daarom tevens van mening dat de voor- en nadelen van een centraal, landelijk internetverkiezingssysteem in kaart moeten worden gebracht.

De begeleidingscommissie vertrouwt erop u hiermee voldoende informatie te hebben verschaft om een standpunt te vormen over internetstemmen.

Namens de begeleidingscommissie Evaluatie experiment internetstemmen 2006,

Drs. C.M. de Vos

II.

**EVALUATIE VAN HET EXPERIMENT
INTERNETSTEMMEN
TWEEDE KAMERVERKIEZINGEN 2006**

Project Kiezen op Afstand

INHOUDSOPGAVE

II.1.1. Achtergrond experiment.	3
1.2. Korte samenvatting experiment stemmen via internet 2006	3
1.2.1. Stemmen via internet voor kiezers in het buitenland	3
1.2.2. Omgevingsfactoren	3
1.2.3. Doorgevoerde aanbevelingen vanuit experiment 2004	4
1.2.4. Opkomst	5
1.3.1. Wettelijk kader evaluatie	6
1.3.2. Onderzoeksmethode evaluatie	7
II.2. Oordeel kiezers over stemmen via internet	8
II.3. Ervaringen internetstembureauleden	13
II.4. Organisatorische, financiële en administratieve lasten	15
4.1. Organisatie	15
4.2. Financiële lasten	16
II.5. Toegankelijkheid en meerwaarde	18
5.1. Toegankelijkheid verkiezingen	18
II.6. Aanbevelingen	20
6.1. Stemmen via internet	20
6.2. Stemmen vanuit het buitenland	21

II.1. Inleiding

1.1. Achtergrond experiment

Op 4 oktober 2000 hebben de ministers van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) en voor Grote Steden- en Integratiebeleid (GSI) plannen ontvouwd om het stemproces in Nederland op termijn plaatsonafhankelijk(er) te maken door de inzet van informatie- en communicatietechnologie.

Voor de uitvoering van deze plannen heeft het ministerie van BZK het project Kiezen op Afstand (KOA) ingesteld. Naast verschillende experimenten met Stemmen in een Willekeurig Stemlokaal (SWS) heeft KOA in 2004 en 2006 een experiment georganiseerd met stemmen via internet voor Nederlandse kiezers in het buitenland.

1.2. Korte samenvatting experiment stemmen via internet 2006

1.2.1. Stemmen via internet voor kiezers in het buitenland

Bij de Tweede Kamerverkiezingen in november 2006 konden Nederlanders die in het buitenland wonen of werken hun stem voor de tweede keer uitbrengen via internet. Kiezers vanuit het buitenland dienden zich te registreren om hun Nederlanderschap aan te tonen en om dubbele kiesgerechtigheid te voorkomen. Informatie en registratieformulieren waren vanaf juli 2006 te vinden op www.kiezenuithetbuitenland.nl. Met een wereldwijde voorlichtingscampagne werden de kiezers attent gemaakt op deze website. De kiezers konden de registratieformulieren opsturen tot oktober 2006. Als gevolg van de vervroegde verkiezingen was de registratieperiode korter dan gebruikelijk.

Vervolgens kregen de kiezers een stemcode thuisgestuurd, waarmee zij van 18 tot en met 22 november 2006 hun stem konden uitbrengen op de website www.internetstembureau.nl. Voor het experiment in 2006 is gebruik gemaakt van het *Rijnland Internet Election System* (RIES). Het ministerie van BZK heeft de ontwikkeling van dit systeem door het Hoogheemraadschap van Rijnland financieel gesteund en als gevolg daarvan het gebruiksrecht op het systeem gekregen voor een aantal experimenten. Een onafhankelijk stembureau hield toezicht op de stemming. Na afloop van de stemming konden de kiezers hun stem controleren. Een uitgebreide beschrijving van het experiment en de eisen die aan de stemdienst werden gesteld vindt u in het *Verslag van de uitvoering (deel III van het rapport)*.

1.2.2. Omgevingsfactoren

Tijdens de verkiezingen werd Nederland bezocht door een waarnemingsmissie van de OVSE. Deze missie heeft ook verschillende malen een bezoek gebracht aan het internetstembureau en de KOA-helpdesk. In 2007 heeft de OVSE het Election Assessment Mission Report gepubliceerd.

Sinds medio 2006 is een discussie ontstaan over de betrouwbaarheid van stemmachines. In die discussie zijn zijdelings ook vragen en opmerkingen gemaakt over de betrouwbaarheid van internetstemmen. De adviescommissie Inrichting Verkiezingsproces heeft de opdracht gekregen om ook op dit punt het kabinet te adviseren. De adviescommissie zal haar advies voor 1 oktober 2007 aanbieden.

1.2.3. Doorgevoerde aanbevelingen vanuit experiment 2004

De evaluatie van het experiment met internetstemmen bij de Europese Parlementsverkiezingen 2004 bevatte zeven aanbevelingen. Hieronder wordt beschreven in welke mate deze zijn opgenomen in het experiment 2006.

1. *Bied de kiezers in het buitenland opnieuw de mogelijkheid om per internet of telefoon te stemmen bij de eerstvolgende verkiezingen.*

Aan deze aanbeveling is voldaan met het experiment in 2006. Gezien het lage animo in 2004 voor telefoonstemmen is niet weer de mogelijkheid geboden om per telefoon te stemmen.

2. *Onderzoek de mogelijkheden om de structurele en incidentele kosten van het stemmen per internet- en telefoon tot het minimum terug te brengen.*

Door de samenwerking met Het Waterschapshuis zijn er minder kosten gemaakt voor de stemdienst. Verder heeft de verkorting van de stemperiode en het niet aanbieden van de mogelijkheid tot het stemmen per telefoon tot een vermindering van de kosten geleid.

3. *Wijs een instantie aan om een onafhankelijk oordeel te geven over de betrouwbaarheid van de technische voorzieningen.*

Aan deze aanbeveling is niet volledig uitvoering gegeven als gevolg van de vervroeging van de verkiezing. Naar aanleiding van de stemcontrole konden kiezers bezwaar indienen, indien zij meenden dat hun stem niet correct was meegeteld. Voor een onafhankelijk oordeel werden deze bezwaarschriften in behandeling genomen door een cryptografisch expert van de Universiteit van Eindhoven.

4. *Ga na onder welke voorwaarden de registratie per internet zou kunnen plaatsvinden. Ontwikkel een methode om de verzending van de stembescheiden op een andere manier te laten plaatsvinden waardoor het probleem van de late ontvangst kan worden voorkomen.*

Als gevolg van het vervroegen van de verkiezing is het maar beperkt mogelijk gebleken om dit te realiseren. Bij het besluit om de verkiezingen te laten plaatsvinden op 22 november volgde uit de Kieswet dat de registratietermijn onmiddellijk geopend was. Wel is een e-formulier op de website www.kiezenuithetbuitenland.nl geplaatst. Met behulp van dit interactieve formulier werd de kiezer online door de registratieprocedure en keuzes geleid, waarna hij het ingevulde formulier moest uitprinten om te ondertekenen en op te sturen.

5. *Onderzoek de mogelijkheden om de authenticatieprocedure dusdanig aan te passen dat het verlies van de toegangscode geen fataal gevolg heeft.*

In 2006 konden kiezers die hun stemcode kwijt waren of niet hadden ontvangen, tot 15 november een vervangende code aanvragen.

6. *Bij een vervolgexperiment kan de ondersteuning verminderd worden. Er dient wel een voorziening te zijn waar de kiezer deskundige ondersteuning kan krijgen in het geval hij/zij technische problemen heeft bij het stemmen.*

De helpdesk KOA was dag en nacht beschikbaar tijdens de stemperiode.

7. *Onderzoek de mogelijkheid voor een kortere stemperiode.*

De stemperiode is verkort van tien naar vijf dagen.

1.2.4. Opkomst

Van de 34.305 geregistreerde kiezers in het buitenland hebben 21.593 (63%) kiezers zich aangemeld voor stemmen via internet. Uiteindelijk hebben 19.815 kiezers (92%) daadwerkelijk hun stem uitgebracht via internet. Dat was zowel absoluut als relatief meer dan bij de 9.960 geregistreerde briefstemmers. Daar was de 'opkomst' 84%.

Bij de vorige Tweede Kamerverkiezingen in 2003 hebben 25.644 kiezers hun stem uitgebracht per brief. Het totale aantal kiezers uit het buitenland is voor deze verkiezing dus met 34% gestegen.

In 2004 bij de Europese Parlementsverkiezingen was het ook mogelijk om te stemmen via internet. Toen hebben 7.197 (45%) van de 15.832 geregistreerde kiezers in het buitenland voor internet gekozen. Daarvan hebben uiteindelijk 4.871 kiezers (68%) hun stem via internet uitgebracht.

1.3. Evaluatie van het experiment stemmen via internet 2006

1.3.1. Wettelijk kader evaluatie

Het experiment met stemmen via internet bij de Tweede Kamerverkiezingen 2006 vond plaats binnen het wettelijk kader van de Experimentenwet Kiezen op Afstand van 11 december 2003 en de Experimentenbesluiten Kiezen op Afstand van 23 april 2004, 21 augustus 2006 en 27 september 2006.

Doelen evaluatie

In het Experimentenbesluit (artikel 53) is vastgelegd dat het **doel van de evaluatie** is om inzicht verkrijgen in de mate waarin het experiment heeft voldaan aan **twee criteria**. Het eerste criterium luidt dat de **toegankelijkheid** om deel te nemen aan verkiezingen voor de doelgroep vergroot wordt door Internetstemmen (lid 2.a). Het tweede criterium luidt dat de **organisatorische consequenties** en financiële en administratieve lasten voor de overheid in redelijke verhouding staan tot de meerwaarde die het stemmen per internet voor de kiezer heeft (lid 2.b).

In artikel 53 lid 3 is vastgelegd dat in het evaluatierapport in ieder geval moet worden beschreven:

- a. hoe de kiesgerechtigden oordelen over het stemmen met behulp van internet.
- b. de ervaringen van de stembureauleden
- c. de organisatorische consequenties en de financiële en administratieve lasten

Tevens bevat het evaluatierapport aanbevelingen omtrent de wenselijkheid van voortzetting van experimenten (lid 4).

Begeleidingscommissie

Op grond van artikel 4 lid 3 van de Experimentenwet Kiezen op Afstand 2003 en artikel 54 van het Experimentenbesluit 2004 is er een begeleidingscommissie benoemd, bestaande uit:

- drs. C.M. (Cor) de Vos, burgemeester van Nieuwegein
- mw. P.B.M. (Nel) van Dijk, directeur van het Instituut voor Publiek en Politiek
- drs. P.C.J. (Peter) van der Wel van Rijnconsult

De begeleidingscommissie heeft tot taak een oordeel te geven over de wijze waarop de evaluatie wordt uitgevoerd (lid 2.a) en te adviseren over de voorzetting van de experimenten, dan wel invoering van stemmen via internet (lid 2.b).

Standpunt van de minister

De minister van BZK dient de Staten-Generaal op grond van artikel 4 lid 6 van de Experimentenwet KOA tevens zijn standpunt te zenden inzake de invoering van de voorzieningen, anders dan als experiment.

Doelgroep experiment

Voor het stemmen per internet kent de Experimentenwet KOA één doelgroep namelijk uit Nederlanders die kiesgerechtigd zijn om vanuit het buitenland te stemmen. Deze groep is tweeledig:

1. Kiezers die hun **werkelijke woonplaats buiten Nederland** hebben, kunnen hun stem uitbrengen per brief, volmacht of kiezerspas volgens artikel D3 in de Kieswet. In het kader van de Experimentenwet Kiezen op Afstand werd in 2006 ook de mogelijkheid geboden om te stemmen via internet.

2. Kiezers die **op de dag van stemming wegens beroep** of werkzaamheden (van echtgenoot, geregistreerd partner, levensgezel of ouder) **buiten Nederland** verblijven, kunnen ook hun stem uitbrengen per brief volgens de Kieswet artikel M1. In het kader van de Experimentenwet Kiezen op Afstand werd in 2006 ook deze groep de mogelijkheid geboden om te stemmen via internet.

1.3.2. Onderzoeksmethode evaluatie

Teneinde informatie voor deze evaluatie te verzamelen hebben gesprekken plaatsgevonden met de ontwikkelaars van de stemdienst, de stembureauleden, medewerkers van het Bureau Verkiezingen van de gemeente Den Haag en van verschillende andere gemeenten, verkiezingsmedewerkers bij de Directie Consulaire Zaken van het ministerie van Buitenlandse Zaken en de ambassades en consulaten.

Tevens konden de internetstemmers nadat zij hun stem hadden uitgebracht een online enquête invullen op www.kiezenuithetbuitenland.nl. 11.003 internetstemmers (56%) hebben deze enquête ingevuld. Zie bijlage D voor deze enquête.

Als laatste bron is Radio Nederland Wereldomroep te melden, die een onderzoek heeft gehouden onder Nederlanders in het buitenland. De helft van deze personen had gestemd vanuit het buitenland, waarvan 70% via internet.

De resultaten van deze enquêtes worden in het volgende hoofdstuk behandeld.

De evaluatie is uitgevoerd door KOA-projectmedewerkers van het ministerie van BZK onder toezicht van de begeleidingscommissie.

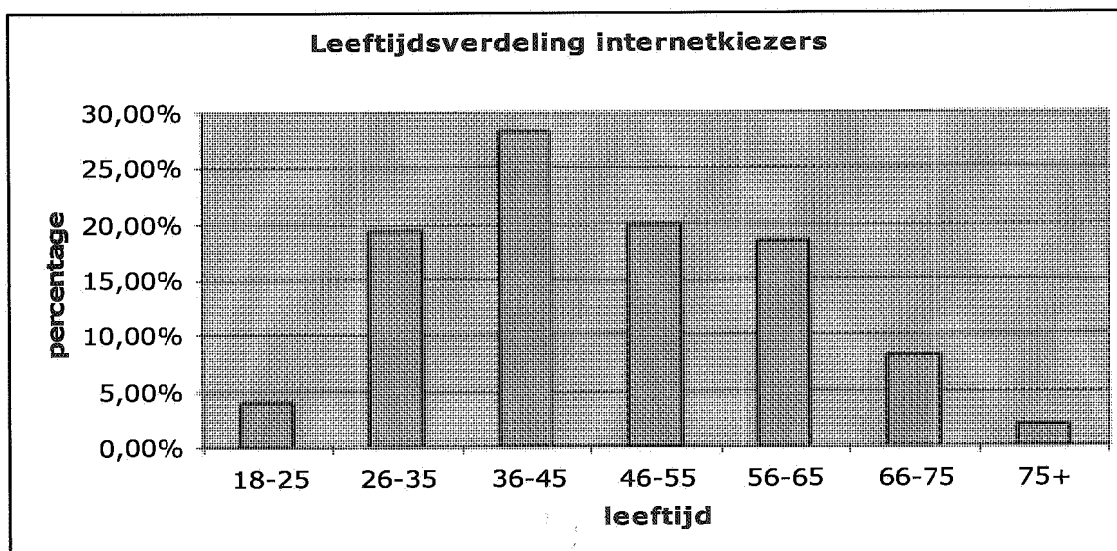
II.2. Oordeel kiezers over stemmen via internet

Experimentenbesluit art. 53 lid 3a

De kiezers in dit hoofdstuk betreffen de kiezers die de online enquête hebben ingevuld, nadat zij hun stem hadden uitgebracht via internet. Indien wordt gerefereerd aan andere bronnen, dan wordt dit nadrukkelijk vermeld. In casu gaat het om 11.003 internetstemmers (56%). Zie bijlage D voor deze enquête

Typering kiezers

Van de internetstemmers heeft 92% zijn werkelijke woonplaats in het buitenland (D3). 8% bevond zich tijdens de verkiezingen tijdelijk voor werkzaamheden in het buitenland (M3). 73% van de internetstemmers bevond zich in Europa, met name in België, Duitsland en Frankrijk. Ongeveer de helft van de kiezers had niet eerder uit het buitenland gestemd. In onderstaande grafiek zijn de leeftijden van de internetstemmers weergegeven. 10% van deze kiezers is ouder dan 65 jaar.

Voorlichtingscampagne

In onderstaande tabel is weergegeven hoe de kiezers zijn geattendeerd op de mogelijkheid van stemmen vanuit het buitenland (via internet).

Informatiebron voor kiezers in het buitenland over (internet)stemmen	D3	M3	Totaal	Totaal volgens Wereldomroep
Via brief van gemeente Den Haag	46,2%	7,5%	43,0%	39%
Via ambassade of consulaat	23,5%	17,6%	23,1%	24%
Via nieuwsberichten op internet	13,9%	23,0%	14,7%	28%
Via familie of kennissen	10,8%	20,1%	11,6%	11%
Via nieuwsberichten in kranten/tijdschriften	7,8%	14,2%	8,4%	18%
Tv-spotje op BVN	8,2%	6,2%	8,1%	29%
Zelf ontdekt via een zoekmachine op internet	5,2%	14,0%	6,0%	n.v.t.
Via nieuwsberichten op televisie of radio	4,8%	5,8%	4,9%	13%
Radiospotje op Wereldomroep	3,4%	4,0%	3,5%	9%
Banner op website van krant	2,1%	4,0%	2,3%	n.v.t.
Via werkgever	1,0%	4,8%	1,3%	n.v.t.
Via gemeente	0,6%	7,0%	1,1%	4%
Via advertentie in Holland Herald (KLM-tijdschrift)	0,3%	2,5%	0,5%	n.v.t.

49%¹ van de kiezers heeft de voorlichtingswebsite www.kiezenuithetbuitenland.nl bezocht. Deze website bevatte volgens 97% van de respondenten alle informatie die de kiezer nodig had. Volgens de Wereldomroep vond 65% van de kiezers dat zij op tijd op de hoogte waren gebracht over de verkiezingen en de registratieprocedure. Meer informatie over de voorlichting is te vinden in bijlage E 'Evaluatie voorlichtingscampagne'.

Helpdesk Kiezen op Afstand

10%² van de internetstemmers heeft contact opgenomen met de helpdesk Kiezen op Afstand, voornamelijk per e-mail. De meeste vragen betroffen het aanvragen van vervangende stembescheiden. Het werd door kiezers niet altijd gewaardeerd dat er twee verschillende helpdesks bestonden: de helpdesk Kiezen op Afstand van het ministerie van BZK voor vragen over stemmen via internet en de helpdesk Kiezers Buiten Nederland van de gemeente Den Haag voor vragen over registratie en stemmen op andere wijze. De kiezers waren wel positief over de verleende hulp van de helpdesk KOA. Zowel de bereikbaarheid als de klantvriendelijkheid werden door alle respondenten gewaardeerd.

Niet alle kiezers konden de weg naar de helpdesk KOA vinden. Daarom werden ook andere overheidsinstanties benaderd met vragen, zoals de consulaire posten en de Nederlandse Vertegenwoordiging op Aruba. Deze laatste kon de kiezers helaas niet altijd adequaat voorlichten, aangezien zij niet over stemmen via internet waren geïnformeerd, zoals de consulaire posten. In bijlage F vindt u de evaluatie van de KOA-helpdesk.

¹ Zowel volgens online enquête als volgens Wereldomroep

² 8% volgens Wereldomroep

Registratie als kiezer in het buitenland

De kiezers die hun werkelijke woonplaats in het buitenland hebben konden zich tot zes weken voor de verkiezingen registreren. De kiezers die nog in Nederland stonden ingeschreven bij een gemeente en voor werk in het buitenland waren, mochten tot vier weken voor de verkiezingen registreren. Op dat moment was er echter nog weinig aandacht voor de verkiezingen in de media, waardoor veel kiezers in het buitenland nog niet alert waren op het feit dat zij zich voor de verkiezingen dienden te registreren. Ook het feit dat er twee verschillende deadlines bestaan³ en dat registratieformulieren naar verschillende instanties gestuurd dienen te worden⁴, zorgde voor enige verwarring onder de kiezers. 20%⁵ van de kiezers vond de registratieprocedure niet eenvoudig.

Volgens onderzoek van de Wereldomroep heeft 46% van de niet-stemmers wel willen stemmen, maar heeft de registratieprocedure hen hiervan weerhouden. Slechts 36% van de kiesgerechtigden weet volgens de Wereldomroep dat zij zich het gehele jaar door kunnen laten inschrijven in het semi-permanente register van kiezers buiten Nederland van de gemeente Den Haag.

90% van de internetstemmers gaf echter aan dat zij de procedure wel duidelijk vonden en dat het registratieformulier gemakkelijk verkrijgbaar was, zoals op de website www.kiezenuithetbuitenland.nl en bij ambassades. Ook de mogelijkheid om een *e-formulier* in te vullen op de website en vervolgens te printen werd positief gewaardeerd door 96% van de respondenten.

De KOA-helppdesk heeft meer dan 800 berichten ontvangen van verontruste kiezers waarvan hun registratieformulieren of stembescheiden vertraagd waren in de internationale post. Voor de kiezers die dit op tijd aangaven konden vervangende stembescheiden worden aangemaakt. Dit werd positief gewaardeerd.

Stembescheiden

Na registratie kregen de kiezers via de post een stemcode en een handleiding toegestuurd. 99% vond de handleiding duidelijk en informatief. Begin november kregen de kiezers per e-mail een overzicht van de kandidaten en een digitale versie van de handleiding toegestuurd. Slechts 44% van de kiezers heeft het kandidatenoverzicht bekeken voordat zij gingen stemmen. 3,2% van de kiezers gaf aan dat zij niet op tijd per post hun stemcode hadden ontvangen. Er zijn 936 vervangende stemcodes uitgereikt aan kiezers die hun code kwijt waren of niet op tijd hadden ontvangen (4,3% van totaal aantal geregistreerde internetkiezers).

Stemperiode

De kiezers konden hun stem uitbrengen op www.internetstembureau.nl

De stemperiode van 18 november 7:30 tot 22 november 21:00 uur vond 73% voldoende en 24% gaf aan dat een kortere stemperiode ook voldoende was geweest. Nadat de kiezer zijn

³ Voor D3 6 weken en voor M3 4 weken voor de dag van stemming

⁴ M3 dient registratieformulier naar B&W van eigen gemeente te sturen, D3 naar hoofd consulaire post, vertegenwoordiger Nederland in Antillen/Aruba, de eigen minister of B&W gemeente Den Haag.

⁵ Zowel volgens online enquête als volgens Wereldomroep

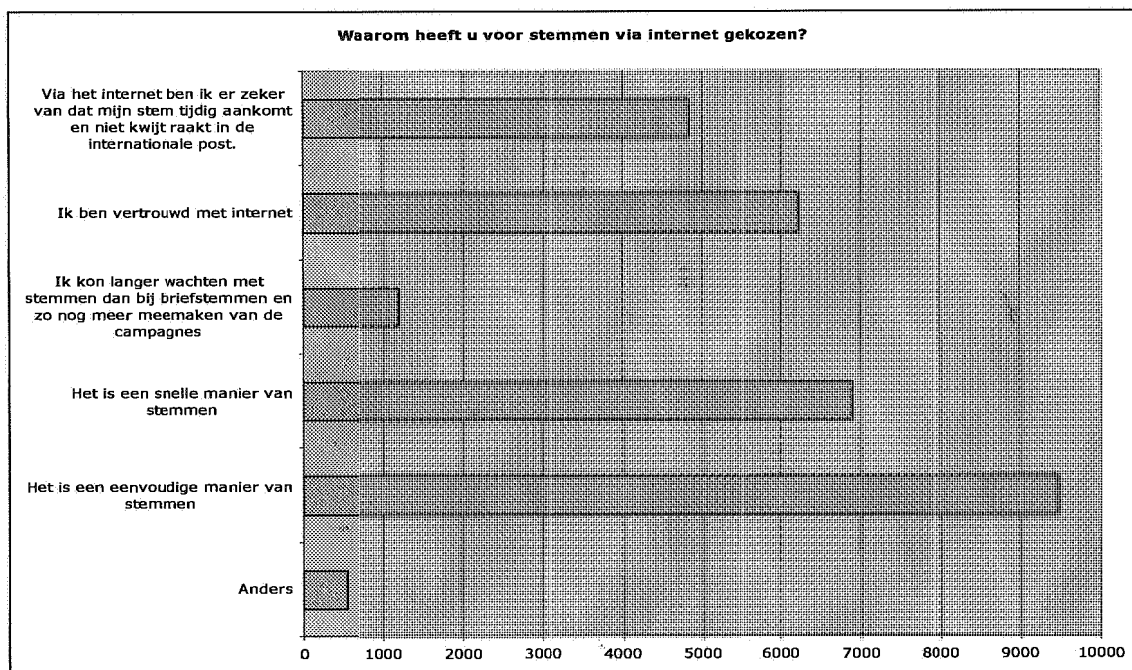
stemcode had ingevoerd kon hij eerst een partij kiezen, daarna een kandidaat en daarna op de rode knop 'Stem' klikken. 69% gaf aan dit een gemakkelijke methode te vinden en 64% vond het een veilige methode. 1% vond het ingewikkeld. In onderstaande tabel wordt de mening van de kiezers over www.internetstembureau.nl weergegeven.

	Niets ingevuld	Zeër mee eens	Mee eens	Mee oneens	Zeër mee oneens
Het stemproces in zes stappen op www.internetstembureau.nl is duidelijk	1,0%	61,5%	37,1%	0,4%	0,0%
Het taalgebruik op www.internetstembureau.nl is duidelijk	1,4%	58,7%	39,5%	0,3%	0,1%
Stemmen via www.internetstembureau.nl is betrouwbaar	4,9%	35,4%	57,0%	2,4%	0,3%

Stemcontrole

Met het doel om het internetstemproces transparanter te maken konden kiezers na afloop van de stemming hun stem controleren. De meeste kiezers zeggen hun stem niet te hebben gecontroleerd. Uit onderstaande tabel blijkt echter dat de mogelijkheid tot stemcontrole wel het vertrouwen vergrootte in de stembureau en de uitslag.

De mogelijkheid tot controle vergroot mijn vertrouwen in de stembureau en de uitslag	50 %
Ik vond de stemcontrole ingewikkeld en zou het niet nog een keer doen	1 %
Ik vond de stemcontrole ingewikkeld, maar het is goed dat de mogelijkheid er is	5 %
Ik moet mijn stem nog controleren	29 %
Ik vind stemcontrole niet nodig	29 %
Ik heb nog nooit van stemcontrole gehoord	7 %

Algemeen

10% van de kiezers gaf aan tegen problemen of onduidelijkheden te zijn opgelopen. Het merendeel van deze problemen is opgelost en/of was geen obstakel om een stem uit te brengen. De meest voorkomende problemen die kiezers hebben ondervonden zijn weergegeven in onderstaande tabel.

Stemcode niet of erg laat ontvangen	3,2% ⁶
Het registratieproces is lastig/ingewikkeld	1,1%
Overzicht van kandidatenlijsten te klein weergegeven	1,0%
Onduidelijkheid over cijfers/letters in stemcode	0,7%
Beveiligingscertificaat/slotje werkte niet/was onduidelijk	0,6%
Kon sommige vragen van enquête niet invullen	0,5%
Geen kandidatenlijst ontvangen	0,3%
Ik had alle kandidaten en partijen op een pagina willen zien	0,3%
Stemcode was naar het verkeerde adres opgestuurd	0,2%
Oorspronkelijke browser werkte niet	0,2%
De stemsite was langzaam	0,2%
Ik had meer informatie over kandidaten/partijen willen ontvangen	0,2%
Ik had meer uitleg over pop up blokkering nodig	0,2%
Het lukte niet mijn technische stem te bewaren	0,2%
Overige problemen met stemmen via internet	1,1%
Totaal internetstemmers met problemen	10,0%

99%⁷ van de kiezers die bij vorige verkiezingen al eens per brief had gestemd, geeft de voorkeur aan stemmen via internet. De kiezers vinden stemmen via internet betrouwbaarder (85%⁸), maar vooral eenvoudiger (96%⁹) dan briefstemmen. In onderstaande figuur wordt aangegeven waarom kiezers voor internet hebben gekozen. Onder de categorie 'Anders' noemen kiezers voornamelijk het feit dat internetstemmen tijd- en plaatsafhankelijk is. 94% van de internetkiezers vindt dat stemmen via internet voor Nederlandse kiezers in het buitenland bij de eerstvolgende verkiezing definitief ingevoerd moet worden. 2% is het hiermee oneens en 4% heeft hierover geen mening.

⁶ Dit is 4% van totaal aantal respondenten volgens cijfers van de Wereldomroep

⁷ Zowel volgens online enquête als volgens Wereldomroep

⁸ 87% volgens cijfers van de Wereldomroep

⁹ 98% volgens cijfers van de Wereldomroep

II.3. Ervaringen internetstembureauleden

Experimentenbesluit art. 53 lid 3b

Voor de stembureauleden is een evaluatiebijeenkomst gehouden op 4 december 2007. De stembureauleden die hierbij niet aanwezig konden zijn hebben schriftelijk hun ervaringen doorgegeven. Hieronder volgt een samenvatting van de ervaringen van de stembureauleden.

Vorbereiding

De instructiebijeenkomst voor stembureauleden op 14 november vond plaats op de locatie van het stembureau in Leiden. Deze bijeenkomst vond men informatief en helder. Een aantal leden was van mening dat er teveel werd ingegaan op detailinformatie over werking van de RIES-stemapplicatie, maar andere leden vonden informatie over RIES juist het belangrijkste onderdeel.

De stembureauleden vonden de handleiding over het algemeen informatief, maar te uitgebreid en daardoor niet meer zo duidelijk. Wel waardeerden de stembureauleden dat zij zich van tevoren uitgebreid konden inlezen, al vond een aantal dat zij de handleiding te kort van tevoren (11 november) hadden ontvangen.

De stembureauleden meenden dat zij over voldoende ICT- en Kieswetkennis en -ervaring beschikten om de functie van stembureau lid uit te voeren. Sommigen wat meer op het gebied van ICT en anderen meer op het gebied van kiesrecht. Wel vond een aantal dat zij te weinig kennis hadden van de RIES-stemdienst om de stemdienstbeheerders goed te kunnen controleren.

Stemperiode

Er zijn door het internetstembureau geen onregelmatigheden geconstateerd tijdens de stemming. De stembureauleden vonden de werkzaamheden over het algemeen leuk en interessant, al vond men het soms saai omdat 'er niets gebeurde' en de werkzaamheden een enigszins ritueel karakter hadden. De stembureauleden konden meekijken met de RIES-stemdienstbeheerders naar de schermen van de beheerinterface en indien gewenst een rapportage opvragen. Het feit dat het stembureau alleen controlerende taken had vonden sommige stembureauleden bezwaarlijk. Een aantal stembureauleden was van mening dat het bekijken van de RIES-rapportages ook via internet had kunnen plaatsvinden.

De invulling van de werkzaamheden was nog teveel analoog aan een regulier stembureau, en nog niet voldoende aangepast naar nieuwe controlemogelijkheden die stemmen via internet zou kunnen bieden. De stembureauleden hebben schriftelijk verslag gedaan van belangrijke handelingen in het proces verbaal en de logboeken, wat men soms erg omslachtig vond.

De procedure rondom het uitgeven van validatiecodes van het stembureau aan de stemdienstbeheerders zijn goed verlopen, al was dit niet voor iedereen duidelijk, evenmin als de functie van deze 'teststemmen'. Het stembureau miste de controle over de serverruimtes in Nijmegen en Amsterdam. Daarvoor had men graag over webcams beschikt om deze te kunnen controleren.

De onafhankelijke positie van het stembureau vonden de leden goed gewaarborgd. Toch werd dit soms als moeizaam ervaren, omdat de stembureauleden minder ervaring hadden met internetstemmen dan de BZK-medewerkers en de RIES-stemdienstbeheerders. Het stembureau kon met de beheerders meekijken naar schermen en rapportages, maar miste soms het gevoel van controle. Belangrijkste oorzaak hiervan was dat de stembureauleden niet beschikten over een beheerinterface en zodoende zelf geen uitvoerende werkzaamheden hadden met betrekking tot de stemdienst.

De samenwerking tussen de stembureauleden en RIES-stemdienstbeheerders verliep goed. Ook de samenwerking met de overige medewerkers, zoals het Adviesteam van BZK verliep goed, het was handig om bij hen informatie in te winnen. Het stembureau kon de KOA-helpdesk soms moeilijk bereiken. Het was niet praktisch dat zij niet op dezelfde locatie zaten, zodat het stembureau niet continu op de hoogte was van eventuele problemen van kiezers.

De beperkte openbaarheid van het stembureau vonden de stembureauleden wel rustig, maar ook onduidelijk. Over de openbaarheid van het stembureau is ook een bezwaar ingediend door een burger ten tijde van het sluiten van de stemdienst. De voorzitter van het stembureau en het Adviesteam BZK hebben de situatie uitgelegd aan de burger en hem uitgenodigd voor de openbare zitting van het stembureau.

Toekomst

Volgens de stembureauleden zou onderzocht moeten worden of het wettelijk wel noodzakelijk moet blijven dat er continu een voltallig stembureau van drie leden aanwezig is. Het gaat immers om toezicht op een geautomatiseerd proces. Daarom zouden de processen van het stembureau herontworpen kunnen worden binnen deze digitale omgeving. Ook zien de stembureauleden in de toekomst meer beheertaken bij het stembureau, zoals het draaien van rapportages met behulp van een beheerinterface. Rapportages en binnenkomende telefoontjes bij de helpdesk zouden volgens het stembureau ook op afstand via internet gevisualiseerd kunnen worden ten behoeve van de openbaarheid.

II.4. Organisatorische, financiële en administratieve lasten

Experimentenbesluit art. 53 lid 3c

4.1. Organisatie

Normaliter is het Bureau Verkiezingen van de gemeente Den Haag verantwoordelijk voor de kiezers die vanuit het buitenland mogen stemmen. Voor de experimenten in het kader van Kiezen op Afstand (KOA), zoals stemmen via internet is de minister van BZK verantwoordelijk. Hiertoe heeft BZK een samenwerkingsconvenant afgesloten met de gemeente Den Haag, waarin de taken en verantwoordelijkheden voor beide partijen zijn vastgelegd.

De gemeente Den Haag is verantwoordelijk voor de controle van de kiesgerechtigdheid en de registratie van de internetstemmers. Tevens heeft de gemeente Den Haag een helpdesk Kiezers Buiten Nederland, waar de internetstemmers met vragen over hun registratie terecht konden. Voor vragen over de stembescheiden en het stemmen via internet konden kiezers terecht bij een andere helpdesk: de helpdesk KOA van het ministerie BZK. Ten behoeve van de voorlichtingscampagne aan de kiezers in het buitenland over internetstemmen was ook het ministerie van Buitenlandse Zaken nauw betrokken, zowel het kerndepartement als de posten in het buitenland.

Als gevolg van het vervroegen van de verkiezing met zes maanden, was de projectorganisatie genoodzaakt om de uitvoering van het project aan te passen. Zo is het uitwerken van de mogelijkheid van een digitale registratie niet gestaakt en is de voorlichting aan de kiezers voornamelijk in digitale vorm plaatsgevonden. Ook de ontwikkeling van de internetstemdienst kwam onder tiddruk te staan.

De internetstemdienst die gebruikt werd bij de Tweede Kamerverkiezingen 2006 was het Rijnland Internet Election System (RIES).

Het ministerie van BZK heeft een financiële bijdrage van € 100.000 gegeven voor de ontwikkeling van de RIES-stemdienst. Hieruit volgde dat BZK bij de verkiezingen in 2006 een gebruiksrecht had op RIES.

RIES is gedeeltelijk eigendom van Het Waterschapshuis, de ICT-leverancier van de Waterschappen. BZK heeft daarom ten behoeve van de verkiezingen 2006 een samenwerkingsovereenkomst met Het Waterschapshuis gesloten.

Hoewel de RIES-stemdienst goed heeft gefunctioneerd, bracht het gebruik van RIES wel een aantal consequenties met zich mee. Zowel de ontwikkeling als het beheer van RIES werden ditmaal uitgevoerd door Het Waterschapshuis, die daartoe de oorspronkelijke ontwikkelaars (en mede-eigenaren) inhuurde. Het ministerie BZK had alleen gebruiksrecht van RIES, maar geen eigenaarschap. Hierdoor kon niet alle documentatie over de stemdienst openbaar worden gemaakt.

Het grote aantal betrokken organisaties heeft ook consequenties gehad voor de efficiëntie bij het organiseren van het experiment. Dit was echter gegeven de tijdsdruk (door het vervroegen van de verkiezing) ook niet te voorkomen. Bij een eventueel volgend experiment is dit een belangrijk aandachtspunt. Dat geldt in het bijzonder de integratie van de helpdesken.

4.2. Financiële lasten

De kosten voor het experiment Stemmen via internet bij de Tweede Kamerverkiezingen 2006, die ten laste kwamen van het ministerie van BZK zijn als volgt opgebouwd (bedragen inclusief BTW):

	Internetstemmen: TK-verkiezingen november 2006	Kosten
1	marktoriëntatie en advisering, onderzoek digitalisering stembescheiden	€ 0
2	stemdienst (RIES)	€ 546.000
3	testen, schouw, keuren	€ 310.000
4	inhuur beveiligings- en ICT-deskundigheid	€ 25.000
5	meerwerk gemeente Den Haag	€ 40.000
6	register anonimiseren kiezersgegevens	€ 0
7	voorlichtingscampagne kiezen uit het buitenland	€ 70.000
8	huisvesting stembureau en vergoeding leden	€ 30.000
9	productie en verzending stembescheiden	€ 42.000
10	toezichtorganisatie (externe derde, BZK)	€ 5.300
11	helpdesk op informatiepunt	€ 46.000
12	evaluatie	€ 0
13	auditing en verantwoording	€ 15.000
14	personeelskosten BZK KOA totaal (inclusief experiment SWS)	€ 292.000
15	Personeelskosten externe inhuur	€ 530.000
	totaal internetstemmen TK-2006	€ 1.951.300

De kosten voor voorlichting hebben betrekking op alle uitgaven dus ook voor briefstemmen. De kosten voor de helpdesk zijn hoger uitgevallen dan begroot, omdat de helpdesk 24 uur per dag open is gesteld. Bovendien heeft de helpdesk meer werk gehad aan het uitreiken van vervangende stembescheiden dan was verwacht. De kosten voor personeel van het ministerie van BZK omvatten ook de personeelskosten voor het experiment Stemmen in een Willekeurig Stemlokaal, aangezien deze twee experimenten onder hetzelfde project Kiezen op Afstand vallen.

II. Evaluatie experiment internetstemmen Tweede Kamerverkiezingen 2006

De kosten die het ministerie van Buitenlandse Zaken heeft gemaakt t.b.v. algemene voorlichting over de verkiezingen en de organisatie van briefstembureaus in 2006 bedragen €110.000.

De posten marktoriëntatie en evaluatie zijn incidentele kosten, die inherent zijn aan een experiment. Deze zullen niet meer voorkomen indien internetstemmen opgenomen is in het reguliere verkiezingsproces voor kiezers buiten Nederland. Ook de posten met betrekking tot externe inhuur, stemdienst, testen, helpdesk en auditing zullen naar verwachting gereduceerd kunnen worden na definitieve invoering.

De kosten per geregistreerde internetkiezer bedroegen € 90 , 81% minder dan bij het eerste experiment in 2004. Van de stemdienst die bij het experiment in 2004 is gebruikt heeft het ministerie van BZK echter wel de het eigendomsrecht verworven.

De uiteindelijke kosten van internetstemmen voor deze doelgroep zijn bij gebruik van de RIES-stemdienst in hoge mate afhankelijk van de kosten van de RIES-applicatie. Voor dit experiment is gebruik gemaakt van een beperkte gebruiksrecht op deze applicatie. Bij een eventueel nieuw experiment dient te worden nagegaan hoe de kosten verder gereduceerd kunnen worden.

II.5. Toegankelijkheid en meerwaarde

5.1. Toegankelijkheid verkiezingen

Experimentenbesluit art. 53 lid 2a

Toegankelijkheid betekent dat de kiezers uit de betrokken doelgroep, de kiezers die vanuit het buitenland mogen stemmen, zoveel mogelijk in de gelegenheid worden gesteld om deel te nemen aan de verkiezing. Om de toegankelijkheid voor deze groep kiezers verder te vergroten, zullen drempels moeten worden weggenomen, bij de volgende drie fasen in het verkiezingsproces:

1. Kennis over de verkiezingen

De kiesgerechtigden moeten kennis hebben over het proces om vanuit het buitenland te kunnen stemmen. De website www.kiezenuithetbuitenland.nl is een goed middel gebleken om deze informatie te verstrekken.

2. Registreren voor de verkiezingen

Het feit dat op www.kiezenuithetbuitenland.nl pdf-registratieformulieren en een e-formulier verkrijgbaar waren, bleek de toegang tot de registratieformulieren te bevorderen. Tevens werd door het e-formulier het invullen van het registratieformulier vereenvoudigd, omdat de kiezer door het beantwoorden van vragen automatisch het juiste formulier kreeg. Het feit dat het registratieformulier via de post opgestuurd diende te worden blijft, onder meer vanwege de portokosten, een drempel voor registratie. Bovendien kwamen formulieren door de internationale post niet altijd (op tijd) aan in Den Haag. Kiezers die zich later dan twee maanden voor de verkiezingen wilden inschrijven, waren dikwijls te laat. Digitaliseren van het gehele proces van registratie zal de toegankelijkheid in belangrijke mate kunnen bevorderen. Echter een volledig gedigitaliseerd proces heeft tot gevolg dat een van de controle middelen, zijnde de controle van de fysieke handtekening van de kiezer, verloren gaat. Een alternatief hiervoor is thans niet voorhanden.

3. Stem uitbrengen

Voor de geregistreerde kiezers wordt het stemmen toegankelijker door de mogelijkheid om via internet te stemmen. De kiezers gaven aan dat zij internetstemmen makkelijker vonden dan briefstemmen, omdat het een snelle, tijd- en plaatsongebonden manier van stemmen is. Verder vond men het prettig dat men niet meer afhankelijk was van de internationale post. Zodoende bespaarden de kiezers portokosten. Bovendien kon de kiezer wachten met het uitbrengen van zijn stem tot op de verkiezingsdag zelf, zodat hij langer kon nadenken op wie hij wilde stemmen. Ook voor ouderen bleek internetstemmen de toegankelijkheid te verhogen.

Conclusie

Concluderend kan gesteld worden dat internetstemmen een meerwaarde heeft voor kiezers in het buitenland, voor wie briefstemmen een minder betrouwbaar en minder snel alternatief is. Als de incidentele kosten die gemoeid zijn met de experimenten buiten beschouwing worden gelaten, blijven de structurele kosten over. Deze structurele kosten en organisatorische consequenties van internetstemmen voor de overheid staan echter pas in

redelijke verhouding tot de meerwaarde van internetstemmen voor kiezers in het buitenland als ook de registratie en de verzending van stembescheiden wordt gedigitaliseerd.

De kosten per geregistreerde internetkiezer bedroegen 90 euro, 81% minder dan bij het eerste experiment in 2004. Bovendien zullen de kosten per kiezer sterk gereduceerd kunnen worden als de trend van opkomststijging doorzet en meer aandacht wordt besteed aan voorlichting en een kiezersvriendelijke registratieprocedure.

II.6. Aanbevelingen

Experimentenbesluit art. 53 lid 4

Uit de evaluatie van het experiment met stemmen via internet voor kiezers in het buitenland volgt een aantal aanbevelingen. In paragraaf 6.1. worden eerst de aanbevelingen genoemd die direct verband houden met stemmen via internet. In paragraaf 6.2. volgt nog een aantal aanbevelingen die betrekking hebben op stemmen vanuit het buitenland in het algemeen. Een aantal aanbevelingen is ook al gedaan bij de evaluatie van het experiment in 2004, maar kon als gevolg van vervroegde verkiezingen in 2006 nog niet uitgevoerd worden.

6.1. Stemmen via internet

Stemmen via internet is voor kiezers in het buitenland de meest toegankelijke manier van stemmen. Kiezers zijn zeer positief over stemmen via internet. Het aantal geregistreerde kiezers in het buitenland is mede dankzij de voorlichtingscampagne en de mogelijkheid tot internetstemmen met 34% verhoogd.

Aanbeveling 1:

Voer stemmen via internet, naast briefstemmen, in als permanente mogelijkheid voor kiezers in het buitenland.

Er valt nog efficiëntievoordeel te halen voor kiezers en overheid door het digitaliseren van de registratie en van het toesturen van stembescheiden. Het verder digitaliseren van deze processen voorkomt tevens het kwijtraken van belangrijke documenten in de internationale post en biedt mogelijkheden om de deadline voor registratie korter voor de verkiezingen te stellen.

Aanbeveling 2:

Vereenvoudig het registratieproces. Dit kan door het digitaliseren van zowel registratie als verzending van stembescheiden. Indien dit niet mogelijk blijkt moeten de stembescheiden eerder aan de kiezers toegestuurd worden.

De internetstemdienst RIES is bruikbaar gebleken voor het stemmen per internet door de kiezers die in het buitenland mogen stemmen. Het gebruiksrecht op het systeem levert echter beperkingen op in het kader van openbaarheid van documentatie en beheer.

Aanbeveling 3:

Gebruik bij eventuele volgende verkiezingen via internet een stemdienst die geen beperkingen oplegt m.b.t. openbaarheid en beheer.

Het internetstembureau had moeite met het uitoefenen van controle op de stemdienstbeheerders, omdat zij zelf niet over een beheerinterface beschikten waarmee zij bijvoorbeeld rapportages konden genereren. De inrichting van het stembureau was nog teveel analoog aan een regulier stembureau.

Aanbeveling 4:

Spits de inrichting van het internetstembureau meer toe op de mogelijkheden die internet biedt. Het stembureau kan controle uitoefenen op een hoger aggregatieniveau over het gehele proces vanaf registratie.

De stemperiode van vijf dagen bleek ruim voldoende. Een kortere stemperiode zou kosten kunnen besparen. Om de impact van een technische storing te beperken is meer dan één stemdag gewenst.

Aanbeveling 5:

Verkort de stemperiode van vijf naar drie dagen.

Uit de aanbevelingen van het experiment van 2004 is de aanbeveling "Wijs een instantie aan om een onafhankelijk oordeel te geven over de betrouwbaarheid van de technische voorzieningen", maar ten dele ingevuld. Gegeven de recente discussie rondom de stemmachines blijft dit punt actueel.

Aanbeveling 6:

Wijs een instantie aan om een onafhankelijk oordeel te geven over de betrouwbaarheid van de technische voorzieningen.

6.2. Stemmen vanuit het buitenland

Uiteindelijk is de mogelijkheid van stemmen via internet geen doel op zich, maar een middel om kiezers te faciliteren. Met name Nederlandse kiesgerechtigden in het buitenland ondervinden drempels bij het uitbrengen van hun stem, waarbij stemmen via internet een mogelijkheid is om drempels weg te nemen. Uit het experiment in 2006 met stemmen via internet voor kiezers uit het buitenland volgt daarom nog een aantal aanbevelingen die algemeen gelden voor deze kiezersgroep.

In dit verband heeft Minister Nicolaï in februari 2007 een brief aan de Tweede Kamer gestuurd, waarin hij een aantal maatregelen aankondigt met betrekking tot kiezen uit het buitenland.¹⁰

Bij de organisatie van stemmen via internet vanuit het buitenland zijn nu teveel verschillende partijen betrokken. Hierdoor is het voor de kiezer onduidelijk waar zijn aanspreekpunt is.

Aanbeveling 7:

De partijen die betrokken zijn bij de organisatie van stemmen via internet vanuit het buitenland moeten nauwer samenwerken onder centrale regie, zodanig dat er slechts één enkel aanspreekpunt voor de kiezer ontstaat.

Naast kiezers die in het buitenland wonen (D3) en werken (M3), blijkt er nog een aantal groepen Nederlanders zich in het buitenland te bevinden: studenten, gepensioneerden en vakantiegangers die nog wel staan ingeschreven bij een Nederlandse gemeente. Zij hebben nu geen kiesrecht vanuit het buitenland, wat moeilijk is uit te leggen aan deze kiezers.

Aanbeveling 8:

Verruim de mogelijkheden voor kiezers die voor andere redenen dan voor beroep of werkzaamheden (of die van hun partner of ouder) zich in het buitenland bevinden, zodat zij ook vanuit het buitenland mogen stemmen. Houdt hierbij ook rekening met kiezers op de Antillen en Aruba.

¹⁰ 30 800 VII 37

Zowel bij de Nederlandse Vertegenwoordiging op de Antillen en Aruba, als bij afdelingen Burgerzaken van gemeenten ontbreekt vaak kennis van de procedure over stemmen (via internet) vanuit het buitenland. Hierdoor kunnen zij D3- en M3-kiezers niet altijd voldoende voorlichten.

Aanbeveling 9:

Richt de voorlichtingscampagne bij volgende verkiezingen niet alleen op kiezers en consulaire posten, maar ook op afdelingen Burgerzaken van de Nederlandse gemeenten en de Nederlandse Vertegenwoordiging op Aruba en de Antillen.

III.

**VERSLAG VAN UITVOERING
EXPERIMENT INTERNETSTEMMEN
TWEEDE KAMERVERKIEZINGEN 2006**

Project Kiezen op Afstand

INHOUDSOPGAVE

1	Inleiding	3
1.1	Algemeen	3
1.2	Gerelateerde documenten	3
2	Voorbereiding	5
2.1	Wet- en regelgeving	5
2.2	Stemdienst	6
2.3	Communicatie en voorlichting	7
2.4	Samenwerking met de gemeente Den Haag	12
2.5	Stembureau	13
3	Registratie en verzending stembescheiden	14
3.1	Registratie en inwilliging verzoek	14
3.2	Genereren cryptografische sleutels en stemcodes	19
3.3	Productie en verzending stembescheiden	20
3.4	Herinnering	22
3.5	Vervangende stemcode	23
4	Stemming	25
4.1	Opening door stembureau	25
4.2	Stemming	25
4.3	Stemopneming	27
4.4	Stemcontrole	27
4.5	Vernietiging van de bestanden	28
5	Helpdesk Kiezen op Afstand	29
5.1	Opleiding	29
5.2	Telefonische oproepen	29
5.3	E-mail berichten	30
5.4	Aard van de vragen	31
5.5	Samenwerking met andere informatiepunten	32

2. De Administratieve Organisatie (AO) geeft een gedetailleerde beschrijving van de processen en procedures, de betrokken organisaties en functionarissen en van de bevoegdheden, taken en verantwoordelijkheden van deze functionarissen.
 3. Het Functioneel Ontwerp (FO) geeft een gedetailleerde beschrijving van de gebruikte stembienst.
 4. Risicoanalyse
 5. Aanbevelingen van de Raad van Europa voor (remote) e-voting.
- Deze documenten zijn beschikbaar via de website www.minbzk.nl/koa.

2 Voorbereiding

2.1 Wet- en regelgeving

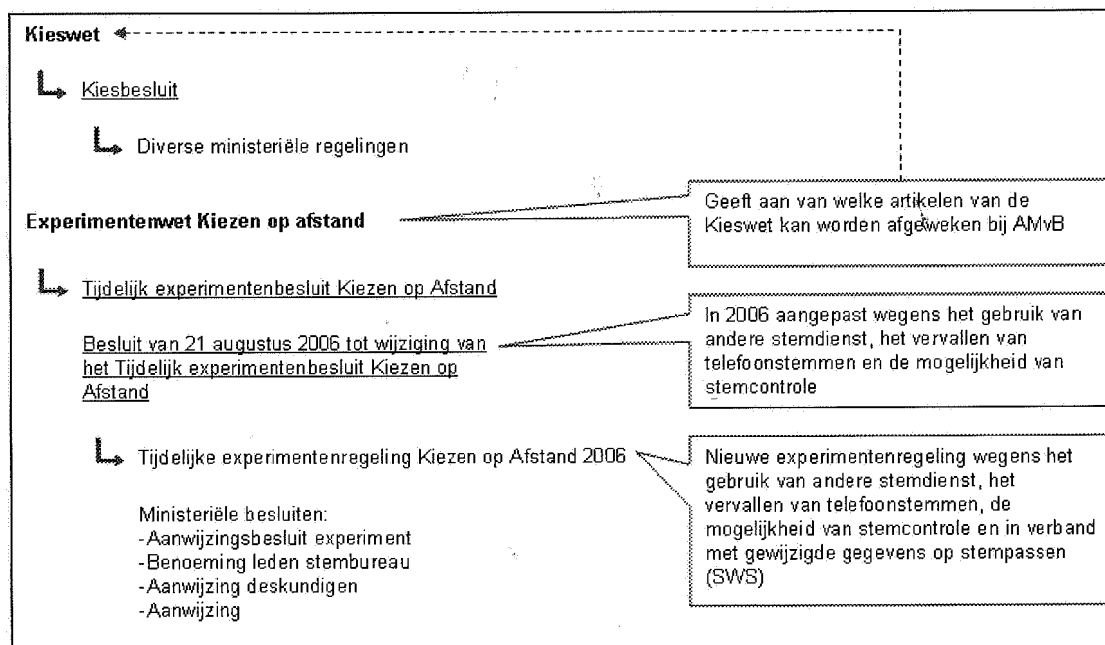
Een experiment met internetstemmen bij een Tweede Kamerverkiezing vereist een wettelijke basis. In 2003 is de Tijdelijke experimentenwet Kiezen op Afstand aangenomen. Deze wet schept een tijdelijke (tot 1 januari 2008) mogelijkheid om experimenten te houden bij verkiezingen. De wet geeft aan van welke artikelen uit de Kieswet afgeweken mag worden bij lagere regelgeving.

De lagere regelgeving bestaat uit een Tijdelijk experimentenbesluit (AMvB) en de Tijdelijke experimentenregeling Kiezen op Afstand 2006 (Ministeriële regeling). Verder zijn er enkele Ministeriële besluiten genomen.

De Tijdelijke experimentenwet Kiezen op Afstand is voor dit experiment ongewijzigd gebleven. Enkele artikelen uit het Tijdelijk experimentenbesluit en de experimentenregeling zijn aangepast om de volgende wijzigingen (ten opzichte van het vorige experiment) mogelijk te maken:

- vervallen van de mogelijkheid om per telefoon te stemmen;
- gewijzigde authenticatieprocedure;
- andere stemdienst;
- mogelijkheid voor de kiezer om te controleren of zijn stem is aangekomen en om te controleren of deze juist is geteld;
- gewijzigde duur (5 in plaats van 10 dagen) en data van het experiment;

In onderstaand overzicht is de samenhang tussen de wet- en regelgeving weergegeven.

2.2 Stemdienst

2.2.1 Keuze voor de stemdienst

Ten tijde van het experiment met internetstemmen in 2004 heeft BZK een samenwerkingsovereenkomst gesloten met het Hoogheemraadschap van Rijnland om kennis en ervaringen uit te wisselen over de internetstemexperimenten die beide partijen deden. In het kader daarvan is toen ook afgesproken dat BZK bij een drietal gelegenheden gebruik mocht maken van de stemdienst "RIES" (Rijnland Internet Election System) die door het hoogheemraadschap was ontwikkeld.

Voor het onderhavige experiment had BZK daarom de keuze uit het opnieuw gebruiken van de stemdienst zoals die in 2004 in opdracht van BZK was ontwikkeld, het gebruiken van RIES of een nieuwe stemdienst te ontwikkelen. Uiteindelijk is besloten om de RIES stemdienst te gebruiken en deze op een aantal onderdelen aan te passen zodat deze geschikt is voor een Tweede Kamerverkiezing. De belangrijkste argumenten voor deze keuze waren i) de mogelijkheid voor kiezers om zelf te kunnen controleren of de stem goed is ontvangen en juist is meegeteld, ii) het feit dat de stemdienst reeds succesvol bij een zeer grootschalig experiment was gebruikt en iii) de wens om dit experiment met een mede-overheid uit te voeren.

2.2.2 Samenwerking met het Waterschapshuis

Op basis van een financiële bijdrage uit het verleden heeft BZK een gebruiksrecht op de RIES-software, via het mede-eigendomsrecht van het Waterschapshuis.

Er is voor gekozen om veel informatie over de werking van de stemdienst en de bijbehorende organisatorische maatregelen (gevat in het Functioneel Ontwerp en in de Administratieve Organisatie) voorafgaand aan het experiment te publiceren via de website. Het doel hiervan is om transparantie te betrachten naar eenieder over de werking van de stemdienst en de wijze waarop het experiment werd gehouden.

Ook is geparticipeerd in een openbare workshop, die onder auspiciën van SURFnet plaats heeft gevonden, enige tijd voor de opening van de stemming. De gebruikte presentaties zijn te vinden op www.surfnet.nl¹. Ook is de mogelijkheid geboden om de broncode van de stemdienst te inspecteren. Hiervan is geen gebruik gemaakt.

Niet alle informatie kan echter openbaar worden gemaakt als gevolg van het gebruiksrecht van de stemdienst. Voor het beheer en de uitvoering van de stemming was ondersteuning van de ontwikkelaars onontbeerlijk.

2.2.3 Eisen aan de stemdienst

De eisen die aan een internetstemdienst worden gesteld zijn afkomstig uit de Kieswet, de Tijdelijke Experimentenwet en –besluit Kiezen op Afstand, de webrichtlijnen voor de overheid en de aanbevelingen van de Raad van Europa met betrekking tot elektronisch stemmen.

¹ http://www.surfnet.nl/info/bijeenkomsten/bijeenkomst_content.jsp?objectnumber=171010

De capaciteit, betrouwbaarheid, veiligheid en transparantie van de internetstemdienst dienden minimaal hetzelfde niveau te zijn als het systeem van briefstemmen voor Nederlandse kiezers in het buitenland.

2.2.4 Testen

De RIES-stemdienst is uitgebreid getest voordat werd besloten om het experiment met stemmen via internet daadwerkelijk doorgang te laten vinden. KPMG heeft daartoe de volgende tests uitgevoerd:

- Accesibility test
- Browser compatibility test
- Deelsysteemtest
- FAT Voting Window en registratietest
- Ketentest
- Regressietest
- Usability test
- Penetratietest (GovCert)
- Code review (CIBIT)
- Stresstest (SURFnet)

Tevens heeft CIBIT een broncodebeoordeling uitgevoerd naar de implementatie van de waarborgen van de stemdienst. Dit betroffen:

- Stemgeheim: het moet onmogelijk zijn om een verband te leggen tussen een kiezer en een uitgebrachte stem, ter waarborging van de vertrouwelijkheid van de stem;
- Uniciteit: van iedere kiesgerechtigde mag precies één stem meegeteld worden bij de stemopneming;
- Kiesgerechtigdheid: alleen stemmen van kiesgerechtigde personen mogen worden verwerkt;
- Integriteit: het stelsysteem dient correct te werken en de uitkomst mag niet beïnvloedbaar zijn anders dan door het uitbrengen van rechtmatige stemmen;
- Controleerbaarheid: de controleerbaarheid wordt onder meer bepaald door het genereren van de verantwoordingsinformatie die wettelijk is voorgeschreven;
- Hertelling: conform de wettelijke vereisten dient er een hertelling mogelijk te zijn.

Na oplevering van de stemdienst werden schouwingen verricht om vast te stellen of de stemdienst conform overeengekomen specificaties en instellingen was geïnstalleerd en geconfigureerd. Voor het schouwen is een procedure opgesteld, waarin o.a. de validatie van de stemdienst is opgenomen.

2.3 Communicatie en voorlichting

De over te brengen boodschap was dat kiezers in het buitenland via internet konden stemmen bij de Tweede Kamerverkiezingen 2006 en dat ze zich daarvoor op tijd dienden te registreren.

De regelgeving omtrent stemmen vanuit het buitenland maakte het niet eenvoudig om deze boodschap over te brengen. Allereerst moest in de voorlichting aan de kiezer duidelijk gemaakt worden wie precies kiesgerechtigd vanuit het buitenland waren: emigranten (D3)

en kiezers die voor werkzaamheden in het buitenland verblijven (M3), evenals hun partners en kinderen. De exacte formulering van de doelgroep uit de Kieswet luistert nauw en liet zich daarom lastig vertalen naar één eenvoudige boodschap. Dit gold ook voor de registratietermijn, die zes weken (D3) respectievelijk vier (M3) weken voor de verkiezingen sloot.

Verder was de wettelijke bepaling over waar de registratieformulieren naar toegestuurd moesten worden (verschillend voor D3 en M3 en verschillend afhankelijk van het land waarin de kiezer woont), te ingewikkeld om duidelijk over te brengen.

Tenslotte bleek het niet bevorderlijk voor een duidelijke communicatie dat er meerdere partijen vanuit de Nederlandse overheid betrokken waren bij het proces: de gemeente van de kiezer, de gemeente Den Haag, de ministeries van BZ en BZK, de ambassades en consulaten en de Nederlandse vertegenwoordiging op de Antillen en Aruba.

Naast kiezers werden ook ambtenaren op ambassades en consulaten voorgelicht via de Directie Consulaire Zaken van het ministerie van Buitenlandse Zaken. Tevens zijn gemeenteambtenaren op de hoogte gesteld van de procedures m.b.t. internetstemmen via een e-mail aan alle afdelingen Burgerzaken van de gemeenten.

2.3.1 Vervroeging van de verkiezingen

Als gevolg van de beslissing in juli 2006 om de Tweede Kamerverkiezingen zes maanden te vervroegen naar 22 november 2006, was de registratie daarmee onmiddellijk geopend en diende ook de voorlichting op dat moment direct van start te gaan. Tot de sluiting van de registratie in oktober resteerden drie maanden om de communicatieboodschap over te brengen. Daarom is besloten om geen folders en posters meer te gaan ontwerpen, drukken en verspreiden via ambassades en gemeenten, maar zoveel mogelijk digitaal voorlichtingsmateriaal te ontwikkelen en elektronisch te verspreiden.

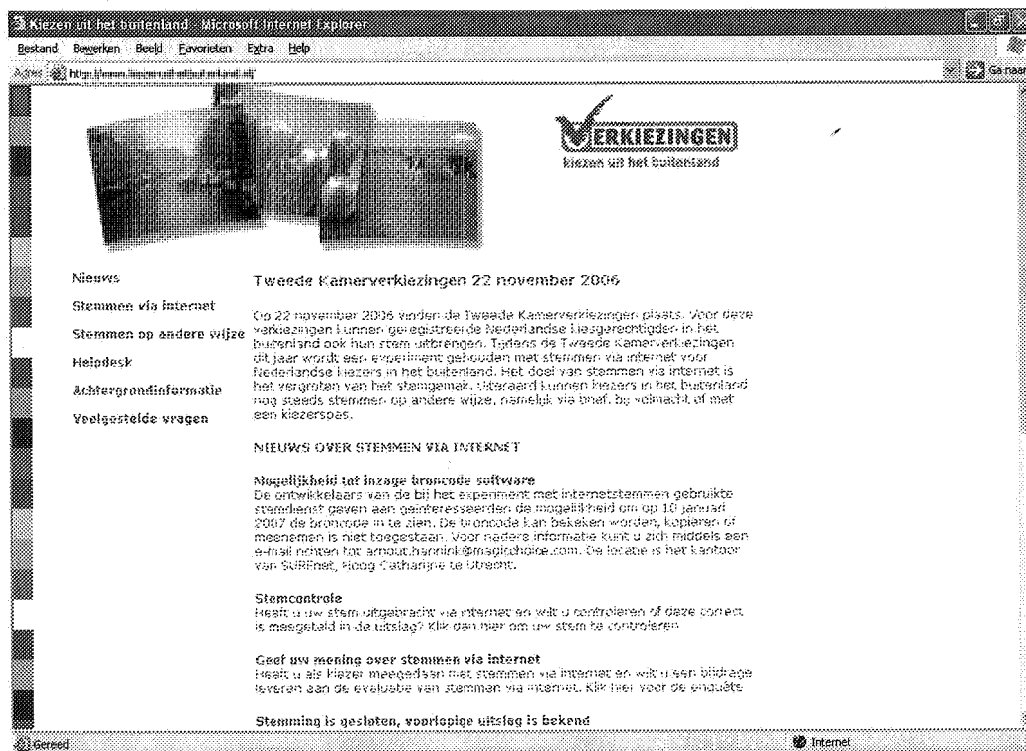
2.3.2 Bouwen van de voorlichtingswebsite

Begin juli is de website ontwikkeld. Vanaf 17 juli 2006 was de website live. Aangezien de naam www.kiezenuithetbuitenland.nl al bij het vorige experiment in 2004 was gebruikt, is in overleg met de directie Communicatie en Informatie van BZK besloten om uit oogpunt van efficiëntie hiermee door te gaan. Om eenheid in *look & feel* van voorlichting over verkiezingen te waarborgen werd in het ontwerp aangesloten bij de huisstijl van de nationale voorlichting vanuit C&I.

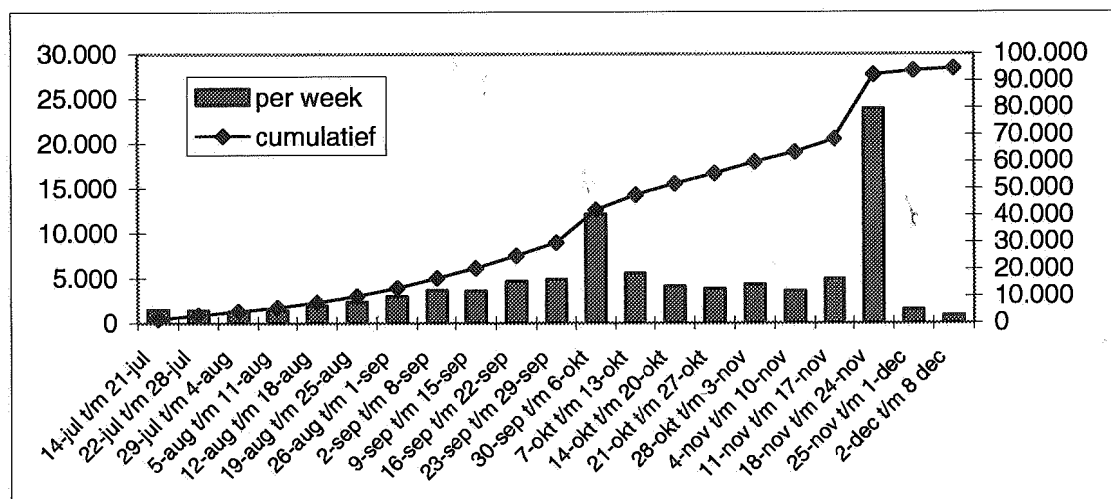
Onderstaande afbeelding geeft de homepage van de website weer. De website was voornamelijk bedoeld om registratieformulieren te downloaden en om kiezers te informeren over stemmen via internet. Op de website werd ook summier informatie verstrekt over stemmen per brief, volmacht of kiezerspas. Voor deze wijze van stemmen werd men verder doorverwezen naar de website van de gemeente Den Haag: www.denhaag.nl/verkiezingen/kbn

Een *e-formulier* op de website bood de mogelijkheid om het registratieformulier online in te vullen voordat de kiezer het uit moest printen om te ondertekenen en op te sturen. Op deze wijze diende de kiezer niet de complexe regelgeving door te nemen, maar door het

beantwoorden van vragen in het e-formulier vulde hij automatisch het juiste formulier in en werd hem de juiste deadline meegedeeld evenals het adres waar hij het formulier heen diende te sturen.

In totaal hebben bijna 100.000 unieke bezoekers de website bezocht. In onderstaande grafiek is het aantal unieke² bezoekers per week weergegeven vanaf de start van de campagne tot de week na de verkiezingen, alsmede het totaal aantal unieke bezoekers.

² Bepaald aan de hand van het IP-adres van de computer.

In totaal is er 22,9 Gbyte aan verkeer afgehandeld waarvan 18 Gbyte in de maand november. Onderstaande tabel geeft de meest gedownloade bestanden weer.

Bestand	aantal downloads
Registratieformulier D3	24390
Registratieformulier M3	8693
Overzicht van kandidaten	6790
Handleiding	5113
Aanvraagformulier vervangende stemcode	1542

2.3.3 Ingezette communicatiemiddelen

De exacte tekst van de advertenties luidde:

"22 november 2006 vinden de Tweede Kamerverkiezingen plaats. Als u die dag in het buitenland woont of werkt, kunt u uw stem uitbrengen via internet. U dient zich hiervoor op tijd te registreren als kiezer. Voor meer informatie en registratie: www.kiezenuithetbuitenland.nl."

Het doel was om de kiesgerechtigden in het buitenland te attenderen op de website www.kiezenuithetbuitenland.nl waar meer mogelijkheden waren om de complexe regelgeving omtrent doelgroep, wijze van registratie etc. uit te leggen.

In juli 2006 heeft het bureau Verkiezingen van de gemeente Den Haag een mailing , uitgestuurd naar de 37.000 kiezers in het buitenland, die opgenomen waren in het semi-permanente bestand Kiezers Buiten Nederland van de gemeente Den Haag. 43% van de internetstemmers geeft aan via deze brief op de mogelijkheid van internetstemmen te zijn geattendeerd.

Om kiezers attent te maken op de website zijn verder de volgende communicatiemiddelen ingezet:

Banners op nieuwssites www.ad.nl, www.nrc.nl, www.trouw.nl en www.volkskrant.nl die buiten Nederland werden bekeken van 17 juli tot 10 oktober. 2,3% van de internetstemmers gaf aan door deze banners te zijn geattendeerd op de mogelijkheid voor stemmen via internet.

Radiospotje op de Wereldomroep van 28 augustus tot 22 oktober. Aangezien de Wereldomroep het belangrijk vond om hun luisteraars goed te informeren over de verkiezingen, hebben zij zelf een spotje gemaakt, gebaseerd op door KOA aangeleverde tekst. 3,5 % van de internetstemmers heeft aangegeven door dit spotje te zijn geattendeerd op internetstemmen.

Advertenties in Holland Herald, het KLM-tijdschrift in de vliegtuigen van 1 september tot 31 oktober. Slechts 0,5% van de internetstemmers heeft aangegeven middels deze advertentie te zijn geattendeerd op stemmen via internet.

Advertenties in NRC-weekeditie voor het buitenland van 5 september tot 10 oktober. 1,9% van de internetstemmers heeft aangegeven middels deze advertentie te zijn geattendeerd op stemmen via internet.

Televisiespotje op BVN-TV van 22 september tot 25 oktober. Geproduceerd door de RVD. 8,1% van de internetstemmers heeft aangegeven middels dit spotje te zijn geattendeerd op stemmen via internet.

Persbericht over stemmen via internet op 1 oktober 2006. Dit bericht is overgenomen door veel kranten en nieuwssites. Het websitebezoek verdubbelde n.a.v. deze berichten in de pers. 28% van de internetstemmers heeft aangegeven middels nieuwsberichten te zijn geattendeerd op stemmen via internet.

Links op relevante websites naar www.kiezenuithetbuitenland.nl. De beheerders van relevante websites zijn benaderd met het verzoek om een link te plaatsen. Er zijn links geplaatst op meer dan 200 websites van overheidsinstellingen zoals ambassades en gemeenten en op expat- en nieuwssites. 30% van de bezoekers van www.kiezenuithetbuitenland.nl is hier via een link terecht gekomen.

In onderstaande lijst wordt de top 10 van websites weergegeven waarvan bezoekers afkomstig waren (13% van alle bezoekers was afkomstig van deze 10 websites):

www.kiesraad.nl	2.725
www.minbuza.nl	1.757
www.mfa.nl (BuZa)	1.249
www.nu.nl	1.061
www.minbzk.nl	941
www.verkiezingen.startpagina.nl	848
www.overheid.nl	592
www.netherlands-embassy.org.uk	414
www.tweedekamer.nl	391
www.wereldexpat.nl (Wereldomroep)	367

7% van de bezoekers zocht actief op internet naar informatie over verkiezingen en is via algemene zoekmachines naar de site gekomen.

De ambassades en consulaten in het buitenland hebben naar eigen inzicht de Nederlandse kiesgerechtigden in hun ressort benaderd middels e-mails, posters, advertenties en bijeenkomsten van Nederlandse clubs. 23,1% van de kiezers gaf aan door de ambassade of consulaat op de hoogte te zijn gebracht van de mogelijkheid van stemmen via internet. 1,4% was op de hoogte gebracht door een Nederlandse vereniging.

De M3-doelgroep is niet uitgebreid via landelijke communicatiemedia benaderd, aangezien communicatie binnen Nederland ook aan zou komen bij Nederlandse kiezers die niet via internet mogen stemmen en dit tot verwarring zou kunnen leiden.

2.3.4 Benaderde partijen

- Emigranten (**D3**) en kiezers die voor werk in het buitenland verblijven (**M3**), evenals hun partners en kinderen, middels de in de vorige paragraaf genoemde communicatiemiddelen.
- **Ambassades en consulaten** via Ministerie van Buitenlandse Zaken, Directie Consulaire Zaken en Directie Voorlichting .
- Alle afdelingen Burgerzaken van de **gemeenten** hebben een e-mail ontvangen waarin hen werd gewezen op stemmen via internet voor M3 en de website www.kiezenuithetbuitenland.nl voor meer informatie.
- **Ministerie van Defensie** (Defensiebureau) t.b.v. militairen op missie.
- **Internationale organisaties** en bedrijven met Nederlandse werknemers in het buitenland zijn benaderd met de vraag of zij hun medewerkers kunnen informeren over de mogelijkheden van stemmen vanuit het buitenland. 1,3% van de kiezers gaf aan via hun werkgever op de mogelijkheden van stemmen via internet te zijn geattendeerd.
- Beheerders relevante **expat- en nieuwswebsites** is gevraagd of zij een link konden plaatsen.
- **Reisbureaus** voor zakenreizigers is gevraagd of zij hun klanten konden voorlichten. Hier kwamen echter geen positieve reacties op.
- **Pers:** middels directe contacten met redacteurs van de Wereldomroep en BVN-TV en middels persberichten via C&I naar overige media.
- **Informatie BeheerGroep:** middels banners zijn in het buitenland studerende op de hoogte gebracht van de mogelijkheid om via internet te stemmen. Ook andere overheden zijn benaderd, maar deze hebben om diverse redenen aangegeven niet mee te kunnen / willen werken.

2.4 Samenwerking met de gemeente Den Haag

De gemeente Den Haag heeft op grond van de Kieswet specifieke verantwoordelijkheden ten aanzien van de kiesgerechtigden die hun werkelijke woonplaats buiten Nederland hebben, alsmede ten aanzien van de in Nederland wonende kiesgerechtigden die vanwege hun beroep of werkzaamheden hun stem per brief vanuit het buitenland uitbrengen. De gemeente Den Haag (het bureau verkiezingen van de afdeling Burgerzaken) draagt zorg voor de registratie van deze kiesgerechtigden, handelt verzoeken van deze kiesgerechtigden om per brief, kiezerspas of volmacht te stemmen af, is beslissingsbevoegd om te oordelen of een registratieverzoek wordt ingewilligd, produceert en verzend de stembescheiden voor deze groep kiezers en stelt briefstembureaus in voor het tellen van de briefstemmen.

De samenwerking tussen de gemeente Den Haag en het ministerie van BZK is vastgelegd in een samenwerkingsprotocol, welke op 22 juni 2006 getekend is door minister Pechtold en burgemeester Deetman. In het samenwerkingsprotocol zijn de taken en

verantwoordelijkheden van beide partijen vastgelegd en zijn afspraken gemaakt over procedures en noodscenario's. Verder is in het samenwerkingsprotocol vastgelegd welke mijlpalen worden gehanteerd indien het experiment niet door zou gaan. In dat geval kon tot een bepaalde datum nog besloten worden om alle kiezers briefstembescheiden te sturen. De ambtelijke samenwerking met de gemeente Den Haag is goed verlopen. Reeds in een vroeg stadium is contact geweest om geplande wijzigingen in het experiment ten opzichte van 2004 te bespreken. Ook aan de zijde van de gemeente Den Haag bestonden plannen om wijzigingen door te voeren. Zo werd gedacht aan het digitaliseren van alle binnenkomende registratieformulieren, zodat deze makkelijker kunnen worden verwerkt en opgeslagen.

Na de val van het kabinet op 30 juni 2006 is overlegd met de gemeente Den Haag of een vervroeging van het experiment ook vanuit het perspectief van de gemeente Den Haag haalbaar was. De gezamenlijke conclusie was dat het alleen haalbaar was indien terug gevallen zou worden op het oude, niet-digitale, proces van registratie zoals in 2004 met succes was beproefd.

Een nieuw samenwerkingsprotocol is in augustus ondertekend door minister Nicolaï en burgemeester Deetman.

2.5 Stembureau

Het stembureau voor stemmen via internet bevond zich in Leiden bij het Rijnlandhuis, naast de ruimte waarin de stembureaubeheerders zich bevonden.

In september 2006 zijn via collega's en kennissen internetstembureauleden geworven. 36 personen hebben zich hiervoor aangemeld. Er kon geen beroep worden gedaan op de stembureauleden uit het bestand van de gemeente Leiden, aangezien Leiden voor de reguliere stembureaus al niet voldoende leden had kunnen regelen. Uit de aanmeldingen zijn 21 personen geselecteerd. Bij de selectie werd gelet op een evenwichtige samenstelling m.b.t. BZK-collega's en derden, leeftijd, kennis en ervaring met internettoepassingen en als stembureau lid.

De stembureauleden zijn benoemd door de minister middels Benoemingsbesluit gepubliceerd in de Staatscourant op 10 november 2006.

Begin november is een handleiding toegestuurd aan de stembureauleden. Op 14 november vond een instructiemiddag plaats voor de stembureauleden, waarin zij vragen konden stellen over de toegestuurde handleiding en kennis konden maken met alle betrokkenen en de RIES-stembuursdienst.

Het stembureau bestaat telkens uit een voorzitter, een plaatsvervangend voorzitter en een gewoon lid, die in ploegen werkten en daarvoor een vergoeding ontvangen zoals vastgelegd in bijlage 4 van de Ministeriele Regeling.

3 Registratie en verzending stembescheiden

3.1 Registratie en inwilliging verzoek

3.1.1 Registratie door kiezers

Voordat kiesgerechtigde Nederlanders in het buitenland kunnen stemmen moeten zij zich laten registreren in het zogeheten semi-permanente register van kiesgerechtigden dat door de gemeente Den Haag wordt bijgehouden. Naast het verzoek om geregistreerd te worden moet de kiesgerechtigde aangeven op welke wijze hij/zij aan de verkiezing wil meedoen (via internet, brief, bij volmacht of middels een kiezerspas). Beide verzoeken kunnen tegelijkertijd op één formulier worden gedaan. Aangezien er twee doelgroepen zijn (M3 en D3), zijn er ook twee registratieformulieren. Een kopie van beide formulieren is toegevoegd als bijlage A.

De gemeente Den Haag heeft midden juli 2006 alle 35.000 kiezers die reeds in haar semi-permanente register stonden aangeschreven. Hierbij was een registratieformulier bijgevoegd. De registratieformulieren konden verder worden verkregen via de website www.kiezenuithetbuitenland.nl en via de websites van diverse gemeenten en ambassades.

De bestaande regelgeving stelt dat de kiezer het registratieformulier naar één van de volgende adressen moet sturen, afhankelijk van zijn woonplaats.

Woonplaats van kiezer	Registratieformulier sturen naar:
Nederlandse Antillen	Nederlandse Vertegenwoordiging op Aruba of Antillen of naar de betreffende minister als de kiezer in openbare dienst is.
Aruba	Nederlandse Vertegenwoordiging op Aruba of Antillen of naar de betreffende minister als de kiezer in openbare dienst is.
In een land waar Nederland diplomatieke betrekkingen mee heeft	Hoofd van de consulaire post waar de woonplaats van de kiezer onder ressorteert.
In een land waar Nederland GEEN diplomatieke betrekkingen mee heeft	Bureau Verkiezingen, Gemeente Den Haag
Nederland (M3)	Eigen gemeente waar kiezer in GBA staat ingeschreven

Bovengenoemde instanties stuurden de registratieformulieren (zonder verdere tussenkomst) door naar het Bureau Verkiezingen van de gemeente Den Haag.

De gemeente Den Haag beoordeelde op basis van de door de kiezer aangeleverde gegevens (zoals kopie van een reisdocument) en de GBA administratie of aan alle vereisten is voldaan en willigde vervolgens het verzoek in. Nadat de kiezer zich had geregistreerd, werd aan de kiezer een kennisgeving van het besluit toegezonden. Indien de kiezer een e-mailadres had opgegeven ging de verzending per e-mail. In dit besluit stond het registratienummer vermeld waaronder de kiezer bij de gemeente Den Haag staat geregistreerd. Indien het registratieverzoek werd afgewezen kon de kiezer bij de gemeente Den Haag tegen het besluit in beroep gaan.

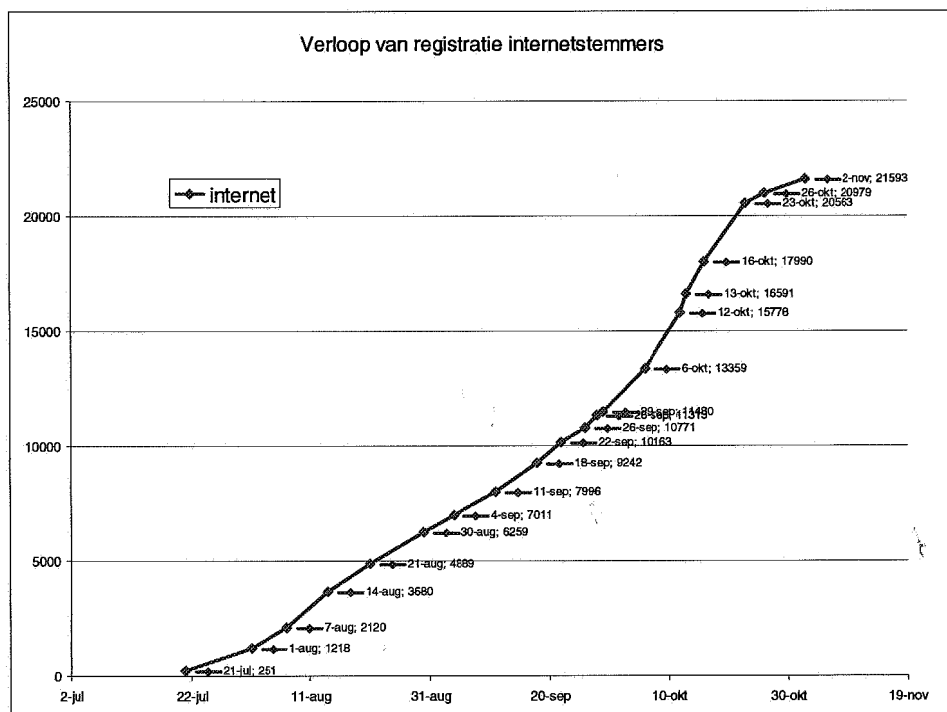
3.1.2 Ontvangen registratieverzoeken

Verzoeken tot registratie konden door kiezers worden ingediend van juli tot en met oktober 2006. Voor kiezers die in het buitenland wonen ('D3') sloot de registratie op 10 oktober 2006, voor kiezers die in Nederland wonen, maar op de dag van stemming in het buitenland verblijven wegens werk ('M3') sloot de registratie op 25 oktober 2006.

Ook in de dagen na 25 oktober 2006 ontving de gemeente Den Haag nog enkele honderden registratieverzoeken (666 stuks), die via consulaire posten of gemeenten waren ontvangen.

Ingewilligde registratieverzoeken (eindstand 2 november 2006)		
Volmacht	689	2,1%
Kiezerspas	2.020	5,8%
Briefstem	10.003	29,2%
Internet	21.593	62,9%
Totaal	34.305	

In onderstaande grafiek is weergegeven hoe in de tijd gezien het aantal registraties voor internetstemmen zich heeft ontwikkeld.

3.1.3 Afkomst registratieverzoeken om via internet te stemmen

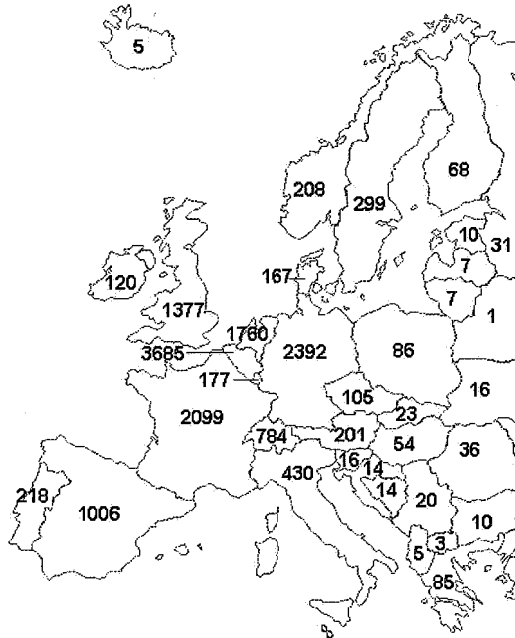
De meeste (ingewilligde) registratieverzoeken blijken afkomstig te zijn uit Europa en de VS. 85% van de registratieverzoeken is uit die twee regio's afkomstig. Zie ook onderstaande tabel.

Continent	Percentage geregistreerde internet kiezers
Europa	73%
Noord-Amerika	11%
Azië	8%
Afrika	3%
Zuid-Amerika	3%
Oceanië	2%

In onderstaande tabel zijn de tien landen met het grootste aantal geregistreerde internet kiezers opgenomen, goed voor in totaal bijna 16.000 kiezers (85%):

Top 10 Landen	Aantal geregistreerde internet kiezers
België	3.685
Bondsrepubliek Duitsland	2.392
Frankrijk	2.099
Nederland	1.760
Verenigde Staten van Amerika	1.553
Groot-Brittannië	1.376
Spanje	1.006
Zwitserland	784
Nederlandse Antillen	510
Italië	430

In onderstaande kaart van Europa is het aantal registraties per land weergegeven:

De 1.760 registraties uit Nederland betreft voornamelijk de volgende categorieën:

- Nederlanders die in Nederland wonen maar op de dag van stemming in het buitenland verbleven (zgn. M3 groep)
- Nederlandse militairen (via de NAPO post)
- Medewerkers van Ambassades en hun partners (via Ministerie van Buitenlandse Zaken)

In bijlage B is een wereldkaart opgenomen met de aantallen registraties per land.

3.1.4 Elektronisch formulier

Ook is op de website www.kiezenuithetbuitenland.nl een elektronisch registratieformulier aangeboden. Door het programma e-Formulieren van de stichting ICTU is een webformulier gemaakt dat kiezers ondersteunde bij het invullen van het registratieformulier. In het webformulier werden alleen die vragen getoond die op basis van eerdere antwoorden van toepassing waren. Na het invullen konden de kiezers een pdf-bestand downloaden, dat vervolgens uitgeprint moest worden om per reguliere post te verzenden. Dit e-formulier was niet de digitale registratieprocedure die voor ogen stond, maar was door de vervroeging van de verkiezing het enige haalbare om op korte termijn ingevoerd te worden. Ongeveer 20% van de registraties is door middel van het e-formulier ingevuld. Voor de gemeente Den Haag bood dit e-formulier voordelen bij de invoer in haar registratie aangezien het probleem van onleesbare handschriften van kiezers niet meer voorkwam.

Kiezers konden het registratieformulier ook downloaden, onder meer vanaf de website www.kiezenuithetbuitenland.nl. In onderstaande tabel zijn de aantallen downloads vanaf die site weergegeven. Opvallend is dat er veel meer formulieren gedownload zijn dan dat er ontvangen zijn.

Formulier	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Totaal
D3	2.232	4.500	10.050	7.717	137	24.636
M3	232	880	2.427	5.205	51	8.795

3.1.5 Bestandsuitwisseling met gemeente Den Haag

De gemeente Den Haag verstrekke aan BZK een elektronisch bestand met de persoonsgegevens van de kiezers wiens verzoek was ingewilligd en die hadden aangegeven via internet te willen stemmen. Dit bestand was conform de technische bestandsspecificaties van de stembusdienst gegenereerd.

Om vroegtijdige verzending van de internetstembescheiden door BZK mogelijk te maken was overeengekomen dat deze uitwisseling drie maal zou plaatsvinden (zie onderstaande tabel). De eerste uitwisseling was ruim voordat de registratietermijn zou sluiten.

Batch	Aantal kiezers	Registratiedatum	Uitwisseling DH - BZK
1	11.480	kiezers die zich voor 29 september hadden geregistreerd	29-9
2	6.510	kiezers die zich voor 16 oktober hadden geregistreerd	16-10
3	3.603	restant	1-11
	21.593		

De uitwisseling van batch 3 heeft vijf dagen later plaatsgevonden dan eerder was voorzien. Op vrijdag 27 oktober bleek dat de gemeente Den Haag dagelijks nog tientallen nieuwe registratieverzoeken binnenkreeg. Om zoveel mogelijk kiezers mee te nemen is door BZK toen besloten de laatste uitwisseling met een paar dagen te verlaten.

BZK heeft elk ontvangen bestand gecontroleerd op verschillende aspecten, zoals of het aantal in het bestand aanwezige kiezers overeenkwam met de door de gemeente Den Haag opgegeven aantallen, of het bestand voldeed aan de bestandsspecificaties, of het volgnummer van de kiezers uniek is en of er wellicht kiezers meer dan één maal voorkwamen.

Bij alle drie de bestandsuitwisselingen zijn enkele fouten aangetroffen. Het betrof hier incorrecte volgnummers, een kiezer die meer dan één keer in het bestand stond en een record dat niet aan de specificaties voldeed. Ook bleek het programma dat gebruikt werd om cd-rom's te branden een fout te veroorzaken. Na constatering van de fout werd door de gemeente Den Haag de fout verholpen en een nieuw bestand aangeleverd.

3.1.6 Stemmen per brief, bij volmacht of kiezerspas

De gemeente Den Haag verzorgde ook de afhandeling van verzoeken van kiezers die aangaven per brief, kiezerspas of volmacht te willen stemmen. Van de 10.003 geregistreerde kiezers zijn 2.000 registratieformulieren doorgestuurd naar de 9 buitenlandse briefstembureaus. Op deze briefstembureaus zijn die formulieren noodzakelijk om bij

ontvangst van een briefstem te kunnen controleren op de kiesgerechtigdheid van de kiezer en voor het controleren van de handtekening op het briefstembewijs.

Er zijn 8.355 briefstemmen uitgebracht ('opkomst' = 83,5%) .

	Aantal stemmen
Briefstembureaus Den Haag	7.350
Briefstembureau Washington	322
Briefstembureau Tel Aviv	61
Briefstembureau Canberra	93
Briefstembureau Rome	142
Briefstembureau Pretoria	151
Briefstembureau Jakarta	12
Briefstembureau Sao Paulo	0
Briefstembureau Ned. Antillen	123
Briefstembureau Aruba	101

Na sluitingsdatum zijn ongeveer 300 stemmen ontvangen die niet meer meegeteld konden worden.

3.2 Genereren cryptografische sleutels en stemcodes

Op de in paragraaf 4.1.5 vermelde momenten is van de gemeente Den Haag een bestand met persoonsgegevens van de internetkiezers ontvangen. De persoonsgegevens bestonden uit registratienummer, naam, adres, woonplaats, geboortedatum en e-mail adres³.

De bestandsuitwisseling vond, om beveiligingsredenen, niet elektronisch plaats, maar door uitwisseling van een CD-ROM. De uitwisseling is steeds vergezeld van een uitwisselingsformulier, welke door de verstreckende en ontvangende partij zijn getekend.

BZK heeft de bestanden gecontroleerd op een aantal punten, zoals het voldoen aan de bestandsspecificaties. Ook is gekeken (hoewel dit niet de verantwoordelijkheid was van BZK) of er kiezers meer dan éénmaal voorkwamen. Er zijn bij deze controles een aantal fouten geconstateerd, waaronder fouten in de bestandsstructuur en één maal een kiezer die twee keer was ingevoerd . Op grond daarvan heeft BZK de bestanden geweigerd. De gemeente Den Haag heeft daarop de fouten hersteld en een nieuwe CD-ROM aangeleverd. Van de CD-ROM is een kopie gemaakt, om later aan de kiezers een herinneringsemail te kunnen sturen.

De CD-ROM bestanden zijn daarna overgedragen aan het Waterschapshuis. Het bestand werd ingelezen in de stembienst welke een nieuw bestand aanmaakte waarin voor elke kiezer een stemcode is toegevoegd.

De stemcodes zijn in technische zin cryptografische sleutels. Om een goede procedurele en technisch borging te krijgen dat alleen met instemming van twee partijen (BZK en het Waterschapshuis) deze sleutels gegenereerd konden worden was de stembienst zo geprogrammeerd dat beiden partijen een (andere) cryptografische sleutel moesten

³ De exacte specificatie van dit zgn. K-10 bestand is in het Functioneel Ontwerp opgenomen.

inbrengen om de stemcodes te kunnen genereren. De exacte procedures en cryptografische relaties zijn beschreven in [FO] en [AO].

Het bestand met de stemcodes is middels een CD-ROM in een verzegelde envelop overgebracht naar de drukker. In eerste instantie was bedacht om dit per koerier te doen, maar uiteindelijk zijn in alle drie de keren de cd-roms persoonlijk gebracht door medewerkers van BZK.

3.3 Productie en verzending stembescheiden

3.3.1 Inhoud stembescheiden

De stembescheiden bestonden uit een witte vensterenvelop met daarin:

- een aanbiedingsbrief, tevens adresdrager (zie bijlage C);
- een stemkaart met daarop de stemcode (vergelijkbaar met PIN-mailer);
- een handleiding internetstemmen;

Bij de stembescheiden is geen overzicht van kandidatenlijsten meegestuurd, maar in een later stadium per e-mail (aan de kiezers die een e-mail adres hadden opgegeven). Daarnaast is het overzicht van kandidatenlijsten via de website www.kiezenuithetbuitenland.nl gepubliceerd. Hierdoor kon de verzending van de stemcode onafhankelijk gemaakt worden van het (relatief late) moment waarop de kandidatenlijsten definitief worden vastgesteld. Hiermee is getracht de kans om de stembescheiden op tijd aan te laten komen bij de kiezers zo groot mogelijk te maken.

De stemcode was geprint op een stemkaart (zie ook bijlage C), een in drieën gevouwen A4. De voorzijde toont de stemcode, de achterzijde is dusdanig bedrukt dat het niet mogelijk is om met tegenlicht de andere zijde te lezen. De stemkaart is vervolgens dichtgevouwen, verlijmd en voorzien van perforatieranden en een papieren sticker aan de bovenzijde. De stemkaart is vergelijkbaar met een PIN-mailer. Doel van deze maatregelen is om de kiezer een middel te geven waaruit hij kan opmaken of de stemcode gedurende de verzending door een andere partij is bekeken.

3.3.2 Productie en verzending

De productie van de internetstembescheiden is uitbesteed aan drukkerij Moore, welke de personaliseer-, couverteer- en verzendactiviteiten had ondergebracht bij het bedrijf MailVision.

De stemkaart en handleiding werden gedrukt aangeleverd bij Mailvision. Na het aanleveren van de bestanden met kiezersgegevens is dit bestand door de drukker op de volgende manieren bewerkt:

- Het bestand is gesorteerd op vier categorieën: Nederland, binnen Europa, buiten Europa en militairen (om buiten Europa eerst te kunnen verzenden).
- Er is een uniek volgnummer toegekend aan elke kiezersrecord.

- Om de 100 records is een 'controle-kiezer' toegevoegd om te kunnen controleren dat bij het samenvoegen de juiste aanbiedingsbrieven en stemkaarten bij elkaar blijven.

Vervolgens zijn de aanbiedingsbrief en de stemkaart gepersonaliseerd. Op de voorzijde van de stemkaart is voor elke kiezer een stemcode geprint, op de achterkant het unieke volgnummer in barcode formaat. Op de aanbiedingsbrief zijn de adresgegevens van de kiezer geprint.

Na het personaliseren zijn de stemkaarten (A4 formaat) in drieslag dichtgevouwen (tot C3), aan de zijkanten dichtgeplakt en aan de bovenzijde voorzien van een papieren sticker om de stemkaart volledig te sluiten. Speciale aandacht is uitgegaan naar de lijm om te voorkomen dat deze voortijdig los zou laten.

De volgende stap was het samenvoegen van de aanbiedingsbrief met de stemkaart en de handleiding in de envelop. Bij het samenvoegen werd de (dichte) stemkaart onder een barcodescanner gehouden. Op een computermonitor werd vervolgens een adres getoond. Zo kon worden gecontroleerd of de juiste stemkaart bij de juiste kiezer is gevoegd. Na het samenvoegen is om de 100 brieven de envelop van de "controle-kiezer" (te herkennen aan het afwijkende adres in het venster) opengemaakt om nogmaals te controleren of de juiste stemkaart bij de juiste kiezer is gevoegd.

Na het personaliseren en sorteren van de stembescheiden zijn de stembescheiden voor de geregistreerde kiezers aangeleverd aan TPG voor verzending. Alle stembescheiden die voor de geregistreerde kiezers bestemd waren zijn per lucht (priority) post verstuurd. Alle werkzaamheden die drukkerij Moore en MailVision hebben uitgevoerd, stonden onder toezicht van een vertegenwoordiger van het ministerie van BZK.

De productie van de stembescheiden vond plaats in drie batches, na aanlevering van een bestand met kiezers door BZK. In onderstaande tabel staat per batch de omvang en de data van productie en verzending vermeld.

Batch	Aantal kiezers	Registratiedatum	Uitwisseling DH - BZK	start productie	verzending gereed
1	11.480	kiezers die zich voor 29 september hadden geregistreerd.	29-9	3-10	9-10
2	6.510	kiezers die zich voor 16 oktober hadden geregistreerd	16-10	17-10	20-10
3	3.603	restant	1-11	3-11	8-11
	21.593				

Bij de tweede en derde batch is tevens een voorraad van in totaal 2000 vervangende stembescheiden geproduceerd.

De internationale postverzending bleek vervolgens onbetrouwbaar te zijn. Zelfs in landen als België en de Verenigde Staten van Amerika kwam het veelvuldig voor dat sommige verzonden brieven er weken of maanden over doen, terwijl andere (gelijktijdig verzonden) brieven naar hetzelfde adres binnen enkele dagen aankwamen.

3.3.3 Onbestelbaar retour

Op de verzendenvolp van de stembescheiden stond als retouradres een postbus in Den Haag vermeld. Alle niet bezorgbare stembescheiden zijn daar terecht. In totaal waren er op de dag van stemming 155 stembescheiden onbestelbaar retour gekomen (0,7 % van het totaal aan verzonden stembescheiden). Gedurende de periode half oktober tot en met half november is samen met de gemeente Den Haag geverifieerd of de oorzaak van de mislukte bezorging kon worden achterhaald (bijvoorbeeld door het onjuist overnemen van adresinformatie van het registratieformulier. Daardoor (en door contact te zoeken met de kiezers) kon in 111 gevallen de stembescheiden alsnog worden bezorgd. Na de dag van stemming zijn nog tientallen stembescheiden retour ontvangen.

3.4 Herinnering

Aan alle kiezers die bij registratie een e-mail adres hadden opgegeven is een e-mail bericht gestuurd. Het doel van de herinneringsmail was enerzijds om het overzicht van kandidatenlijsten te versturen en anderzijds om kiezers te herinneren aan het feit dat ze van 18 t/m 22 november konden stemmen via internet, en dat ze moesten controleren of ze alle daarvoor benodigde gegevens in huis hadden.

Voor deze kiezers is in de herinneringsmail aangegeven dat ze uiterlijk 14 november 2006 een vervangende stemcode konden aanvragen bij de helpdesk. Verder is in deze herinneringsmail aangegeven dat kiezers op www.internetstembureau.nl hun stem konden uitbrengen m.b.v. de toegestuurde stemcode.

De voorwaarde om deze mail te ontvangen is dat de kiezer bij zijn registratie wel zijn e-mailadres had moeten toevoegen. Van de geregistreeerde kiezers had ruim 96% een e-mail adres opgegeven. Opvallend is dat ruim 2.500 kiezers gebruik maakt van eenzelfde e-mail adres, in de meeste gevallen betreft het hier meerdere personen die één huishouden voeren. Het e-mail adres kan derhalve in de toekomst niet als een uniek, persoonlijk, gegeven worden gehanteerd.

Van de ongeveer 18.000 verzonden e-mails zijn er ongeveer 900 onbestelbaar retour te komen ('bounced e-mails'). Veel van de e-mail adressen bleken fouten te bevatten, die vermoedelijk zijn ontstaan bij de overname van de handgeschreven registratieformulieren. Voor de geregistreeerde kiezers die niet per e-mail waren te bereiken is op de website www.kiezenuithetbuitenland.nl het overzicht van kandidaten en overige informatie geplaatst over het stemmen via internet.

3.4.1 Overzicht van kandidatenlijsten

Het overzicht van kandidatenlijsten is verstuurd als bijlage bij de herinneringsmail. Het overzicht van kandidatenlijsten is een overzicht waar alle politieke partijen en daarbij behorende kandidaten genoemd staan. Elke kandidaat heeft een nummer dat bedoeld was om de stemcontrole te vereenvoudigen. Dit nummer geeft de code van de partij en kandidaat aan waarop de stem is uitgebracht. Zie bijlage C voor het overzicht van kandidaten.

3.5 Vervangende stemcode

Geregistreerde kiezers kregen bij deze verkiezingen tot 72 uur voor het begin van de verkiezingen de tijd om een vervangende stemcode aan te vragen.

Om een vervangende stemcode aan te vragen heeft de kiezer het volgende moeten doen:

- a. Uiterlijk voor 15 november 2006, 7.30 uur een verzoek indienen om een vervangende stemcode te verkrijgen;
- b. Invullen van het aanvraagformulier;
- c. Ondertekenen van de verklaring.

Ad a.

De kiezer heeft de mogelijkheid gekregen om via de mail of per telefoon een verzoek in te dienen om een vervangende stemcode te verkrijgen. Dit verzoek kon uiterlijk 15 november 2006, 7.30 uur worden ingediend bij de helpdesk.

Ad b.

Vervolgens kregen kiezers een aanvraagformulier per mail toegestuurd, die ze digitaal konden invullen en terug sturen. Op het aanvraagformulier werden de paspoortgegevens van de kiezers gevraagd, deze gegevens konden dan worden gecontroleerd bij de gemeente Den Haag. De gemeente Den Haag controleerde de paspoortgegevens en de persoonsgegevens, zoals deze op het registratieformulier waren aangegeven. De aanvraagformulieren werden door de helpdeskmedewerkers ingevoerd.

Ad c.

Naast het aanvraagformulier kregen kiezers ook een verklaring toegestuurd. Op deze verklaring konden kiezers aangeven op welke manier ze de vervangende stemcode wilden ontvangen. Deze verklaring moest worden ondertekend door de kiezer en per fax worden verstuurd naar de helpdesk.

Nadat al deze drie de stappen waren doorlopen, werden de originele stemcodes geblokkeerd en vervangende stemcodes geactiveerd. Dit gebeurde door middel van een softwareprogramma (de 'helpdeskapplicatie'), daarvoor werd gebruik gemaakt van de naam, registratienummer en geboortedatum. Deze gegevens werden ingevoerd in de helpdeskapplicatie en aan de hand daarvan werd de persoon gevonden en kon de originele code worden geblokkeerd. Vervolgens werden de vervangende stemcode voor de kiezer geactiveerd. Binnen dit proces wordt niet geregistreerd aan wie welke vervangende

stemcodes is uitgereikt. Wel werd de hoeveelheid uitgereikte stemcodes en de hoeveel originele geblokkeerde stemcodes geregistreerd. Dit aantal moet altijd gelijk zijn aan elkaar. Er zijn 936 vervangende stemcodes uitgereikt na kiezers die hun code kwijt waren of niet op tijd hadden ontvangen (4,3% van totaal aantal geregistreerde internetkiezers).

3.5.1 Uitreiken

Als laatste werden de stemcodes uitgereikt, op de door de kiezer in de verklaring aangegeven wijze, per post, telefoon of e-mail. Bij het uitreiken per telefoon en e-mail werd het vierogen principe gebruikt, om fouten te voorkomen.

Het uitreiken per post gebeurde als er nog genoeg tijd was om de stemcode per post te versturen, dit werd in samenspraak met de kiezer verricht.

Voor het uitreiken per telefoon werd de kiezer opgebeld. Daarbij werd aan de kiezer uitgelegd dat de vervangende stemcode na het uitreiken direct werd vernietigd en dat de stemcode niet nogmaals kon worden uitgereikt. Voordat de PIN-mailer met de stemcode werd geopend stelde de helpdeskmedewerkers een paar controlevragen om zeker te weten dat ze de goede kiezer aan de telefoon hadden. Na het controleren van de kiezer en het instemmen van de kiezer op de PIN-mailer te openen werd de stemcode voorgelezen aan de kiezer. Na afloop van het gesprek werd nogmaals aan de kiezer duidelijk gemaakt waar, wanneer en hoe de kiezer kon stemmen via internet.

Bij het uitreiken per e-mail werd een standaard e-mailtekst gebruikt waar de helpdeskmedewerker vervolgens de stemcode in kon voegen. Nadat het e-mailadres goed was gecheckt met het e-mailadres wat door de kiezer op de ondertekende verklaring was aangegeven, werd de e-mail verstuurd.

Het uitreiken van vervangende stemcodes was een zeer arbeidsintensief proces.

4 Stemming

4.1 Opening door stembureau

Het stembureau was op zaterdagochtend 18 november om 6:30 uur aanwezig. De aanwezigen legitimeerden zich t.o.v. het stembureau, het stembureau vulde het Proces Verbaal van de zitting in, de voorzitter van het stembureau ontving de sleutel van de kluis met testcodes van de KOA-projectleider en gaf opdracht aan de stemdienstbeheerders om de stemdienst te starten om 7:30 uur.

4.2 Stemming

Op 22 november 2006 om 7.30 uur Nederlandse tijd heeft het internetstembureau de stemming geopend.

4.2.1 Verloop van de stemming

Er zijn met gebruik van de stemdienst 20.245 stemmen uitgebracht waarvan er 19.815 als geldig zijn geteld. In onderstaand overzicht zijn de statistieken van de uitslag weergegeven:

STATISTIEKEN, 50011201	

Bruto aantal gebruikte codes:	19929
- Aantal kiesgerechtigden dat heeft gestemd:	19929
- Aantal validatiecodes TEST:	0
Bruto inhoud stembus:	20245
- Aantal ontvangen internetstemmen:	20245
- Aantal validatietransacties TEST:	0
Bruto aantal ongeldige stemmen:	430
- Aantal blanco stemmen:	31
- Aantal meerdere stemmen op dezelfde kandidaat of meerdere stemmen uitgebracht op verschillende kandidaten:	316
- Aantal stemmen die kiezer identificeren:	0
- Aantal stemmen met onbekend kiezers-id:	0
- Aantal stemmen met onbekend stem-id:	0
- Aantal stemmen met vervallen stemkaart:	83
- Aantal stemmen met niet-uitgegeven stemkaart:	0
Aantal geldige stemmen:	19815
Aantal kiezers met uitsluitend ongeldige stemmen:	114

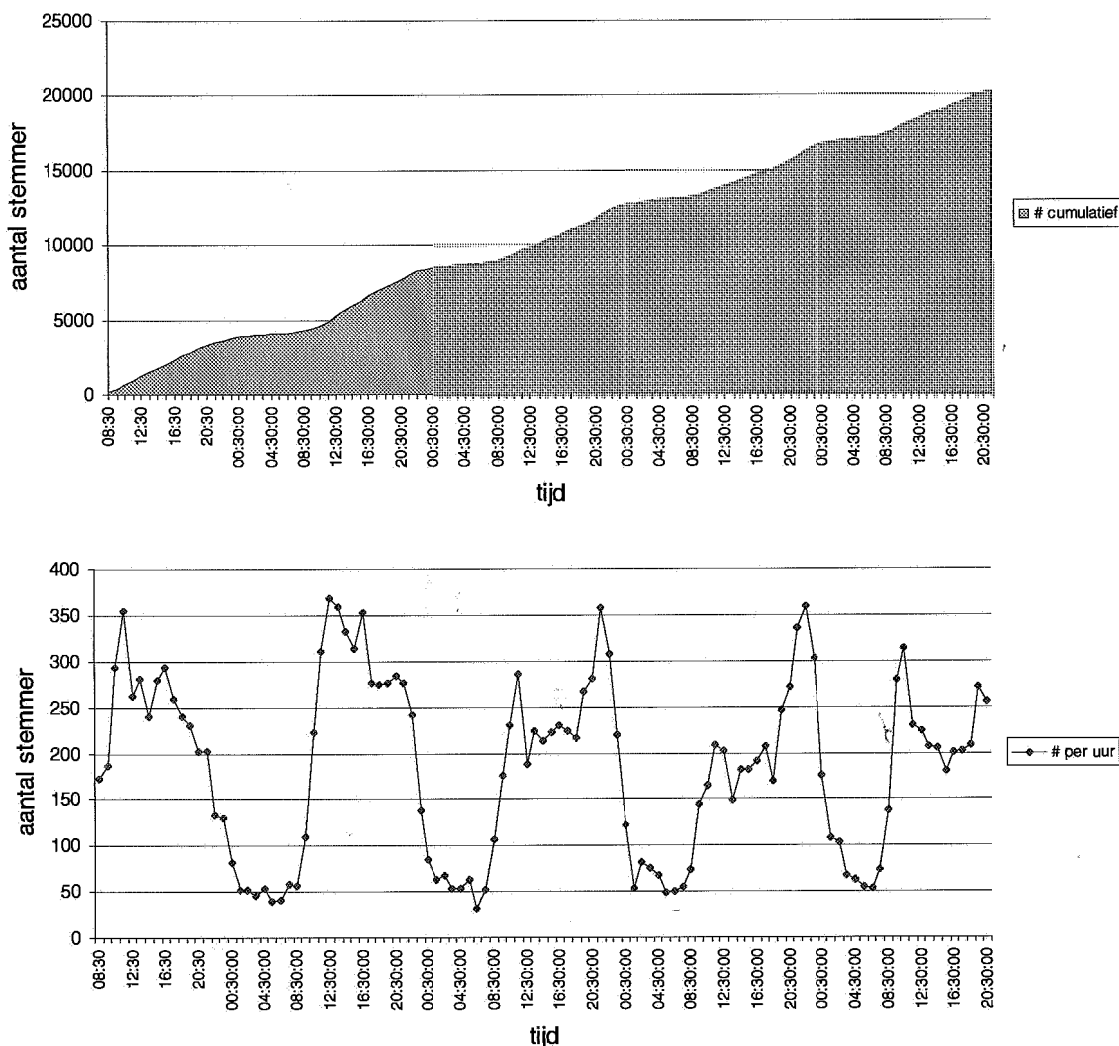
De 316 ongeldige stemmen uit de categorie "meerdere stemmen op dezelfde kandidaat of meerdere stemmen uitgebracht op verschillende kandidaten" is nader onderzocht. De stemdienst is zo ontworpen dat het uitbrengen van dubbele stemmen zoveel mogelijk wordt voorkomen. Gebleken is dat bij het gebruik van een specifieke browser het gebruik van de "Vorige" knop direct na het uitbrengen van de stem het mechanisme dat voorkomt dat een kiezer nogmaals een stem kan uitbrengen niet werkte. De stemdienst is overigens ontworpen om met het uitbrengen van meerdere stemmen door dezelfde kiezer om te gaan. Er kunnen technische omstandigheden zijn die buiten de invloedssfeer van de kiezer liggen (bijvoorbeeld router in het internet stuurt het datapakketje met de stem nogmaals naar de stemdienst) die er voor kunnen zorgen dat een stem meerdere keren wordt uitgebracht. De stemdienst kent telregels (vastgelegd in het Experimentenbesluit) die bepalen dat indien bijvoorbeeld 5

stemmen worden uitgebracht door dezelfde kiezer op dezelfde kandidaat deze als één geldige stem wordt geteld. De 4 ongeldige stemmen worden in de statistieken rapportage onder de categorie "Aantal meerdere stemmen etc." geteld. Zijn de vijf stemmen op meer dan één kandidaat uitgebracht dan zijn alle vijf stemmen ongeldig. Er kan dan niet worden vastgesteld wat de wilsuiting van de kiezer is.

De 316 ongeldige stemmen zijn door 114 kiezers uitgebracht. Eén van de kiezers heeft hierbij zijn keuze gewijzigd waardoor al zijn stemmen ongeldig zijn geworden.

Er zijn 83 kiezers geweest die met een stemcode hebben gestemd die was vervallen. Deze kiezers hebben een vervangende stemcode aangevraagd, maar hebben toch met de vervallen verklaarde stemcode (waarschijnlijk omdat de 'originale' stembescheiden alsnog per post arriveerden) gestemd.

De volgende grafieken laat zien hoe het verloop van de stemmen via internet is verlopen in de vijf dagen van de stemperiode.

De verdeling is consistent met het gegeven dat de meeste kiezers afkomstig zijn uit dezelfde tijdzone als Nederland of in ieder geval uit een tijdzone die in de buurt ligt. Er zijn overdag tussen 8.30 uur en 18.30 uur Nederlandse tijd 12.420 stemmen uitgebracht, dit is 61,3%

van het totaal aantal stemmen. 's Avonds tussen 18.30 uur en 23.30 uur Nederlandse tijd zijn er 5.681 stemmen uitgebracht, dit is 28% van het totaal aantal stemmen. 's Nachts tussen 23.30 uur en 7.30 uur Nederlandse tijd zijn er 2.144 stemmen uitgebracht, dat is 10,6% van het totaal aantal stemmen.

4.2.2 Misbruik / Incidenten

Er hebben zich tijdens de stemperiode geen problemen voorgedaan als gevolg van pogingen tot misbruik van de stembureau. De beheerders van de stembureau hebben ook geen pogingen tot inbraak of misbruik geconstateerd.

Gedurende de stemperiode is door de politie uit de regio Leiden een bezoek gebracht aan het stembureau. Dit naar aanleiding van een klacht van een persoon die het niet eens was met het gesloten karakter van de zitting van het stembureau (m.u.v. de stemopneming) en die betwijfelde of er inderdaad een stembureau aanwezig was.

4.2.3 Teststemmen

Er zijn door het stembureau geen teststemmen uitgebracht.

4.2.4 Online enquête

Direct na het uitbrengen van de stem werd de kiezers in de gelegenheid gesteld om een online enquête in te vullen. Dit formulier werd opengesteld op 18 november 7:30 en afgesloten op 2 december. Er zijn 11.003 formulieren compleet ingevuld. Zie bijlage D voor de opzet en resultaten van de enquête.

4.3 Stemopneming

Op 22 november 2006, 21.00 uur Nederlandse tijd heeft het stembureau de stemming gesloten. De locatie van sluiting en de stemopneming was toegankelijk voor het publiek. Tegen het niet-openbare karakter van de zitting van het stembureau tijdens de stemming zelf is door een persoon bezwaar gemaakt. Dit bezwaar is zowel tijdens de stemming als bij de stemopneming ontvangen (en is opgenomen in het proces-verbaal).

Na het sluiten van de stemming heeft het internetstembureau samen met de beheerders van de stembureau de stemopneming uitgevoerd en is het voorlopige proces-verbaal opgemaakt. Het proces-verbaal is door het internetstembureau overhandigd aan de vertegenwoordiger van het ministerie van BZK.

Het proces-verbaal had een voorlopige karakter omdat kiezers tot donderdag 23 november 12:00 uur de tijd hadden om een bezwaar in te dienen. Zie hiervoor ook de volgende paragraaf.

Het ministerie van BZK heeft het definitieve proces-verbaal op 23 november 2006 overgedragen aan de gemeente Den Haag.

4.4 Stemcontrole

Met stemmen via internet had de kiezer de mogelijkheid om te controleren of zijn stem daadwerkelijk was ontvangen en of die daadwerkelijk was meegeteld. Daarnaast kon

iedereen de uitslagberekening van het stembureau zelfstandig verifiëren. Deze mogelijkheden zijn bedoeld om het verkiezingsproces zo transparant en betrouwbaar mogelijk te maken.

De kiezer ontving voor de verkiezing een unieke, vertrouwelijke en anonieme stemcode. Met deze stemcode kreeg de kiezer toegang tot de stemdienst, tevens was de stemcode de cryptografische sleutel waarmee de stem werd versleuteld. Direct na verzending van de stembescheiden werd het bestand met stemcodes vernietigd, zodat de kiezer de enige is die beschikte over de stemcode.

Direct na de stemming werd door het stembureau een bestand met alle ontvangen stemmen gepubliceerd via het internet. Vervolgens werd door het stembureau de stemmen bepaald of de ontvangen stemmen geldig waren en werden de geldige stemmen geteld. Een bestand met alle verwerkte stemmen en de uitslag werden eveneens gepubliceerd via het internet. In deze bestanden kon de kiezer terugzoeken of zijn stem respectievelijk ontvangen en meegeteld was. Voorwaarde was wel dat hij de versleutelde stem, de zogenaamde 'technische stem', die hij heeft uitgebracht ook bewaarde. De stemdienst bood daartoe een 'print en opslaan'-functie.

De kiezer was in de gelegenheid om een bezwaar in te dienen. De termijn hiervoor was uiterst kort, deze sloot op donderdag 23 november om 12:00 uur. Bij voorkeur was een langere termijn ingesteld, maar de Experimentenwet stond het niet toe dat voor het experiment afgeweken kon worden van de bepalingen omtrent de bezwaarschriften die ingebracht worden op de zitting van het hoofdstembureau of centraal stembureau. Voor een van BZK en het Waterschapshuis onafhankelijk oordeel is een cryptografisch expert van de Universiteit van Eindhoven (dr. B. de Weger) ingehuurd.

Daarnaast had de Radboud Universiteit Nijmegen een eigen website ontworpen waar kiezers ook een stemcontrole konden uitvoeren. De universiteit gebruikte daarvoor de openbare bestanden zoals die door BZK vooraf en na de stemming zijn gepubliceerd. Het aantal malen dat hiervan gebruikt is gemaakt is onbekend, omwille van privacy-redenen werd er geen logging bijgehouden.

Er zijn door kiezers geen bezwaren ingediend.

4.5 Vernietiging van de bestanden

Op aanwijzen van BZK is, na de definitieve vaststelling van de verkiezingsuitslag en na het veiligstellen van evaluatie- en logbestanden, op 2 december 2006 de opdracht gegeven aan de leverancier van de stemdienst om alle bestanden van de stemdienst te vernietigen en de stemdienst te demonteren.

5 Helpdesk Kiezen op Afstand

Voor de ondersteuning van kiezers was vanaf 1 september 2006 een helpdesk ingericht, die bereikbaar was via info@kiezenuthetbuitenland.nl of +31704268010. Kiezers konden bij de helpdesk terecht voor vragen van kiezers over het stemmen via internet. Daarnaast is de helpdesk ingezet om retour gekomen correspondentie te verwerken en om vervangende stemcodes uit te reiken.

De helpdesk was zowel telefonisch als per e-mail bereikbaar. Verder heeft de helpdesk ook via de website www.kiezenuthetbuitenland.nl de kiezers geïnformeerd met berichten op de homepage en via een veelgestelde vragenlijst.

Periode	Openingstijden
1 september t/m 31 oktober 2006	9.00 - 17.00
1 november t/m 17 november 2006	8.00 - 23.00
18 november t/m 22 november 2006 (stemperiode)	dag en nacht
23 november 2006 t/m 1 december 2006	9.00 - 17.00

De helpdesk was in deze periode september en oktober bemand door 1 persoon en vanaf november door twee personen. In de dagen voorafgaand aan de stemming van 15 tot 18 november, tijdens het uitreiken van vervangende stembescheiden werd de helpdesk tijdelijk door meer dan twee personen bemand.

De helpdesk werd aangestuurd door de projectsecretaris en de communicatieadviseur.

5.1 Opleiding

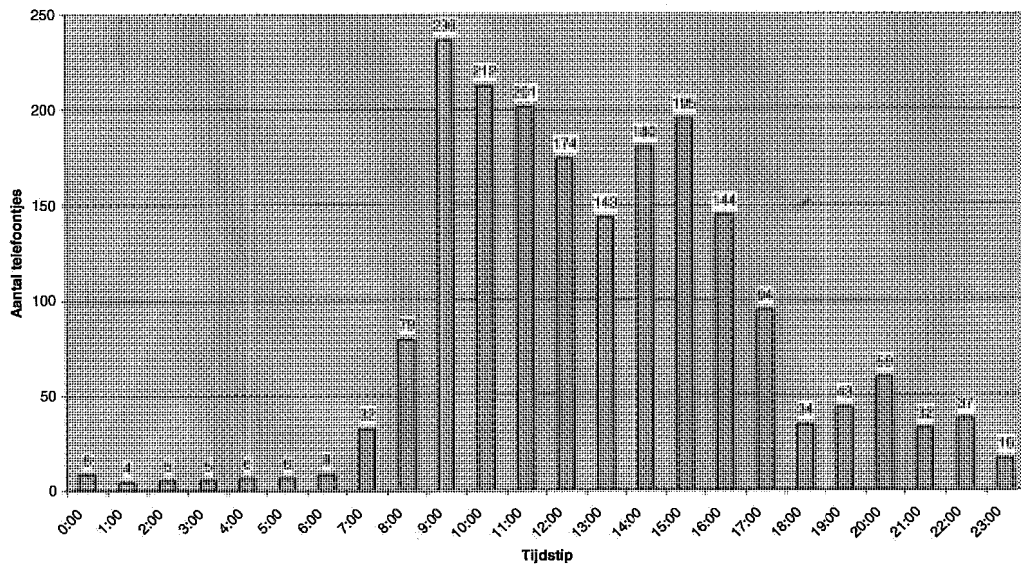
De helpdesk medewerkers zijn vooraf getraind in het gebruik van de stemdienst en zijn geïnformeerd over de mogelijke problemen die zich kunnen voordoen. Hiervoor is vooral geput uit de ervaringen die zijn opgedaan in de eigen acceptatietesten. Verder hebben de helpdeskmedewerkers zich in moeten lezen in de wet- en regelgeving en in de verschillende procedures rondom de registratie.

5.2 Telefonische oproepen

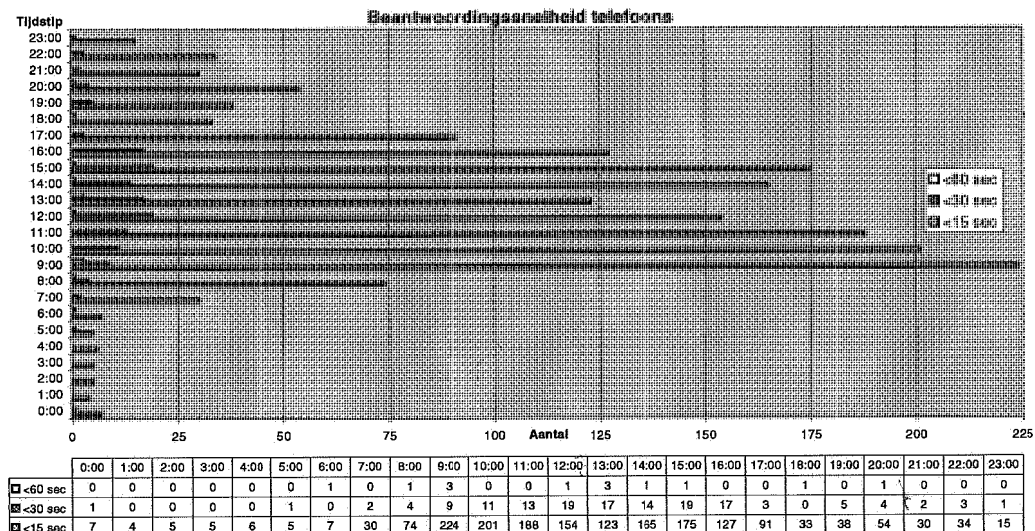
In de openstellingsperiode zijn er 2.026 telefonische oproepen aangenomen, waarvan 73 in de maand september, 312 in de maand oktober en 1.641 in de maand november.

In onderstaande grafiek is weergegeven hoeveel telefonische oproepen er per uur binnenkwamen tussen 1 oktober en 30 november. De aantallen per uur zijn het totaal aantal oproepen in dat uur van alle dagen van deze maanden, dus niet per dag.

Aantal beantwoorde calls per uur 01/10 tm 30/11

Onderstaande grafiek geeft weer wat de beantwoordingssnelheid was van binnenkomende oproepen. 92% van de oproepen is binnen 15 seconden aangenomen, 7% van de oproepen binnen 30 seconden en 1% van de oproepen binnen 60 seconden.

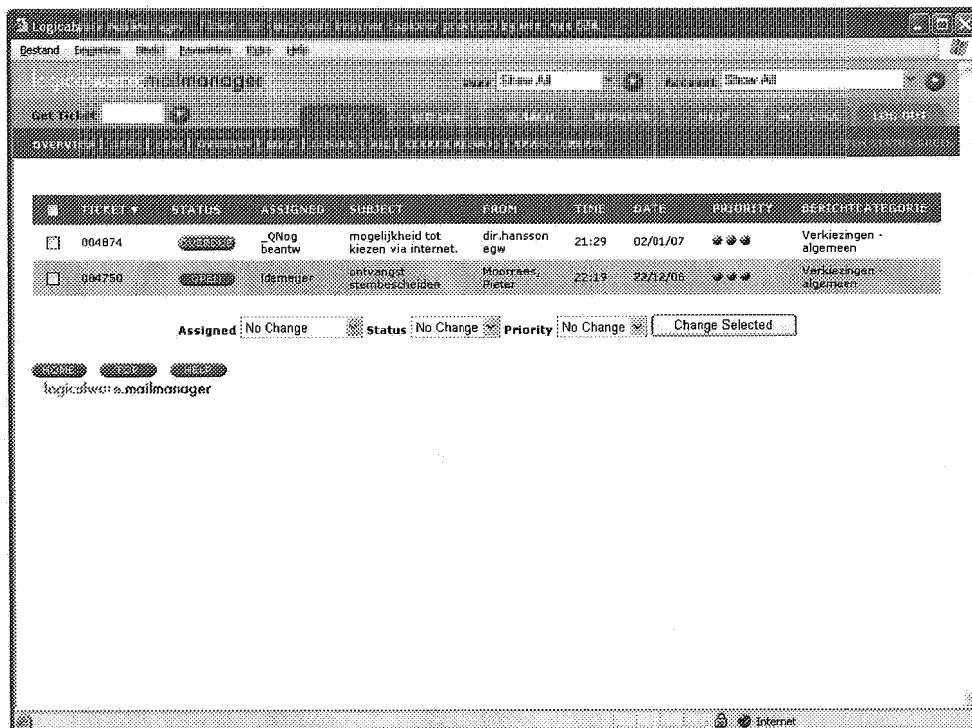

5.3 E-mail berichten

Door kiezers is veel gebruik gemaakt van de mogelijkheid om de helpdesk per e-mail te benaderen via info@kiezenuithetbuitenland.nl. Ruim 2.600 e-mails zijn ontvangen en behandeld (exclusief spam).

Het e-mail verkeer is afgehandeld met een speciale webapplicatie (Mailmanager van Logicalware uit Engeland) waardoor meerdere helpdeskmedewerkers tegelijkertijd e-mails konden beantwoorden. Verder bood deze applicatie de mogelijkheid om alle e-mail correspondentie gebundeld op te slaan als één 'ticket', waardoor de overdracht aan andere helpdeskmedewerkers werd vereenvoudigd.

De site waarop deze webapplicatie stond kende diverse malen beschikbaarheidsproblemen. Zo was het menigmaal lastig in te loggen of de site was zeer traag, dit heeft gezorgd voor flinke vertragingen op piek momenten.

5.4 Aard van de vragen

Voordat de helpdesk van start ging was de verwachting dat in de eerste periode met name generieke vragen over de mogelijkheid van internetstemmen en over de registratie gesteld zouden worden. Ook was de verwachting dat na afloop van de stemming de vragen vooral betrekking zouden hebben op de mogelijkheid voor de kiezer om te controleren of zijn stem is meegenomen in de uitslag.

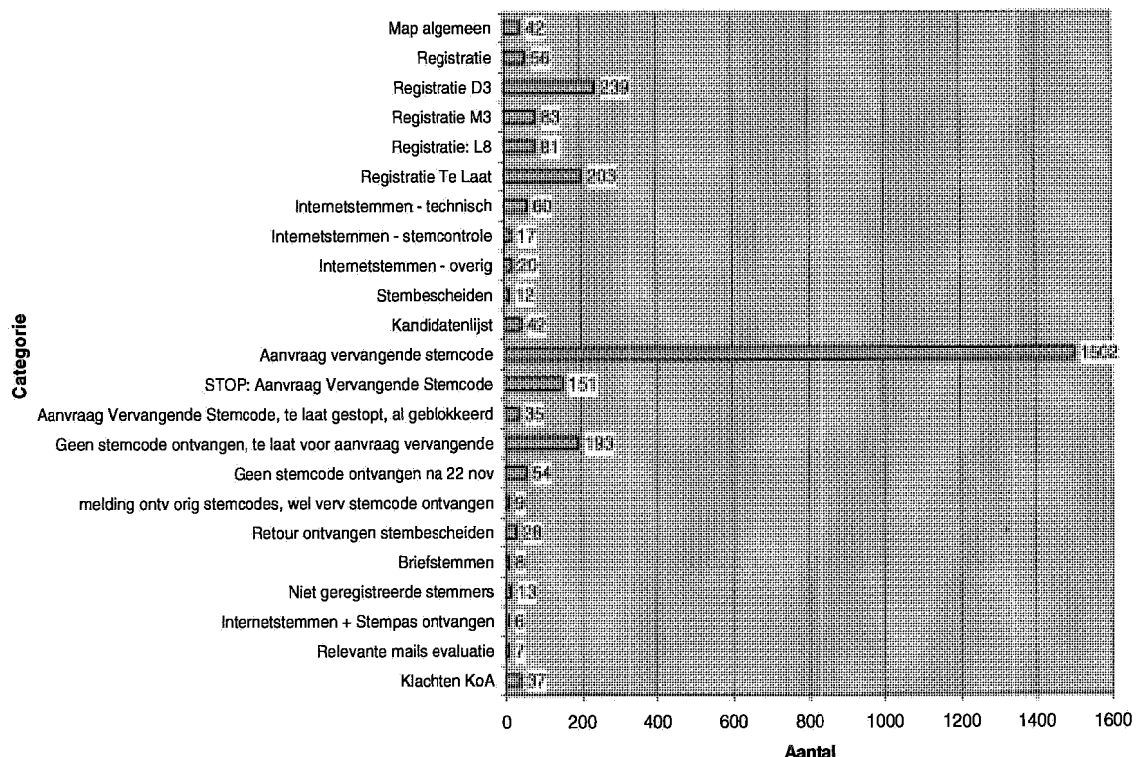
Van de vragen die per e-mail zijn binnengekomen is bijgehouden in welke categorie deze vielen. Gedurende de openingsperiode van de helpdesk zijn er vooral vragen gesteld die te maken hadden met de registratieprocedure, de verzending van de stembescheiden en het aanvragen van vervangende stembescheiden. Zie ook de figuur hieronder. Veel kiezers hebben niet tijdig hun stembescheiden ontvangen, ondanks alle genomen maatregelen om de stembescheiden zo vroeg mogelijk te verzenden. De internationale postverzending blijkt, zo was overigens ook de ervaring uit 2004, onbetrouwbaar te zijn. Zelfs in landen als België en de Verenigde Staten van Amerika komt het veelvuldig voor dat sommige verzonden brieven er weken of maanden over doen, terwijl andere (gelijktijdig verzonden) brieven naar hetzelfde adres binnen enkele dagen aankwamen.

Er zijn relatief weinig vragen van technische aard gesteld. Dit is mede te verklaren doordat de stembienst geen (technische) storingen heeft gekend.

Richting de kiezer is expliciet gecommuniceerd via de website dat indien vragen betrekking hadden op de registratie en briefstemmen er contact moest worden gezocht met de gemeente Den Haag.

In de praktijk is gebleken dat de helpdesk toch ook werd benaderd voor bovengenoemde onderwerpen. Telefonische vragen van kiezers werden in dat geval doorverwezen. Dit zorgde voor onduidelijkheid, verwarring en zo nu en dan irritatie bij de kiezer. Het verdient aandacht om te kijken hoe verantwoordelijkheden centraal genomen kunnen worden zodat de verschillende fasen in het proces optimaal op elkaar kunnen worden afgestemd.

Aantal vragen per email

5.5 Samenwerking met andere informatiepunten

De helpdesk was op dezelfde plek gehuisvest als het informatiepunt verkiezingen van de Kiesraad / Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Het informatiepunt richt zich op kiezers binnen Nederland en op medewerkers van gemeenten. Door beide helpdesken op één locatie te vestigen is getracht de informatie-uitwisseling tussen beide helpdesken te bevorderen. Dit is goed gelukt, al is het aantal keren dat kiezers doorverwezen moesten worden zeer beperkt geweest.

Ook het bureau verkiezingen van de gemeente Den Haag had een telefonisch informatiepunt. Zij ondersteunden kiezers die vragen hadden over de registratieprocedure en kiezers die vragen hadden over briefstemmen. Veel van de vragen en ook klachten die bij de helpdesk Kiezen op Afstand zijn binnengekomen hadden betrekking op de registratie. Voor een deel is dat ook veroorzaakt door de keuze om via de website www.kiezenuithetbuitenland.nl kiezers te informeren over alle mogelijke vormen van kiezen uit het buitenland, dus inclusief

briefstemmen, stemmen bij volmacht of stemmen met een kiezerspas. Echter, ook door onbekendheid bij de medewerkers van het informatiepunt van het bureau verkiezingen van de gemeente Den Haag werden veel telefoontjes en e-mailberichten waarin een kiezer vragen had over de registratieprocedure voor internetstemmen direct doorgestuurd naar de helpdesk KoA. Ook werden vragen die bij de gemeente Den Haag binnenkwamen die wel door KoA konden worden beantwoord (bijvoorbeeld over vervangende stemcodes) pas na enige dagen doorgestuurd.

In de gezamenlijke evaluatie van de gemeente Den Haag en BZK is de aanbeveling geformuleerd om in een toekomstige situatie één gezamenlijk informatiepunt / helpdesk in te richten voor de kiezers voor alle vragen vanaf registratie tot en met (technische) ondersteuning bij het stemmen zelf. Dit maakt de dienstverlening naar verwachting sneller en eenduidiger en voorkomt fouten door miscommunicatie.

IV.

Bijlagen

- A. Registratieformulieren
- B. Wereldkaart
- C. Stembescheiden
- D. Kiezersenquête
- E. Evaluatie voorlichtingscampagne Kiezen uit het buitenland
- F. Evaluatie helpdesk Kiezen op Afstand
- G. Uitslag van de stemming
- H. Ministeriele Regeling KOA

IV.

Bijlage A

Registratieformulieren D3 & M3

Verzoek van een kiezer die werkelijke woonplaats buiten Nederland heeft tot registratie als kiezer

☐ Aan het hoofd van de consulaire post van het Koninkrijk der Nederlanden in

☐ Aan de vertegenwoordiger van Nederland in de Nederlandse Antillen of in Aruba

☐ De Minister van/voor

(plaats van vestiging vermelden, zie ook toelichting punt 2)

☐ Aan burgemeester en wethouders van 's-Gravenhage

Naam

Eerste voornaam en verdere voorletters

Geboortedatum

Geboorteplaats

Laatste woonplaats in Nederland

Datum van vertrek uit laatste woonplaats in Nederland

Huidig adres

Postcode

Woonplaats

Land

E-mail adres

Ondergetekende verzoekt te worden geregistreerd als kiezer ten behoeve van de komende verkiezing van de leden van de **Tweede Kamer der Staten-Generaal**.

Hij/zij wenst op de volgende wijze te stemmen (slechts één hokje aankruisen):

☐ **PER BRIEF** ☐ **PER INTERNET** ☐ **BIJ VOLMACHT VOLGENS ONOERSTAANDE AANWIJZING** ☐ **IN EEN STEMBUREAU NAAR KEUZE IN NEDERLAND**
(zie toelichting en bijlage)

Indien u **per brief** of **per internet** of **in een stembureau naar keuze** wenst te stemmen, kunt u hieronder het postadres voor toezending van de stembescheiden of van de kiezerspas vermelden, indien dit afwijkt van het adres dat u als huidig adres hebt opgegeven:

Adres

Postcode

Woonplaats

Land

Hij/zij verklaart de Nederlandse nationaliteit te bezitten en niet te zijn uitgesloten van het kiesrecht.
Een bewijsstuk betreffende het bezit van het Nederlanderschap (zie toelichting punt 2):

- ☐ kopie van bladzijden uit paspoort bijgevoegd
☐ kopie van Nederlandse identiteitskaart bijgevoegd
☐ een bewijs van het Nederlanderschap, afgegeven door een Nederlandse instantie bijgevoegd

Periode(n) waarin ondergetekende in Nederland heeft gewoond (alleen in te vullen, indien u in de Nederlandse Antillen of in Aruba woont):

Datum

Handtekening verzoeker/verzoekster

Indien u niet zelf een functie in de Nederlandse openbare dienst uitoefent, dient u ook het volgende in te vullen (alleen in te vullen voor Nederlanders in de Nederlandse Antillen en Aruba die een gemeenschappelijke huishouding voeren met een Nederlander in openbare dienst en die niet tenminste tien jaren in Nederland hebben gewoond)

Echtgeno(o)t(e)/levensgezel/kind (doorhalen wat niet van toepassing is) van: Naam

Eerste voornaam en verdere voorletters

Geboortedatum

Geboorteplaats

Verzoek(st)er verklaart een gemeenschappelijke huishouding met genoemde echtgeno(o)t(e)/levensgezel/ouder te voeren die een functie in openbare dienst uitoefent:

(ook de naam van het orgaan vermelden waarbij de functie wordt uitgeoefend).

Indien u **bij volmacht** wenst te stemmen, dient u hieronder een gemachtigde aan te wijzen:

Naam gemachtigde

Eerste voornaam en verdere voorletters

Geboortedatum

Adres

Postcode

Woonplaats

De gemachtigde verklaart zich door medeondertekening bereid voor de volmachtgever bij volmacht te stemmen en met inbegrip van deze machtiging niet meer dan twee aanwijzingen als gemachtigde te hebben aangenomen.

Datum

Handtekening gemachtigde

In te vullen door de betrokken Minister (voor Nederlanders in openbare dienst)

Ingekomen op

De Minister van/voor _____ verklaart dat

- ☐ hem met betrekking tot verzoeker/verzoekster geen gegevens bekend zijn.
- ☐ de bij hem berustende gegevens met betrekking tot verzoeker/verzoekster wel/niet overeenstemmen met die welke in het verzoek zijn vermeld.

Toelichting indien de gegevens niet overeenstemmen:

Datum

De Minister van/voor

In te vullen door het hoofd bureau verkiezingen 's-Gravenhage

Het hoofd bureau verkiezingen 's-Gravenhage verklaart dat

- ☐ hem met betrekking tot verzoeker/verzoekster geen gegevens bekend zijn.
- ☐ de bij hem berustende gegevens met betrekking tot verzoeker/verzoekster wel/niet overeenstemmen met die welke in het verzoek zijn vermeld.

Toelichting indien de gegevens niet overeenstemmen:

Datum

Het hoofd bureau verkiezingen 's-Gravenhage

In te vullen door burgemeester en wethouders van 's-Gravenhage

Burgemeester en wethouders van 's-Gravenhage hebben verzoeker/verzoekster

- ☐ geregistreerd als kiezer
- ☐ niet geregistreerd als kiezer om de volgende reden:
☐ het Nederlanderschap is niet aangetoond;	☐ het verzoek tot registratie is niet ondertekend;
☐ het verzoek is ingediend na sluiting van de registratietermijn;	☐ staat nog ingeschreven in een bevolkingsadministratie;
☐ is op de dag van stemming nog geen 18 jaar;	☐ de wijze van stemmen is niet aangegeven;
☐ staat reeds geregistreerd;	☐ andere reden

Datum

Burgemeester en wethouders van 's-Gravenhage,

In te vullen door de burgemeester van 's-Gravenhage

De burgemeester van 's-Gravenhage heeft het verzoek om per brief, per internet, bij volmacht of in een stembureau naar keuze in Nederland te stemmen

- ☐ ingewilligd en op grond daarvan is een stembiljet/een stemcode/ een volmachtbewijs/een kiezerspas toegezonden.
- ☐ ingewilligd voor internetstemmen; de benodigde gegevens zijn aan de Minister van BZK gezonden.
- ☐ niet in verdere behandeling genomen/afgewezen om de volgende reden:

Datum

De burgemeester van 's-Gravenhage,

1. Wie zijn kiesgerechtigd?

Aan de verkiezing van de leden van de Tweede Kamer of het Europese Parlement kunnen ook Nederlanders die buiten Nederland wonen deelnemen. Zij moeten dan wel, evenals de Nederlanders die in Nederland wonen, op de dag van de stemming de leeftijd van 18 jaar hebben bereikt en niet uitgesloten zijn van het kiesrecht. Nederlanders die in de Nederlandse Antillen of in Aruba wonen, moeten bovendien ten minste tien jaren in Nederland hebben gewoond, tenzij zij in Nederlandse openbare dienst werkzaam zijn, of de Nederlandse echtgenoot, levensgezel of kinderen zijn van een Nederlander in Nederlandse openbare dienst. Zij moeten dan wel met hem een gemeenschappelijke huishouding voeren.

2. De registratie als kiezer

Om aan de verkiezing te kunnen deelnemen dient u zich in de gemeente 's-Gravenhage te laten registreren als kiezer. Daartoe moet u bijgaand registratieverzoek indienen bij het hoofd van de consulaire post waaronder uw woonplaats valt, of, voor Nederlanders in Nederlandse openbare dienst bij de Minister onder wiens ministerie uw werkzaamheden ressorteren. Het verzoek kan niet eerder bij de consulaire post of Minister worden ingediend dan zes maanden en niet later dan zes weken vóór de dag van de stemming. De consulaire post of Minister zendt het verzoek vervolgens door naar het gemeentebestuur van 's-Gravenhage.

Indien u in de Nederlandse Antillen of in Aruba woont en niet in Nederlandse openbare dienst werkzaam bent, moet u het registratieverzoek indienen bij de vertegenwoordiger van Nederland. Indien u in een land woont waarmee Nederland geen diplomatieke betrekkingen onderhoudt, moet u het registratieverzoek rechtstreeks bij het gemeentebestuur van 's-Gravenhage indienen. In beide gevallen dient u de adressering van het formulier aan te passen.

U moet bij de indiening van uw registratieverzoek aannemelijk maken dat u kiesgerechtigd bent. U wordt verzocht daartoe bewijsstukken van uw Nederlanderschap bij te voegen. Dat kan zijn een kopie van de bladzijden van een geldig Nederlands paspoort waarop uw persoonsgegevens en uw handtekening voorkomen en waaruit de geldigheidsduur van het paspoort blijkt, een kopie van een Nederlandse identiteitskaart of een bewijs van Nederlanderschap dat niet langer dan drie jaar geleden is afgegeven door een Nederlandse instantie. Dit laatste bewijs kunt u verkrijgen via het Ministerie van Buitenlandse Zaken of via uw ambassade of consulaat.

3. Op welke wijze kunt u stemmen?

Op welke wijze kunt u stemmen?
De kiezer die buiten Nederland woont, kan op vier manieren aan de stemming deelnemen: per brief, per internet, bij volmacht of in een stembureau naar eigen keuze in Nederland

a. Stimmen per brief

Indien u aangeeft per brief te willen stemmen, ontvangt u op het door u opgegeven adres een briefstembewijs, een stembiljet, een retourenveloppe en een handleiding. Met dit stembiljet kunt u vanuit het buitenland zelf uw stem uitbrengen.

In sommige landen is een briefstembureau gevestigd bij de diplomatieke of consulaire vertegenwoordiging van Nederland. In de Nederlandse Antillen en Aruba is een briefstembureau gevestigd bij de Vertegenwoordiging van Nederland.

Indien u in een land woont waar een briefstembureau is gevestigd, ontvangt u van de burgemeester van 's-Gravenhage een retourenveloppe die reeds is geadresseerd aan de voorzitter van het desbetreffende briefstembureau. Indien u woont in een land waar geen briefstembureau is gevestigd, ontvangt u een aan de burgemeester van 's-Gravenhage geadresseerde retourenveloppe. U kunt deze enveloppe rechtstreeks naar de gemeente 's-Gravenhage zenden of doen toekomen aan het hoofd van de consulaire post waaronder uw woonplaats valt. Deze draagt dan zorg voor doorzending naar 's-Gravenhage. In beide gevallen is het van belang zich af te vragen of de postverbindingen zodanig zijn dat uw briefstem tijdig in Nederland zal arriveren. Is dat niet het geval, dan verdient het wellicht de voorkeur per internet of bij volmacht te stemmen.

De retourenveloppe dient voldoende gefrankeerd te zijn.

b. Stemmen per internet

Indien u aangeeft per internet te willen stemmen, ontvangt u **van het ministerie van BZK op het door u opgegeven adres** een brief met stemcode en een handleiding. Deze stemcode geeft u toegang tot de internetstemdienst

Zie ook de bijlage.

c. Stemmen bij volmacht

Indien u aanpreeft bij volmacht te willen stemmen, dient u een kiesgerechtigde inwoner van Nederland aan te wijzen om namens u uw stem uit te brengen

Deze gemachtigde dient het verzoek om volmacht te stemmen mede te ondertekenen. Het is het meest praktisch, dat u het door u ingevulde formulier aan uw gemachtigde toestuurt die het vervolgens na invulling (voor zover nog nodig) van de aanwijzing van de gemachtigde en medeondertekening rechtstreeks aan de gemeente 's-Gravenhage toezendt. Bij inwilliging van uw verzoek ontvangt uw gemachtigde een volmachtbewijs.

Dit bewijs geldt als oproepingskaart

d. Stemmen in een stembureau naar eigen keuze in Nederland

Indien u aangeeft zelf in een stembureau naar keuze in Nederland te willen stemmen, ontvangt u op het door u opgegeven adres een zogenaamde kiezerspas. Met deze pas kunt u op de dag van de stemming in elk stembureau in Nederland uw stem uitbrengen

4. Mogelijkheid van beroep

Bij afwijzing van uw registratieverzoek of uw verzoek om op een bepaalde wijze te mogen stemmen, wordt uw verzoekschrift aan u teruggezonden onder opgave van de reden van afwijzing. Op grond van de Kieswet en de Algemene wet bestuursrecht kunt u tegen deze beschikking binnen zes weken na de dag van verzending schriftelijk beroep instellen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (Postbus 20019, 2500 EA 's-Gravenhage, Pays-Bas). Het is met het oog op het tijdstip van de stemming raadzaam om, indien u beroep wenst in te stellen, dit meteen na ontvangst van de beschikking te doen. Aan het instellen van beroep zijn kosten (griffierecht) verbonden.

5. Automatische toezending registratieformulier

In de Kieswet is bepaald dat het registratieformulier onder bepaalde voorwaarden automatisch aan de kiezer wordt toegezonden. Deze automatische toezending is als volgt geregeld:

1 De gemeente 's-Gravenhage houdt ten behoeve van de toezending van het registratieformulier een bestand bij met persoonsgegevens van Nederlandse kiesgerechtigden buiten Nederland.

2 Het bestand wordt in de eerste plaats gevuld met persoonsgegevens afkomstig uit door kiesgerechtigden buiten Nederland ingediende registratieverzoeken. U kunt ook op eigen initiatief om opname in het bestand vragen. Voorts kunt u aan de gemeente schriftelijk verzoeken om wijziging of verwijdering van uw persoonsgegevens in het bestand.

3 Voor de verkiezingen van de Tweede Kamer en het Europees Parlement worden afzonderlijke bestanden gehouden. In verband hiermee worden de persoonsgegevens uit een registratieverzoek voor de verkiezing van de Tweede Kamer uitsluitend gebruikt voor de toezending van een registratieformulier voor de verkiezing van de Tweede Kamer en de persoonsgegevens uit een registratieverzoek voor de verkiezing van het Europees Parlement uitsluitend voor de verkiezing van het Europees Parlement.

4 Indien u uit eigen beweging om opname in het bestand verzoekt, dient u aan de gemeente 's-Gravenhage schriftelijk de volgende gegevens te verstrekken:

- naam
- voorletters
- adres
- woonplaats
- postcode
- land
- geboortedatum
- eventueel: correspondentieadres
- e-mail adres
- voor welke verkiezing de ontvangst van een registratieformulier gewenst wordt: Tweede Kamer, Europees Parlement of beide.

5 Als u **geen** gebruik maakt van het u automatisch toegezonden registratieformulier, worden uw gegevens uit het bestand verwijderd. Dit betekent dat u bij de daarop volgende verkiezing geen registratieformulier zult ontvangen. U heeft echter altijd de mogelijkheid om opnieuw om opname in het bestand te verzoeken.

6 Als u prijs stelt op een ongestoorde automatische toezending van het registratieformulier, is het van groot belang dat u elke mutatie in uw persoonsgegevens doorgeeft aan de gemeente 's-Gravenhage, Dienst Burgerzaken, Postbus 12620, 2500 DL 's-Gravenhage, Pays-Bas.

Meer informatie:

Heeft u vragen over de registratie, neemt u dan contact op met het registratiebureau Kiezers Buiten Nederland, telefoon +31 (0)70-3534400,

E-mail: verkiezingen@dbz.denhaag.nl

Het voornemen bestaat om bij de verkiezing voor de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, bij wijze van experiment, een nieuwe faciliteit aan te bieden. Naast de bestaande faciliteiten (stemmen per brief, per kiezerspas en per volmacht) kunt u dan ook stemmen per internet. Doordat de verkiezingen vervroegd worden van mei 2007 naar het najaar van 2006 is het op dit moment nog niet zeker of de internetstemdienst op tijd gereed is. Meer informatie kunt u vinden op de website www.kiezenuithetbuitenland.nl

Hoe werkt stemmen per internet?

Stemmen per internet bestaat uit een aantal stappen. Nadat u contact heeft met de website van het stembureau wordt u, ter identificatie, gevraagd om een "stemcode" in te toetsen. Deze stemcode wordt u, na registratie, toegezonden. Het kiezen van de kandidaat gaat door uit een overzicht van politieke groeperingen eerst de partij te kiezen en daarna een kandidaat uit de lijst van kandidaten.

Is mijn computer geschikt?

Uw computer moet minimaal beschikken over een internetverbinding en een www-browser met 128-bit SSL encryptie. De minimale eisen kunt u vinden op <http://www.kiezenuithetbuitenland.nl>

Wat gebeurt er als het experiment onverhoopt wordt afgelast?

Mocht het experiment door omstandigheden onverhoopt worden afgelast, dan krijgt u automatisch een briefstembewijs toegezonden.

Meer informatie?

Voor meer informatie over stemmen per internet is een telefonische helpdesk en een website geopend:

Telefoon: +31 - (0)70 – 4268010, deze is bereikbaar van 1 september 2006 tot en met de dag van de verkiezingen op werkdagen van 09:00 tot 17:00 (GMT+1)

<http://www.kiezenuithetbuitenland.nl>

Aan de burgemeester van _____

Ondergetekende verklaart op de dag van de komende verkiezing van de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal wegens zijn/haar beroep of werkzaamheden of wegens het beroep of de werkzaamheden van zijn/haar echtgeno(o)t(e), levensgezel of ouder in het buitenland te verblijven. Hij/zij verzoekt om die reden per brief of internet te mogen stemmen.

Naam _____

Eerste voornaam en verdere voorletters _____

Geboortedatum _____

Adres _____

Postcode en woonplaats _____

E-mail adres _____

Hij/zij wenst op de volgende wijze te stemmen (slechts één hokje aankruisen):

- ☐ per **BRIEF** ☐ per **INTERNET** (zie toelichting en bijlage)

Adres in het buitenland waar u de
stembescheiden wenst te ontvangen

_____ (adres)

_____ (postcode en woonplaats)

_____ (land)

Datum _____ Handtekening verzoeker/verzoekster: _____

In te vullen door de burgemeester van de gemeente waar u als kiezer bent geregistreerd

Het bovenstaande verzoek is

- ☐ ingewilligd voor stemmen per brief of internet en op grond daarvan is het verzoekschrift gezonden aan de
burgemeester van 's-Gravenhage d d _____

- ☐ niet in verdere behandeling genomen/afgewezen om de volgende reden:

Datum _____ De burgemeester, _____

In te vullen door de burgemeester van 's-Gravenhage

Het bovenstaande verzoek is

- ☐ ingewilligd voor briefstemmen; de burgemeester van 's-Gravenhage heeft verzoeker/verzoekster een briefstembewijs, een stembiljet, een enveloppe voor het stembiljet, een retourenveloppe en een handleiding toegezonden, d d _____ nr _____
- ☐ ingewilligd voor internetstemmen; de benodigde gegevens zijn aan de Minister voor BZK gezonden

Datum _____ De burgemeester van 's-Gravenhage, _____

- ☐ Aankruisen wat van toepassing is.

Toelichting voor de kiezer

1. Uw verzoek moet uiterlijk op de achtentwintigste dag voor de stemming bij de burgemeester van de gemeente waar u als kiezer bent geregistreerd, worden ingediend

2. Op welke wijze kunt u stemmen?

a. Stemmen per brief

Indien u aangeeft per brief te willen stemmen, ontvangt u op het door u opgegeven adres een briefstembewijs, een stembiljet, een retourenveloppe en een handleiding. Met dit stembiljet kunt u vanuit het buitenland zelf uw stem uitbrengen.

b. Stemmen per internet

Indien u aangeeft per internet te willen stemmen, ontvangt u van het ministerie van BZK op het door u opgegeven adres een brief met stemcode en een handleiding. Deze stemcode geeft u toegang tot de internetstemdienst. **Zie ook de bijlage.**

3. Bij afwijzing van uw verzoek wordt uw verzoekschrift aan u teruggezonden onder opgave van de reden van afwijzing. Op grond van de Kieswet en de Algemene wet bestuursrecht kunt u tegen deze beschikking binnen zes weken na de dag van verzending schriftelijk beroep instellen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (Postbus 20019, 2500 EA 's-Gravenhage). Het is met het oog op het tijdstip van de stemming raadzaam om, indien u beroep wenst in te stellen, dit meteen na ontvangst van de beschikking te doen. Aan het instellen van beroep zijn kosten (griffierecht) verbonden.

Het voornemen bestaat om bij de verkiezing voor de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, bij wijze van experiment, een nieuwe faciliteit aan te bieden. Naast de bestaande faciliteiten (stemmen per brief, per kiezerspas en per volmacht) kunt u dan ook stemmen per internet. Doordat de verkiezingen vervroegd worden van mei 2007 naar het najaar van 2006 is het op dit moment nog niet zeker of de internetstemdienst op tijd gereed is. Meer informatie kunt u vinden op de website www.kiezenuithetbuitenland.nl.

Hoe werkt stemmen per internet?

Stemmen per internet bestaat uit een aantal stappen. Nadat u contact heeft met de website van het stembureau wordt u, ter identificatie, gevraagd om een "stemcode" in te toetsen. Deze stemcode wordt u, na registratie, toegezonden. Het kiezen van de kandidaat gaat door uit een overzicht van politieke groeperingen eerst de partij te kiezen en daarna een kandidaat uit de lijst van kandidaten.

Is mijn computer geschikt?

Uw computer moet minimaal beschikken over een internetverbinding en een www-browser met 128-bit SSL encryptie. De minimale eisen kunt u vinden op <http://www.kiezenuithetbuitenland.nl>

Wat gebeurt er als het experiment onverhoopt wordt afgelast?

Mocht het experiment door omstandigheden onverhoopt worden afgelast, dan krijgt u automatisch een briefstembewijs toegezonden.

Meer informatie?

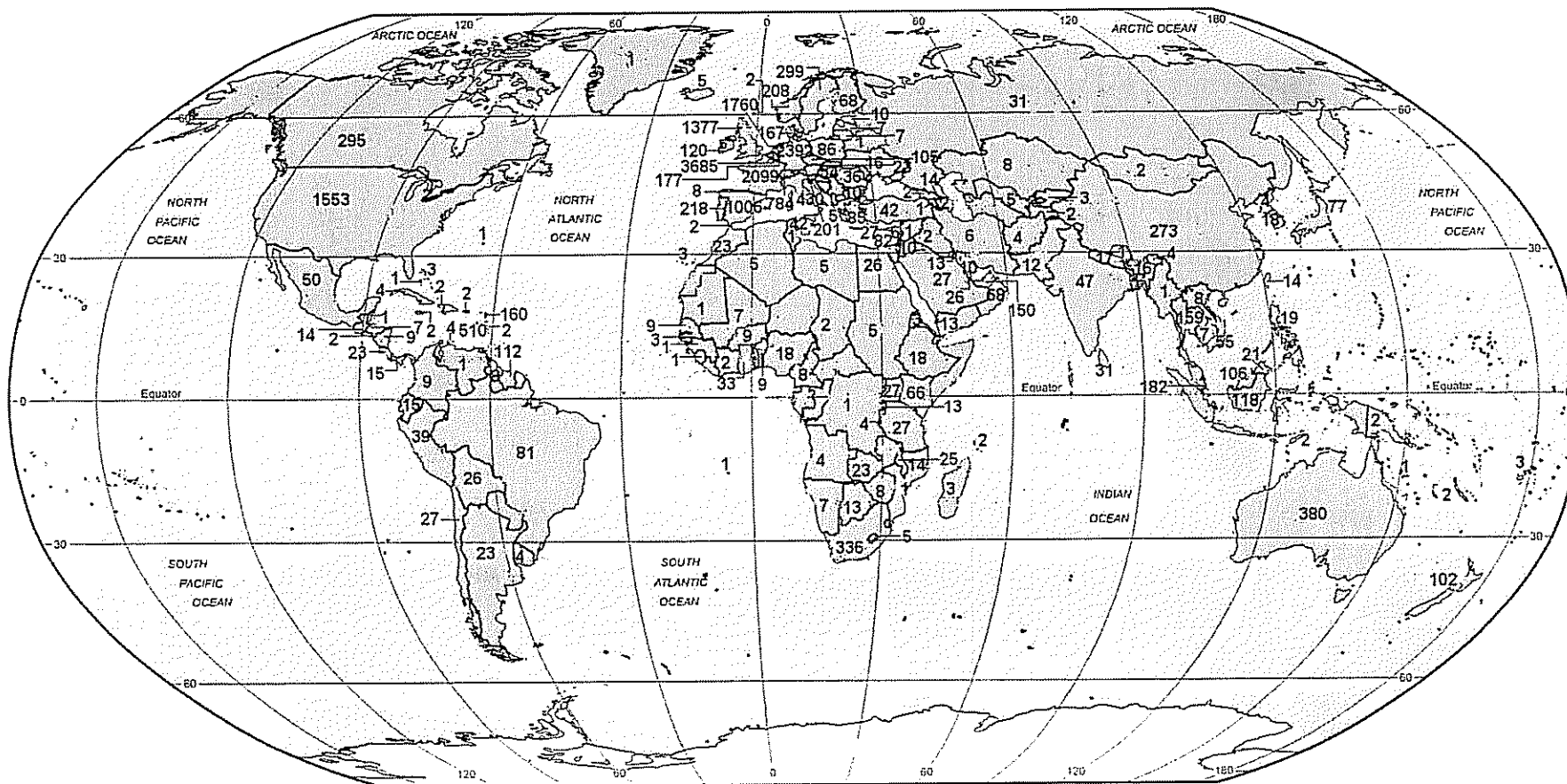
Voor meer informatie over stemmen per internet is een telefonische helpdesk en een website geopend:

Telefoon: +31- (0)70 – 4268010, deze is bereikbaar van 1 september 2006 tot en met de dag van de verkiezingen op werkdagen van 09:00 tot 17:00 (GMT+1)

<http://www.kiezenuithetbuitenland.nl>

IV. Bijlage B. Wereldkaart

Aantal registraties per land voor stemmen via internet

IV.

Bijlage C

Stembescheiden

1. Begeleidende brief
2. Overzicht van kandidatenlijsten
3. Stemkaart met stemcode
4. Handleiding

Brief

- Minuut -

Onderwerp
Stembescheiden voor stemmen via internet

Geachte heer/mevrouw,

Hierbij ontvangt u uw stembescheiden om bij de Tweede Kamerverkiezingen te kunnen stemmen via internet.

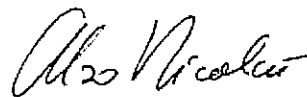
Van zaterdag 18 november 2006 7:30 uur tot woensdag 22 november 2006 21:00 uur kunt u uw stem uitbrengen via www.internetstembureau.nl.

In de afgeschermdde envelop zit uw stemcode. Deze heeft u nodig om te kunnen stemmen. Bewaar deze stemcode op een veilige plaats.

Bij deze brief treft u ook een handleiding aan. Het overzicht van kandidatenlijsten ontvangt u begin november op het e-mailadres dat u bij registratie hebt opgegeven. Handleiding en het overzicht van kandidatenlijsten zijn vanaf begin november 2006 ook te vinden op www.kiezenuitheerbuitenland.nl.

Voor vragen kunt u contact opnemen met onze helpdesk per e-mail (info@kiezenuitheerbuitenland.nl) of telefoon (+31 70 426 8010).

DE MINISTER VOOR BESTUURLIJKE VERMEUWING EN
KONINKRIJCSRELATIES.

Atzo Nicolai

Datum
oktober 2006

Ons kenmerk
2006-000225-002

Onderdeel
Kiezen op Afband

Inlichtingen
Helpdesk
T +31 (0)70 426 8010
F

Uw kenmerk

Blad
1 van 1

Aantal bijlagen
2

Bezoekadres
Schiedamskade 200
2511 EZ Den Haag

Postadres
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Internetadres
www.kiezenuitheerbuitenland.nl

Overzicht van kandidatenlijsten

Overzicht van kandidatenlijsten voor de verkiezingen van 14 maart 2006 voor de Tweede Kamer der Staten-Generaal (1e en 2e ronde) (2e ronde) (1e ronde)

Nummer	Partij	Kandidaat	Stemmen
1	Christen Democratisch Appèl (CDA)	1. Balkenende, J. P. (Jan Peter) (m)	01-01
2		2. Verhagen, M. J. M. (Maxime) (m)	01-02
3		3. van der Hoeven,	

1. Balkenende,
J. P. (Jan Peter) (m)
Capelle a/d IJssel
01-01

2. Verhagen,
M. J. M. (Maxime) (m)
Voorburg
01-02

3. van der Hoeven,

Stemkaart

Voorzijde:

Stemkaart**Stemmen via internet**

Verkiezing van de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Het internetstembureau is open van zaterdag 18 november 2006 7.30 uur tot woensdag 22 november 2006 21.00 uur
(Nederlandse tijd).

Zo stemt u via internet:

- Ga naar www.internetstembureau.nl
- Vul uw stemcode in. Deze staat in het midden van deze stemkaart.
- Kies de partij van uw keuze of kies 'Blanco' en klik rechtsonder op 'Verder'.
- Kies de kandidaat van uw keuze en klik rechtsonder op 'Verder'.
- Bevestig uw keuze door rechtsonder op de rode knop 'Stem' te klikken.

Uw stemcode:

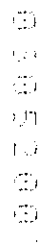
Stemcode deel 1

Stemcode deel 2

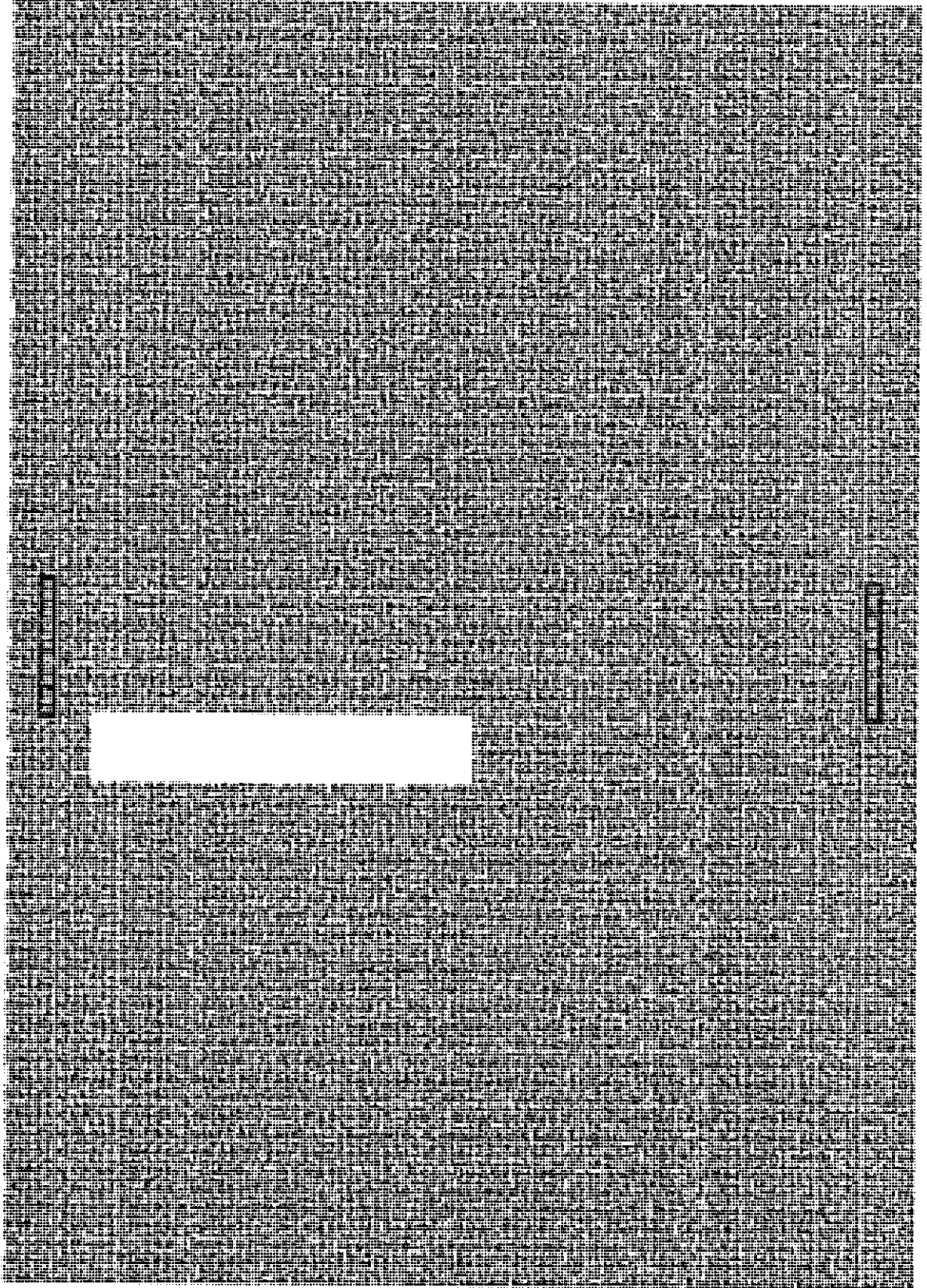
Uw stemcode is strikt persoonlijk en alleen bij uzelf bekend. Bewaar deze tot de stemming op een veilige plaats en vernietig de stemkaart na het uitbrengen van uw stem.

Meer informatie vindt u in de handleiding en op www.kiezenuithetbuitenland.nl.
Of bel de helpdesk op +31 70 426 8010.

Achterzijde:

Handleiding

Handleiding Stemmen via internet

Tweede Kamerverkiezingen 2006

www.internetstembureau.nl

STEMBUREAU
18

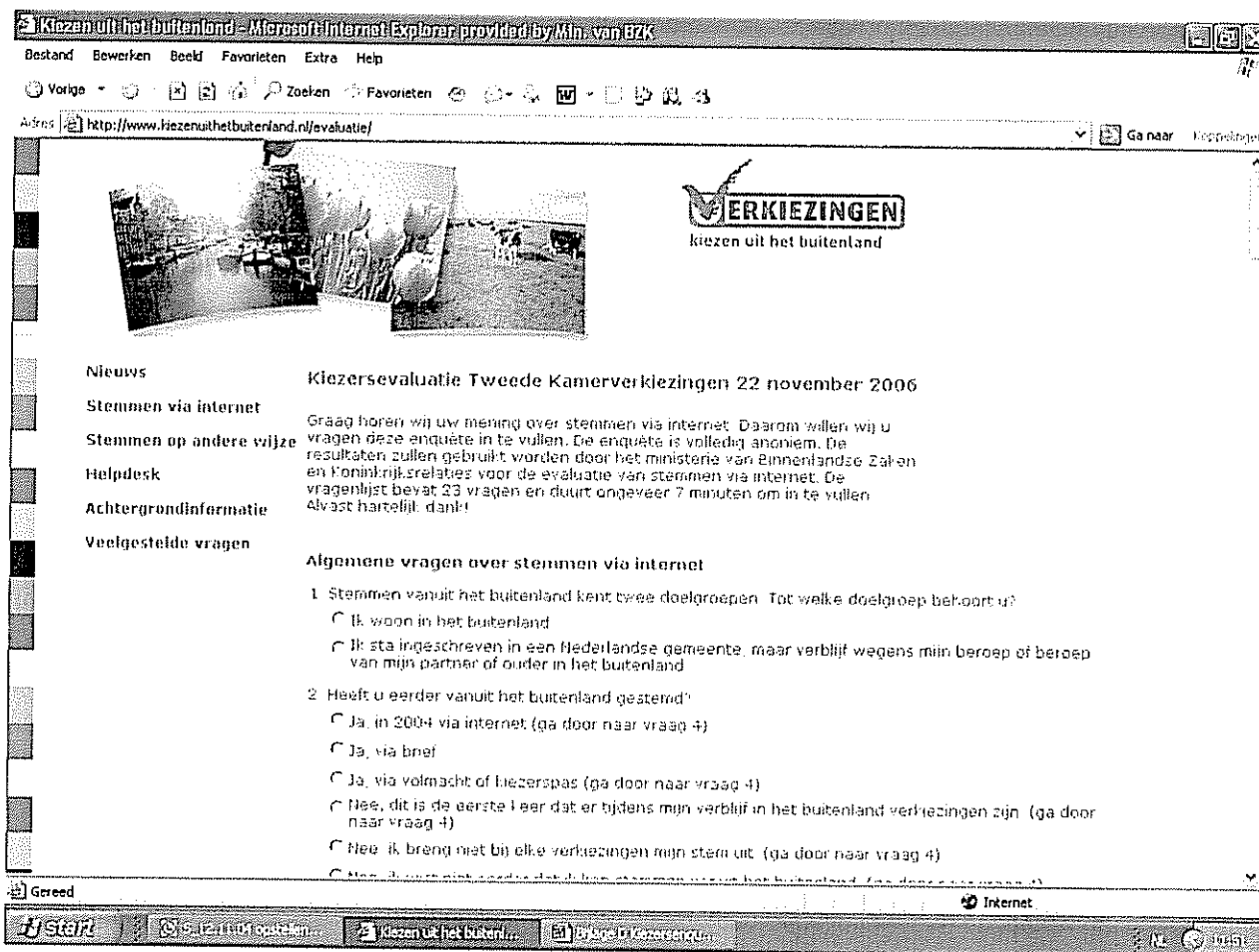

kiezen uit het buitenland

IV.

Bijlage D

Kiezersenquête

Vragenlijst kiezersenquête met antwoorden

Antwoord

1. Stemmen vanuit het buitenland kent twee doelgroepen. Tot welke doelgroep behoort u?

	aantal hits	percentage
a. Ik woon in het buitenland	10265	89%
b. Ik sta ingeschreven in een Nederlandse gemeente, maar verblijf wegens mijn beroep of beroep van mijn partner of ouder in het buitenland.	923	8%

2. Heeft u eerder vanuit het buitenland gestemd?

a. Ja, in 2004 via internet	1396	12%
b. Ja, via brief	3443	30%
c. Ja, via volmacht of kiezerspas	599	5%
d. Nee, dit is de eerste keer dat er tijdens mijn verblijf in het buitenland verkiezingen zijn.	3443	30%

e. Nee, ik breng niet bij elke verkiezingen mijn stem uit.	384	3%
f. Nee, ik wist niet eerder dat ik kon stemmen vanuit het buitenland	627	5%
g. Nee, ik was vergeten om mij tijdig te registreren.	1324	12%

**3. Wat vond u van internetstemmen vergeleken met briefstemmen?
Welke stemwijze vindt u eenvoudiger?**

a. briefstemmen	125	1%
b. stemmen via het internet	3271	28%

Welke stemwijze vindt u betrouwbaarder?

a. briefstemmen	448	4%
b. stemmen via het internet	2589	23%

Aan welke stemwijze geeft u achteraf de voorkeur?

a. briefstemmen	45	0%
b. stemmen via het internet	3282	29%

4. Waarom heeft u bij deze verkiezingen gekozen voor internet om uw stem uit te brengen? (meerdere antwoorden mogelijk)

a. Het is een eenvoudige manier van stemmen	9478
b. Het is een snelle manier van stemmen	6868
c. Ik kon langer wachten met stemmen dan bij briefstemmen en zo nog meer meemaken van de campagnes	1210
d. Ik ben vertrouwd met internet	6229
e. Via het internet ben ik er zeker van dat mijn stem tijdig aankomt en niet kwijt raakt in de internationale post.	4844
f. Anders	546

5. Vindt u dat stemmen via internet voor Nederlandse kiezers in het buitenland bij de eerstvolgende verkiezingen definitief ingevoerd moet worden?

a. Ja	10512	91%
b. Nee	269	2%
c. Geen mening	422	4%

6. Op welke manier heeft u gehoord over de mogelijkheid om uw stem uit te brengen via het internet? (meerdere antwoorden mogelijk)

a. via een brief van de gemeente Den Haag	4799
b. Via een ambassade of consulaat	2729
c. Via een radiospotje op de Wereldomroep	385
d. Via een televisiespotje op BVN-tv	906
e. Via (nieuws)uitzendingen op televisie	535
f. Via (nieuws)berichten in kranten / tijdschriften	917
g. Via (nieuws)berichten op internet	1584
h. Via een banner op de website van Volkskrant, Trouw, NRC of AD	258
i. Via een advertentie in de NRC Weekeditie voor het buitenland	209
j. Via een advertentie in Holland Herald (KLM-tijdschrift)	51
k. Via een zoekmachine op internet	568
l. Via mijn eigen gemeente	109
m. Via familie of kennissen	1267
n. Anders	912

7. Heeft u de voorlichtingswebsite www.kiezenuithetbuitenland.nl bezocht?

a. ja	5552	48%
b. nee	5535	48%

**8. Hieronder volgt een aantal stellingen die betrekking hebben op de website www.kiezenuithetbuitenland.nl. Geef aan in welke mate u het eens of oneens bent met deze stelling.
De website bevatte alle informatie die ik nodig had.**

a. zeer mee eens	1819	16%
------------------	------	-----

b. mee eens	3559	31%
c. mee oneens	150	1%
d. zeer mee oneens	19	0%

De teksten op de website zijn duidelijk geschreven.

a. zeer mee eens	1719	15%
b. mee eens	3640	32%
c. mee oneens	132	1%
d. zeer mee oneens	11	0%

De structuur van de website is duidelijk opgebouwd.

a. zeer mee eens	1586	14%
b. mee eens	3644	32%
c. mee oneens	232	2%
d. zeer mee oneens	19	0%

Ik kon alle benodigde documenten makkelijk downloaden.

a. zeer mee eens	1739	15%
b. mee eens	3371	29%
c. mee oneens	210	2%
d. zeer mee oneens	47	0%

9. Heeft u voorafgaand aan of tijdens de stemperiode contact gehad met de helpdesk Kiezen op Afstand?

a. Ja, per email	574	5%
b. Ja, per telefoon	247	2%
c. Ja, zowel per e-mail als per telefoon	274	2%
d. Nee	10077	88%

10. Hieronder volgt een aantal stellingen die betrekking hebben op de helpdesk Kiezen op Afstand. Geef aan in welke mate u het eens of oneens bent met deze stelling.**De helpdesk Kiezen op Afstand was telefonisch goed bereikbaar.**

a. zeer mee eens	259	2%
b. mee eens	222	2%
c. mee oneens	20	0%
d. zeer mee oneens	14	0%
e. n.v.t.	758	7%

De afhandeling van e-mails door de helpdesk Kiezen op Afstand is snel verlopen.

a. zeer mee eens	460	4%
b. mee eens	384	3%
c. mee oneens	48	0%
d. zeer mee oneens	19	0%
e. n.v.t.	406	4%

De antwoorden van de helpdesk waren duidelijk en volledig

a. zeer mee eens	502	4%
b. mee eens	423	4%
c. mee oneens	68	1%
d. zeer mee oneens	27	0%
e. n.v.t.	309	3%

De medewerkers van de helpdesk Kiezen op Afstand waren klantvriendelijk

a. zeer mee eens	557	5%
b. mee eens	362	3%
c. mee oneens	17	0%
d. zeer mee oneens	5	0%
e. n.v.t.	374	3%

11. Hieronder volgt een aantal stellingen die betrekking hebben op het registratieproces voor kiezers uit het buitenland. Geef aan in welke mate u het eens of oneens bent met deze stelling.

De procedure voor registratie als kiezer vanuit het buitenland is duidelijk.

a. zeer mee eens	3446	30%
b. mee eens	6458	56%
c. mee oneens	865	8%
d. zeer mee oneens	246	2%
e. n.v.t.	64	1%

Registreren als kiezer vanuit het buitenland is eenvoudig.

a. zeer mee eens	2948	26%
b. mee eens	5810	51%
c. mee oneens	1637	14%
d. zeer mee oneens	548	5%
e. n.v.t.	91	1%

Het registratieformulier was gemakkelijk verkrijgbaar.

a. zeer mee eens	3298	29%
b. mee eens	6425	56%
c. mee oneens	647	6%
d. zeer mee oneens	162	1%
e. n.v.t.	343	3%

Het elektronische registratieformulier (e-formulier) op de website www.kiezenuithetbuitenland.nl is een handig hulpmiddel bij het registratieproces

a. zeer mee eens	2810	24%
b. mee eens	4304	37%
c. mee oneens	214	2%
d. zeer mee oneens	51	0%
e. n.v.t.	3355	29%

12. Hieronder volg een aantal stellingen m.b.t. het overzicht van kandidatenlijsten. Geef aan wat op u van toepassing is (meerdere antwoorden mogelijk)

a. ik heb het overzicht ontvangen, maar niet bekeken	3772
b. ik heb het overzicht bekeken voordat ik ging stemmen	4970
c. ik kon het overzicht niet openen	170
d. ik heb het overzicht niet ontvangen	2931

13. Heeft u de handleiding gelezen die u bij uw stembescheiden ontving?

a. ja	6416	56%
b. nee, dat vond ik niet nodig	4412	38%
c. nee, ik heb de handleiding niet ontvangen	311	3%

14. Hieronder volgt een aantal stellingen die betrekking hebben op de handleiding Stemmen via Internet. Geef aan in welke mate u het eens of oneens bent met deze stelling.

De teksten in de handleiding zijn duidelijk geschreven.

a. zeer mee eens	2620	23%
b. mee eens	3675	32%
c. mee oneens	43	0%
d. zeer mee oneens	6	0%

De handleiding bevatte alle informatie die ik nodig had.

a. zeer mee eens	2678	23%
b. mee eens	3558	31%
c. mee oneens	70	1%
d. zeer mee oneens	8	0%

De informatie die ik niet in de handleiding kon vinden, stond wel op www.kiezenuithetbuitenland.nl

a. zeer mee eens	928	8%
b. mee eens	2988	26%
c. mee oneens	348	3%
d. zeer mee oneens	195	2%

15. Wat vond u van de periode waarin u uw stem kon uitbrengen? (18 november 7.30 t/m 22 november 21.00 Nederlandse tijd)

a. De stemperiode was te kort	231	2%
b. De stemperiode was lang genoeg	8235	72%
c. Een kortere stemperiode was voor mij ook voldoende geweest	2705	24%

16. Hieronder volg een aantal stellingen die betrekking hebben op de website waar u uw stem kon uitbrengen: www.internetstembureau.nl. Geef aan in welke mate u het eens of oneens bent met deze stelling.

Het stemproces in zes stappen op www.internetstembureau.nl is duidelijk

a. zeer mee eens	6867	60%
b. mee eens	4162	36%
c. mee oneens	46	0%
d. zeer mee oneens	5	0%

Het taalgebruik op www.internetstembureau.nl is duidelijk.

a. zeer mee eens	6563	57%
b. mee eens	4423	38%
c. mee oneens	34	0%
d. zeer mee oneens	13	0%

Stemmen via www.internetstembureau.nl is betrouwbaar.

a. zeer mee eens	3949	34%
b. mee eens	6376	55%
c. mee oneens	264	2%
d. zeer mee oneens	38	0%

17. Wat vond u van de methode om in verschillende stappen eerst de partij en dan de kandidaat van uw keuze te selecteren en daarna te stemmen? (meerdere antwoorden mogelijk)

a. Ik vond het een ingewikkelde methode, die schermen voor één keuze	136
b. Ik vond het een gemakkelijke methode, stap voor stap	7766
c. Ik vond het een veilige methode, de kandidaat werd nogmaals getoond voordat ik echt stemde.	7126

18. Heeft u nog specifieke problemen gehad bij het uitbrengen van uw stem?

a. nee	10525	91%
b. ja	569	5%

19. Waar heeft u uw stem via het internet uitgebracht?

a. thuis	9223	80%
b. werk	1542	13%
c. Internetcafe / openbare locatie	164	1%
d. anders	252	2%

20. Waar heeft u gestemd?

a. EU	6940	60%
b. Europa overig	705	6%
c. Afrika	499	4%
d. Noord-Amerika	1123	10%
e. Zuid-Amerika	629	5%
f. Azië	950	8%

g. Australië of Nieuw-Zeeland	307	3%
20a. Waar heeft u gestemd?		
a. grote stad	3360	29%
b. platteland of dorp	2386	21%
21. Gaat u gebruik maken van of heeft u gebruik gemaakt van de mogelijkheid om uw stem te controleren?		
a. Ja, ik heb gebruik gemaakt van deze mogelijkheid.	2091	18%
b. Ja, ik ga nog gebruik maken van deze mogelijkheid	3579	31%
c. Nee, het lukte niet mijn technische stem te bewaren.	137	1%
d. Nee, ik heb er geen interesse in	4422	38%
e. Weet ik niet, ik heb nog nooit van deze mogelijkheid gehoord.	857	7%
22. Wat is uw mening over het controleren van uw stem? (meerdere antwoorden mogelijk)		
a. De mogelijkheid tot controle vergroot mijn vertrouwen in de stembus en de uitslag	5593	
b. In vond de stemcontrole ingewikkeld en zou het niet nog een keer doen	108	
c. Ik vond de stemcontrole ingewikkeld, maar het is goed dat de mogelijkheid er is.	561	
d. Ik moet mijn stem nog controleren	3227	
e. Ik vind stemcontrole niet nodig	3201	
f. Ik heb nog nooit van stemcontrole gehoord	768	
23. We zijn benieuwd of de beantwoording van de vragen verschilt per leeftijdscategorie. Daarom zouden wij graag uw leeftijd willen weten. Wat is uw leeftijd?		
a. 18-25	560	5%
b. 26-35	2534	22%
c. 36-45	3195	28%
d. 46-55	2175	19%
e. 56-65	1920	17%
f. 66-75	672	6%
g. 75+	135	1%

IV.

Bijlage E

Evaluatie van de voorlichtingscampagne Kiezen uit het buitenland 2006

INHOUDSOPGAVE

1. Inleiding
2. Doel en boodschap van de campagne
3. Tijden
4. Beoogde en behaalde effecten van de campagne
5. Organisatie
6. Wettelijke doelgroepen voor het experiment internetstemmen
7. Randvoorwaarden
8. Voorlichtingswebsite www.kiezenuithetbuitenland.nl
9. Ingezette middelen per doelgroep
10. Ingezette communicatiemiddelen per land

1. Inleiding

Minister Pechtold voor Bestuurlijke Vernieuwingen en Koninkrijksrelaties (BVK) geeft in een brief aan de Tweede Kamer van 5 december 2005 aan in mei 2007 bij de Tweede Kamerverkiezingen een nieuw experiment te gaan houden met internetstemmen voor kiesgerechtigden in het buitenland. Daarbij wil hij de groep die mag stemmen vanuit het buitenland niet verder uitbreiden. Ook nadat de verkiezingen vervroegd zijn naar 22 november 2006 is door de volgende minister voor BVK Nicolaï besloten het experiment te laten doorgaan. Dit experiment wordt ondersteund met een voorlichtingscampagne 'stemmen via internet'.

Om kiezers in het buitenland te informeren is bij vorige verkiezingen niet eerder een centrale voorlichtingscampagne georganiseerd. Bij vorige verkiezingen verstuurde de gemeente Den Haag een mailing aan alle kiezers buiten Nederland die zich in hun semi-permanente bestand bevonden en waren de Nederlandse ambassades en consulaten verantwoordelijk voor de voorlichting aan kiezers in hun ressort.

Naast een onderdeel van het experiment internetstemmen is de voorlichtingscampagne dus tevens een nieuw verschijnsel met betrekking tot stemmen vanuit het buitenland in het algemeen. In dit document wordt de voorlichtingscampagne geëvalueerd.

2. Doel en boodschap van de campagne

Het doel van de campagne was om kiesgerechtigden woonachtig en/of werkzaam in het buitenland te informeren over de mogelijkheid van internetstemmen.

De centrale boodschap van de campagne was: *Niet in Nederland tijdens de verkiezingen? 22 november zijn de Tweede Kamerverkiezingen. Als u op die dag in het buitenland woont of werkt kunt u stemmen via internet. Hiervoor moet u zich nu registreren. Ga voor meer informatie over stemmen via internet naar www.kiezenuithetbuitenland.nl.*

De regelgeving omtrent stemmen vanuit het buitenland maakte het niet eenvoudig om deze boodschap over te brengen. Allereerst moest in de voorlichting aan de kiezer duidelijk gemaakt worden wie precies kiesgerechtigd vanuit het buitenland waren: emigranten (D3) en kiezers die voor werkzaamheden in het buitenland verblijven, evenals hun partners en kinderen (M3). De exacte formulering van de doelgroep uit de Kieswet luistert nauw en liet zich daarom lastig vertalen naar één eenvoudige boodschap. Dit gold ook voor de registratietermijn, die 40 dagen (D3) respectievelijk vier (M3) weken voor de verkiezingen sloot.

Verder was de wettelijke bepaling over waar de registratieformulieren naar toegestuurd moesten worden (verschillend voor D3 en M3 en verschillend afhankelijk van het land waarin de kiezer woont), te ingewikkeld om duidelijk over te brengen.

Tenslotte bleek het niet bevorderlijk voor een duidelijke communicatie dat er meerdere partijen vanuit de Nederlandse overheid betrokken waren bij het proces: de gemeente van de kiezer, de gemeente Den Haag, de ministeries van Buitenlandse Zaken (BZ) en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK), de ambassades en consulaten en de Nederlandse vertegenwoordiging op de Antillen en Aruba.

3. Tijdpad

Beslissing vervroegen verkiezing	Start campagne	Go / No Go beslissing internet- stemmen	Registratie voor D3 (wonen)	Registratie voor M3 (werken)	Internet- verkiezing	TK- verkiezing in NL	Evaluatie
Begin juli 2006	14 juli 2006	22 september 2006	t/m 11 oktober 2006	t/m 25 oktober 2006	zat 18 t/m woe 22 november 2006	woensdag 22 november 2006	november 2006 t/m februari 2007

Als gevolg van de beslissing in juli 2006 om de Tweede Kamerverkiezingen zes maanden te vervroegen naar 22 november 2006, was de registratie daarmee onmiddellijk geopend en diende ook de voorlichting op dat moment direct van start te gaan. Tot de sluiting van de registratie in oktober resteerden drie maanden om de communicatieboodschap over te brengen. Daarom is besloten om geen folders en posters meer te ontwerpen, drukken en verspreiden via ambassades en gemeenten, maar zoveel mogelijk digitaal voorlichtingsmateriaal te ontwikkelen en elektronisch te verspreiden.

4. Beoogde en behaalde effecten van de campagne

Het project Kiezen op afstand heeft als doel het stemmen minder plaatsafhankelijk te maken. Met de campagne wordt de mogelijkheid om de stem via internet uit te brengen onder de aandacht gebracht. Hiermee wordt beoogd de bekendheid van het middel te vergroten.

Van de circa 600.000 a 750.000 Nederlanders in het buitenland (niet officiële schatting ministerie van Buitenlandse Zaken) was het doel om minstens 65.000 kiesgerechtigden (10%) te bereiken door middel van een campagne. Verwachting was dat de helft van die groep zich zou registreren om voor de TK-verkiezingen 2006 te stemmen vanuit het buitenland (35.000 kiezers) en dat van de geregistreerde kiezers in het buitenland iets meer dan de helft daadwerkelijk via internet zou willen stemmen, de andere helft kan kiezen via brief, volmacht of kiezerspas. 17.000 internetstemmers

was dus een ambitieus, maar realistisch doel, wat ruimschoots is behaald (34.305 registraties, waarvan 21.593 kiezers via internet wilden stemmen).

In 2004 bedroeg het aantal internetstemmers circa 5.000. Toen was echter minder bekendheid gegeven aan de mogelijkheid tot internetstemmen, aangezien het een eerste experiment betrof, waarbij de nadruk op de techniek lag.

Bij de vorige Tweede Kamerverkiezingen in 2003 hadden 25.644 kiezers in het buitenland zich geregistreerd, het aantal registraties is mede als gevolg van de campagne en de mogelijkheid tot internetstemmen met 34% gestegen.

5. Organisatie

De regie over de campagne van internetstemmen ligt bij de projectgroep Kiezen op Afstand. Elke donderdagochtend van 10:00 tot 11:00 uur vond overleg plaats bij KOA om de voortgang van de campagne af te stemmen met onder andere De afdeling Communicatie & Informatie (C&I) van het ministerie van BZK. Dit overleg werd voorgezeten door senior beleidsmedewerker KOA. De communicatieadviseur KOA verzorgde de agenda, notulen en actielijst.

Het contact met de pers werd afwisselend gecoördineerd door de C&I persvoorlichter, de KOA-projectleider, de senior beleidsmedewerker KOA en de communicatieadviseur KOA.

Met betrekking tot de activiteiten vanuit de ambassades en consulaten werd door de senior beleidsmedewerker KOA regelmatig contact onderhouden met de verantwoordelijke voor de verkiezingen van de Directie Consulaire Zaken van het ministerie van Buitenlandse Zaken. Ook werd nu en dan contact gezocht met de Hoofden Consulaire Zaken van de posten van regio's waar veel Nederlanders wonen.

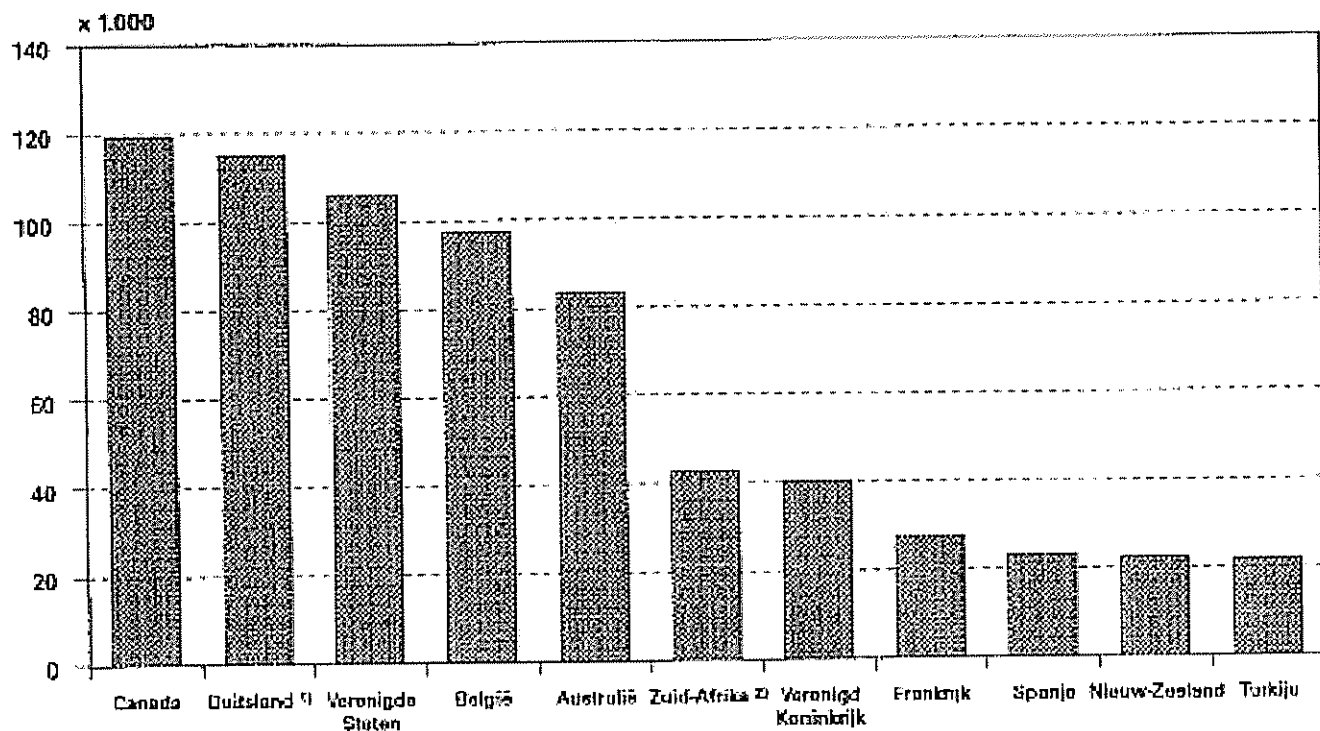
6. Wettelijke doelgroepen voor het experiment internetstemmen

Het experimentenbesluit onderscheidt momenteel twee doelgroepen voor internetstemmen, gelijk aan de kiezers die per brief hun stem mogen uitbrengen.

Op grond van artikel 29 van het Experimentenbesluit hebben allereerst kiesgerechtigden die in het buitenland woonachtig zijn (artikel D3 Kieswet) toestemming om via internet hun stem uit te brengen. Deze kiezers staan dus niet meer geregistreerd bij een Nederlandse gemeente.

Hetzelfde artikel biedt deze mogelijkheid ook aan kiesgerechtigden die nog wel bij een Nederlandse gemeente staan ingeschreven, maar op de dag der stemming in het buitenland verblijven vanwege beroep of werkzaamheden, of vanwege beroep of werkzaamheden van hun echtgenoot, geregistreerd partner, levensgezel of ouder (artikel M3 Kieswet).

Figuur 3. In Nederland geboren personen naar land waar men woont, 1 januari 2001

¹⁾ Personen met de Nederlandse nationaliteit (bron: Eurostat)

²⁾ Personen met de Nederlandse nationaliteit (globale schatting Nederlandse ambassade in Zuid-Afrika)

Bron: CBS

7. Randvoorwaarden

Financieel

In de begroting voor het experiment van 2006 met internetstemmen vanuit het buitenland was een bedrag van € 100.000 voor de voorlichtingscampagne gereserveerd. Daarvan is uiteindelijk circa € 65.000 inclusief btw besteed aan de campagne. De drie grootste posten bedroegen de website www.kiezenuithetbuitenland.nl (€ 13.462), de advertenties in de Holland Herald (€ 18.177) en de banners op de PCM-krantenwebsites in het buitenland (€ 17.850).

Voor de algemene opkomstbevorderende campagne (van de afdeling C&I) was een budget van € 1,4 miljoen beschikbaar. Aangezien deze campagne pas van start is gegaan op 23 oktober 2006, toen de registratietermijn voor kiezers in het buitenland was gesloten, konden hier weinig middelen worden gecombineerd.

Van de circa € 110.000 die het ministerie van BZ heeft besteed aan de verkiezingen, is naast briefstembureaus het grootste deel besteed aan voorlichting vanuit de posten.

Relatie met voorlichting over andere wijze van stemmen vanuit het buitenland

Het is niet mogelijk of wenselijk om alleen over stemmen via internet voor te lichten en niet over andere manieren om vanuit het buitenland te stemmen.

Daarom bevatte de website www.kiezenuithetbuitenland.nl ook informatie over stemmen via brief, volmachten en kiezerspas.

Relatie met algemene opkomstcampagne

Het was niet wenselijk om de campagne voor het internetstemmen in te bedden in de algemene opkomstbevorderende campagne van het ministerie van BZK. Deze laatste heeft ten doel de houding ten aanzien van stemmen positief te beïnvloeden en burgers te informeren over de verkiezingen. Het doel van KOA is echter niet om opkomst te bevorderen, maar om het stemgemak te vergroten.

Aangezien de meeste kiezers in Nederland niet via internet kunnen stemmen, zou een boodschap over stemmen via internet in de landelijke campagne verwarrend kunnen zijn.

Bovendien is de opkomstbevorderende campagne van de afdeling C&I pas gestart toen de registratie voor kiezers in het buitenland al gesloten was. Wel is er afgestemd met de afdeling C&I om de campagnes qua huisstijl enzovoort op elkaar af te stemmen.

Promotie door andere departementen

Ook door andere departementen (ministerie van Buitenlandse Zaken en ministerie van Defensie) is aandacht besteed aan promotie van verkiezingen voor kiezers in het buitenland.

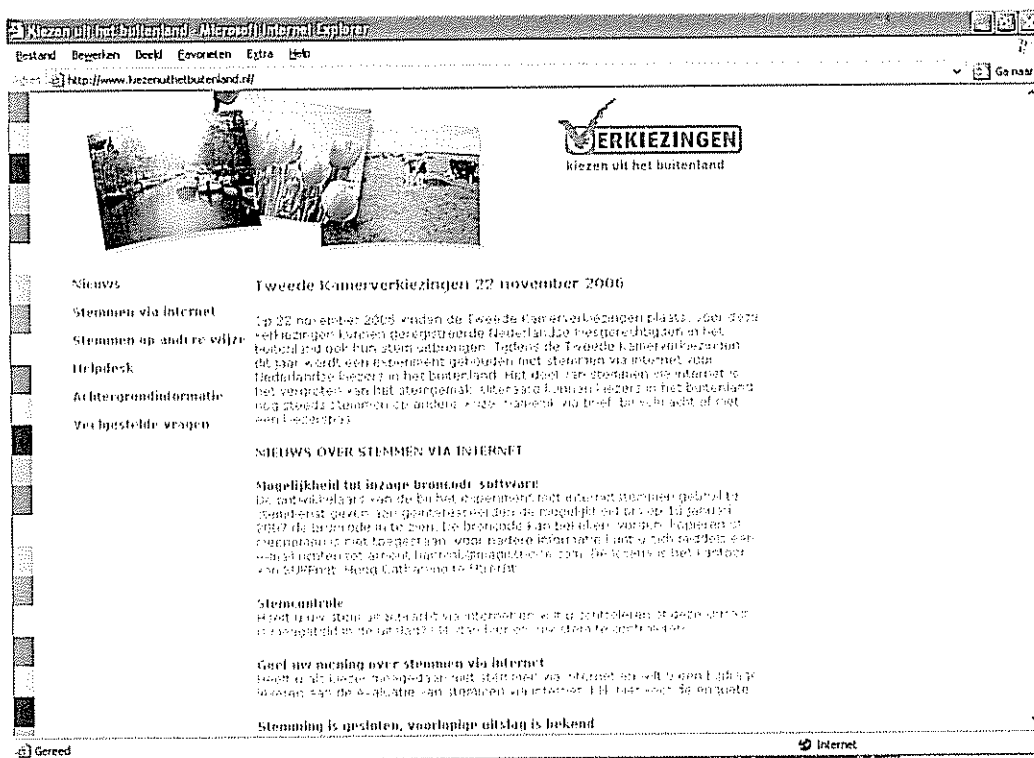
Het ministerie van Buitenlandse Zaken (BZ) heeft voor de voorlichting van de verkiezingen contact met ambassades. De Directie Voorlichting (DVL) van BZ voorziet de posten van informatie, zoals standaard teksten en banners die op de ambassadesites kunnen worden geplaatst. De afdelingen consulaire zaken van de posten hebben in het betreffende land naar eigen inzicht een voorlichtingscampagne opgezet. Alle websites van de ambassades hadden een link naar www.kiezenuithetbuitenland.nl.

Het ministerie van Defensie heeft een Defensiebureau. Deze inventariseert hoeveel militairen en gezinsleden zich in het buitenland bevinden. De personeelsafdeling hiervan stuurt een Defensiekrant naar de medewerkers van Defensie. Hierin werd informatie gegeven over verkiezingen.

8. Voorlichtingswebsite www.kiezenuithetbuitenland.nl

Begin juli is de voorlichtingswebsite ontwikkeld. Deze website stond centraal in de voorlichting en is vanaf 17 juli 2006 live gegaan. Aangezien de naam www.kiezenuithetbuitenland.nl al bij het vorige experiment was gebruikt, is in overleg met de directie Communicatie en Informatie besloten om uit oogpunt van efficiëntie hiermee door te gaan. Om eenheid in *look & feel* van voorlichting over verkiezingen te waarborgen werd in het ontwerp aangesloten bij de huisstijl van de nationale voorlichting vanuit de afdeling C&I. De website werd gedurende het hele project bijgehouden door de KOA-communicatieadviseur.

Onderstaande afbeelding geeft de homepage van de website weer. De website bleek een nuttige informatiebron voor kiezers, maar ook voor ambassades en gemeenten. Op de website werd ook informatie verstrekt over stemmen per brief, bij volmacht of met een kiezerspas. Voor deze wijze van stemmen werd men verder doorverwezen naar de gemeente Den Haag.

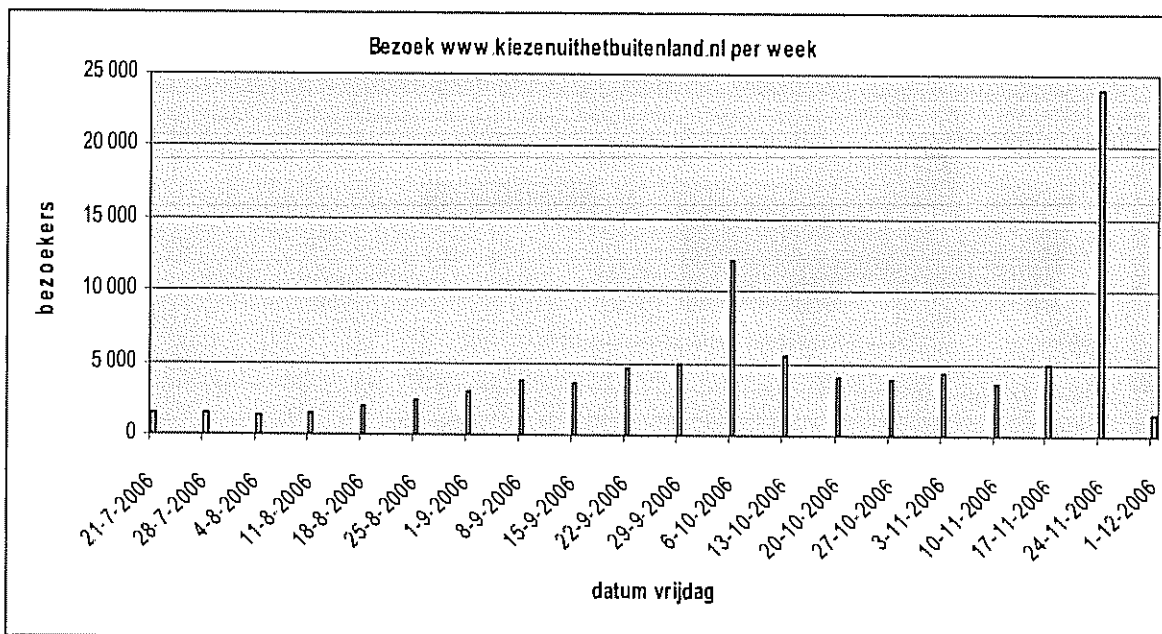

Kiezers konden D3- en M3-registratieformulieren downloaden vanaf de website. Een *e-formulier* op de website bood tevens de mogelijkheid om het registratieformulier online in te vullen voordat de kiezer het uit moest printen om te ondertekenen en op te sturen. Op deze wijze diende de kiezer niet de complexe regelgeving door te nemen, maar door het beantwoorden van vragen in het *e-formulier* vulde hij automatisch het juiste formulier in en werd hem de juiste deadline meegedeeld evenals het adres waar hij het formulier heen diende te sturen. Meer dan 86% van de kiezers vond dat de registratieprocedure duidelijk werd uitgelegd op de website, 63% van de D3- en 73% van de M3-kiezers vond het *e-formulier* een handig hulpmiddel op de website.

In onderstaande tabel is de mening van de kiezers over de website www.kiezenuithetbuitenland.nl weergegeven:

	Zeer mee eens	Mee eens	Mee oneens	Zeer mee oneens
De website bevatte alle informatie die ik nodig had	33%	64%	3%	0%
De teksten op de website zijn duidelijk geschreven	31%	66%	2%	0%
De structuur van de website is duidelijk opgebouwd	29%	67%	4%	0%
Ik kon alle benodigde documenten makkelijk downloaden	32%	64%	3%	1%

In totaal hebben 79.788 unieke bezoekers de website geraadpleegd in 2006. Tijdens de campagne- en registratieperiode tot 25 oktober 2006 hebben 47.398 mensen de site bezocht. In onderstaande grafiek is het websitebezoek per week weergegeven vanaf de start van de campagne tot de week na de verkiezingen:

9. Ingezette middelen per doelgroep

Om een effectieve campagnestrategie mogelijk te maken was het van belang allereerst de doelgroep zo specifiek mogelijk te identificeren. Hoe specifiek de kiesgerechtigden geïdentificeerd zijn, hoe eenvoudiger en gericht deze benaderd kunnen worden. Gelet hierop werden drie categorieën doelgroepen voor de campagne onderscheiden, naast de tweedeling M3 en D3.

Categorie I: individueel identificeerbare leden van de doelgroep

De eerste categorie betreft de kiesgerechtigden waarvan per individu bekend is dat deze in aanmerking komen voor het stemmen via internet.

Deze categorie bestaat op zijn beurt weer uit twee groepen. Allereerst gaat het hier om

kiesgerechtigden die opgenomen zijn in het **semi-permanente bestand van kiesgerechtigden in het buitenland** (37.000), dat wordt bijgehouden door de *gemeente Den Haag*. Deze personen zijn in juli 2006 door de gemeente Den Haag middels een briefmailing

geattendeerd op de Tweede Kamerverkiezingen en de mogelijkheid tot internetstemmen. 43% van de kiezers gaf aan via deze mailing op de hoogte te zijn gebracht.

Daarnaast valt in deze categorie de groep kiesgerechtigden die na de start van de campagne, voor een periode langer dan acht maanden, naar het buitenland gaan. Deze laatste groep (tijdelijke) **emigranten** is op grond van artikel 68 *Wet gemeentelijke basisadministratie persoonsgegevens* verplicht zich als zodanig te melden bij hun *gemeente* om te worden uitgeschreven uit de GBA en is hierdoor dus bekend bij de gemeente. Deze groep mensen is uitgeschreven uit de GBA en kan daardoor worden beschouwd als woonachtig in het buitenland. Zij hebben daardoor recht om via internet te stemmen. De bedoeling was dat gemeenten hen hierover zouden voorlichten bij uitschrijving. Aangezien bij veel gemeenten de ambtenaren hiervan echter niet op de hoogte waren en KOA slechts zeer beperkt de gemeenten heeft voorgelicht, is deze groep uiteindelijk niet volledig individueel voorgelicht. Slechts 1% van de D3-kiezers was via hun gemeente voorgelicht.

Categorie II: via intermediairs identificeerbare leden van de doelgroep

De tweede categorie bestaat uit kiesgerechtigden binnen de doelgroep die niet rechtstreeks, maar wel via intermediairs als lid van de doelgroep benaderd kunnen worden. Het betreft bijvoorbeeld militairen en kiesgerechtigden die voor een Nederlandse organisatie (tijdelijk) naar het buitenland gaan, of om die reden al langere tijd in het buitenland verblijven.

De **militairen** die voor hun werk in het buitenland verblijven tijdens de verkiezingen vallen grotendeels in de M3-groep. De gebieden waar zij verblijven, zijn alleen bekend bij het ministerie van Defensie. Defensie stuurt registratieformulieren en informatie over verkiezingen daarom zelf naar de militairen toe. De militairen zijn voorgelicht over stemmen (via internet) via de afdeling Juridische Zaken van het ministerie van Defensie. Hiertoe heeft KOA twee informerende en coördinerende gesprekken gevoerd met dhr. Lagrand van Defensie.

Tevens zijn verschillende **internationale organisaties** en bedrijven benaderd met het verzoek om via hun afdelingen interne communicatie en internationale personeelszaken hun medewerkers voor te lichten over de mogelijkheden voor stemmen vanuit het buitenland (via internet). Doel hiervan was enerzijds om nieuwe netwerken van Nederlanders in het buitenland aan te boren en anderzijds om M3-zakenreizigers op de hoogte te stellen van hun stemrecht vanuit het buitenland. De organisaties die benaderd zijn betreffen: Shell, Philips, Akzo, Aegon, KPN, ABNAMro, ING, Unilever, Heineken, KLM, Icco, Novib, Plan Nederland, Terre des hommes, Nederlands Rode Kruis, Unicef, SNV, VSO. Nederlandse kiesgerechtigden die zich in het buitenland bevinden voor deze organisaties voor langer dan acht maanden (D3) of voor een kortere dienstreis (M3), zijn over het algemeen nog zeer betrokken bij Nederland(se politiek). 1% van de D3- en 4,8% van de M3-kiezers gaf aan direct via hun werkgever te zijn geïnformeerd. Het informeren van internationaal opererende organisaties heeft dus effect gehad op de deelname van zakenreizigers.

Medewerkers van het ministerie van Buitenlandse Zaken en VN-**diplomaten** zijn meestal goed op de hoogte van verkiezingen. Deze kiezers zijn op de hoogte gebracht van de mogelijkheid van stemmen via internet via het netwerk van BZ.

Omdat studie niet valt onder beroep of werkzaamheden, zijn bij verkiezingen alleen **D3-studenten** in het buitenland kiesgerechtigd voor stemmen via internet. Andere studenten (M3) dienen iemand in Nederland te machtigen. Ten behoeve van voorlichting aan studenten, stond er een link naar de website www.kiezenuithetbuitenland.nl op de website van de Informatie Beheer Groep (IBG).

Tenslotte heeft KOA naast de IBG ook de Belastingdienst en de Sociale Verzekerings Bank (SVB) benaderd, overheidsinstanties die geld uitkeren aan kiesgerechtigden die woonachtig in het buitenland zijn. Deze overheidsinstanties beschikken dus over de contactgegevens van deze kiezers en zouden een rol als intermediair kunnen vervullen bij de voorlichting aan de kiezers. De Belastingdienst en de SVB waren niet bereid om aan deze campagne mee te werken, omdat zij de boodschap niet vonden aansluiten bij hun primaire activiteiten. Veel Nederlandse kiesgerechtigden in het buitenland, die te laat waren voor registratie reageerden echter enigszins verbolgen dat de Belastingdienst hun wel kon vinden in het buitenland, maar dat de Nederlandse overheid hen niet kon vinden als het om verkiezingen gaat.

Categorie III: overige doelgroepen

De laatste categorie betreft de groep kiesgerechtigden die wel in aanmerking komen voor internetstemmen, maar die niet in bovenstaande categorieën ingedeeld kunnen worden. Het is lastig deze groep nauwkeurig te specificeren en daarom ook niet duidelijk hoe zij het beste benaderd kunnen worden. Er zijn geen registers bekend waarin adresgegevens van deze kiesgerechtigden zijn opgenomen. Deze groep kiesgerechtigden varieert van Nederlandse kiesgerechtigden die zijn geëmigreerd en al lange tijd in het buitenland verblijven tot kiezers die zich tijdens de verkiezingen voor een korte dienstreis in het buitenland bevinden. Hieronder volgt een korte specificatie.

Voornamelijk in Spanje en Frankrijk wonen Nederlandse **gepensioneerden**. Zij kijken veel Nederlandse satelliettelevisie en BVN en zijn op de hoogte van Nederlandse ontwikkelingen. Deze groep is veelal georganiseerd in clubs die zijn voorgelicht door de ambassades en consulaten. Hoewel zij grotendeels traceerbaar zijn via hun AOW, heeft KOA niet van deze mogelijkheid gebruik kunnen maken.

Er zijn meer dan 280 Nederlandse **verslaggevers** en journalisten woonachtig in het buitenland, daarboven zijn nog veel journalisten tijdelijk werkzaam in het buitenland. Er bestaat geen aparte subvereniging binnen de Nederlandse Vereniging van Journalisten om hen centraal te benaderen. Redelijkerwijs mag aangenomen worden dat deze groep wel goed op de hoogte is van verkiezingen en hun kiesgerechtigdheid in het buitenland.

Europese ambtenaren met de Nederlandse nationaliteit blijken niet centraal te zijn geadministreerd. Ook het Bureau Internationale Ambtenaren beschikte niet over contactgegevens ten behoeve van voorlichting. Redelijkerwijs mag aangenomen worden dat ook deze groep wel goed op de hoogte is van verkiezingen en hun kiesgerechtigdheid in het buitenland.

Niet alleen voor de grote Nederlandse organisaties die onder sub II zijn benaderd, maar ook voor vele kleinere organisaties bevinden zich veel **zakenreizigers** in het buitenland tijdens verkiezingen. Deze M3-kiesgerechtigden kunnen bijvoorbeeld geïnformeerd worden door hun gemeenten, door zakenreisbureaus of door een advertentie in de Financiële Telegraaf. De gemeenten hebben echter niet allemaal actief voorgelicht, de door KOA benaderde zakenreisbureaus waren weinig coöperatief en van een advertentie in de Telegraaf is afgezien door KOA in verband met een kosten/bateninschatting.

Dagelijks zijn 10.000 tot 15.000 Nederlanders in de **transportsector** werkzaam in het buitenland. Gemiddeld voor één tot drie dagen in voornamelijk Duitsland, België, Frankrijk, Italië, Spanje en

Oost-Europa. De Nederlandse chauffeurs luisteren regelmatig naar de Wereldomroep om op de hoogte te blijven van de actualiteiten in Nederland. Deze M3-kiesgerechtigden hebben echter niet tot nauwelijks toegang tot internet en het versturen van post. Daarom zullen zij waarschijnlijk niet geïnteresseerd zijn in internetstemmen, maar machtigen liever iemand in Nederland met hun oproepingskaart of stempas.

Aan verschillende buitenlandse universiteiten zijn Nederlandse **wetenschappers** werkzaam. Deze groep is zeer divers en niet centraal benaderbaar via een aanspreekpunt. Wel leest deze groep regelmatig de Nederlandse kranten op internet.

Tevens bestaat er een grote groep **geëmigreerde D3-kiesgerechtigden** die al langer in het buitenland woont, bijvoorbeeld boeren in Canada of (kinderen van) Nederlanders die getrouwd zijn met een buitenlander in het buitenland. Deze groep is niet vaak meer betrokken bij Nederland of lid van een Nederlandse club.

De kiesgerechtigden in groep III zijn voornamelijk voorgelicht middels algemene communicatiemiddelen:

Banners op de PCM-nieuwssites www.ad.nl, www.nrc.nl, www.trouw.nl en www.volkskrant.nl die buiten Nederland werden bekeken van 17 juli tot 10 oktober. 2,3% van de internetstemmers gaf aan door deze banners te zijn geïnteresseerd op de mogelijkheid voor stemmen via internet. De kosten van de banners bedroegen 15.000 euro exclusief btw. De banners zijn ontworpen door Indicia.

Radiospotje op de Wereldomroep van 28 augustus tot 22 oktober. Aangezien de Wereldomroep het belangrijk vond om hun luisteraars goed te informeren over de verkiezingen, hebben zij zelf een spotje gemaakt, gebaseerd op door KOA aangeleverde tekst. Hier waren geen kosten voor KOA aan verbonden. 3,5% van de internetstemmers heeft aangegeven door dit spotje te zijn geïnteresseerd op stemmen via internet.

Advertenties in Holland Herald, het KLM-tijdschrift in de vliegtuigen van 1 september tot 31 oktober. De kosten hiervoor bedroegen 15.275 euro exclusief btw. Slechts 0,5% van de internetstemmers heeft aangegeven middels deze advertentie te zijn geïnteresseerd op stemmen via internet.

Advertenties in NRC-weekeditie voor het buitenland van 5 september tot 10 oktober. De kosten hiervoor bedroegen 2.591 euro exclusief btw. 1,9% van de internetstemmers heeft aangegeven middels deze advertentie te zijn geïnteresseerd op stemmen via internet.

Televisiespotje op BVN-TV van 22 september tot 25 oktober. Geproduceerd door de Rijksvoorlichtingsdienst (RVD). De kosten hiervoor bedroegen 8.671 euro exclusief btw. 8,1% van de internetstemmers heeft aangegeven middels deze advertentie te zijn geïnteresseerd op stemmen via internet.

Persbericht over stemmen via internet op 1 oktober 2006. Dit bericht is overgenomen door veel kranten en nieuwssites. Het websitebezoek steeg explosief n.a.v. deze berichten in de pers. 28% van de internetstemmers heeft aangegeven middels nieuwsberichten te zijn geïnteresseerd op stemmen via internet.

Links op relevante websites naar www.kiezenuithetbuitenland.nl. De beheerders van relevante websites zijn benaderd met het verzoek om een link te plaatsen. Er zijn links geplaatst op meer dan 200 websites van overheidsinstellingen zoals ambassades en gemeenten en op expat- en nieuwssites. 30% van de bezoekers van www.kiezenuithetbuitenland.nl is hier via een link terecht gekomen. In onderstaande lijst wordt de top 10 van websites weergegeven waarvan bezoekers afkomstig waren (13% van alle bezoekers was afkomstig van deze 10 websites):

www.kiesraad.nl	2.725
www.minbuza.nl	1.757
www.mfa.nl (BuZa)	1.249
www.nu.nl	1.061
www.minbzk.nl	941
www.verkiezingen.startpagina.nl	848
www.overheid.nl	592
www.netherlands-embassy.org.uk	414
www.tweedekamer.nl	391
www.wereldexpat.nl (Wereldomroep)	367

7% van de bezoekers zocht actief op internet naar informatie over verkiezingen en is via algemene zoekmachines naar de site gekomen.

Nadat kiezers hun stem hadden uitgebracht via internet op www.internetstembureau.nl werden zij doorgelinkt naar een enquête op www.kiezenuithetbuitenland.nl.

Hieruit bleek dat de kiezers als volgt waren geattendeerd op de mogelijkheid van stemmen via internet:

	Categorie niet ingevuld	D3	M3	Totaal
0 Niets ingevuld	0	173	10	183
	0%	1,7%	1,1%	1,7%
1 Via Brief van Gemeente Den Haag*	16	4650	67	4733
	35,6%	46,2 %	7,5%	43,0%
2 Via ambassade of consulaat*	17	2367	157	2541
	37,8%	23,5%	17,6%	23,1%
3 Via radiospotje op Wereldomroep	1	343	36	380
	2,2%	3,4%	4,0%	3,5%
4 Via televisiespotje op BVN-tv	4	829	55	888
	8,9%	8,2%	6,2%	8,1%
5 Via (nieuws)uitzendingen op televisie of radio	2	485	52	539
	4,4%	4,8%	5,8%	4,9%
6 Via (nieuws)berichten in kranten/tijdschriften*	7	788	127	922
	15,6%	7,8%	14,2%	8,4%
7 Via (nieuws)berichten op Internet*	6	1403	206	1615
	13,3%	13,9%	23,0%	14,7%
8 Via familie of kennissen*	8	1089	180	1277
	17,8%	10,8%	20,1%	11,6%
9 Zelf ontdekt / Via een zoekmachine op internet*	5	527	125	657
	11,1%	5,2%	14,0%	6,0%

10 Via gemeente*	2	58	63	123
	4,4%	0,6%	7,0%	1,1%
11 Via werkgever*	0	100	43	143
	0,0%	1,0%	4,8%	1,3%
12 Via de Nederlandse vereniging	0	147	7	154
	0,0%	1,5%	0,8%	1,4%
13 Via Buitenlandse Zaken	0	28	6	34
	0,0%	0,3%	0,7%	0,3%
14 Via Binnenlandse zaken	0	14	3	17
	0,0%	0,1%	0,3%	0,2%
16 Weet niet meer	0	26	0	26
	0,0%	0,3%	0,0%	0,2%
17 Via politieke partij	1	19	4	24
	2,2%	0,2%	0,4%	0,2%
18 Sites of e-mails van Wereldomroep of BVN	0	31	1	32
	0,0%	0,3%	0,1%	0,3%
19 Via www.kiezenuithetbuitenland.nl	0	53	10	63
	0,0%	0,5%	1,1%	0,6%
20 Zag mogelijkheid op registratieformulier*	0	33	3	36
	0,0%	0,3%	0,3%	0,3%
21 Zag banner op website van krant*	3	214	36	253
	6,7%	2,1%	4,0%	2,3%
22 Via advertentie in NRC weekeditie voor buitenland	4	183	17	204
	8,9%	1,8%	1,9%	1,9%
23 Via advertentie in Holland Herald (KLM-tijdschrift) *	1	27	22	50
	2,2%	0,3%	2,5%	0,5%
24 Via email, weet niet meer van wie	0	12	0	12
	0,0%	0,1%	0,0%	0,1%
25 Zelf informatie opgevraagd bij Gemeente Den Haag	0	10	1	11
	0,0%	0,1%	0,1%	0,1%
26 Ik was al eerder op de hoogte	1	11	1	13
	2,2%	0,1%	0,1%	0,1%

10. Ingezette communicatiemiddelen per land

Alle ambassades en consulaten hebben op hun eigen website een link geplaatst naar de website www.kiezenuithetbuitenland.nl. Verder hebben de posten naar eigen inzicht de Nederlandse kiesgerechtigden in hun ressort benaderd. 23,1% van de kiezers gaf aan door de ambassade of consulaat op de hoogte te zijn gebracht van de mogelijkheid van stemmen via internet. 1,4% was op de hoogte gebracht door een Nederlandse vereniging.

Hieronder volgt voor veertien landen waar de meeste Nederlanders zich bevinden een specificatie van de voorlichtingsactiviteiten.

- Australië (380 internetstemmers)

Naar schatting zijn er circa 70.000 Nederlanders in Australië. Of dit aantal geheel correct is, is moeilijk te zeggen aangezien er geen registratieplicht meer is en met de invoering van de nieuwe rijkswet in 2003 een flink aantal Australiërs weer de Nederlandse nationaliteit hebben terug

gekregen. De indruk van de ambassade is dat de stembiljetten voornamelijk afkomstig zijn van emigranten en tijdelijke expats.

Het consulaat-generaal (CG) in Sydney heeft informatie over de verkiezingen op hun website gezet en informatie verstuurd aan: de honoraire consuls, SBS Netherlands Program, Dutch Courier, Federatie van Nederlandse Verenigingen, Dutchlink, NESWA NSM, 't Winkeltje, bejaardentehuizen Abel Tasman en Juliana Village, jongerenborrel Dutch Events, Dutch Masters Golf Comité, KLM, Nederlandse school De Kangoeroe en een aantal Nederlandse contacten van het CG. Verder heeft het CG een advertentie geplaatst in Holland Focus voor 750 dollar. Gezien de hoge kosten en laag verwacht rendement heeft het CG en de ambassade besloten om geen advertentie te plaatsen in de lokale pers.

De ambassade in Canberra heeft een mailing verstuurd aan PCZ-contacten, de Dutch Canberra Club, de jongerenborrel en aan Nederlanders in overzeese gebieden van het ressort (Papua Nieuw Guinea etc) waarvan zij over het e-mailadres beschikten met de vraag of zij de e-mail door wilden sturen naar andere Nederlanders.

Het CG in Sydney is van mening dat het praktischer zou zijn als Nederlandse kiesgerechtigden in Australië zich het gehele jaar door zouden kunnen registreren via de website www.kiezenuithetbuitenland.nl.

- België (3.685 internetstemmers)

Nederlanders in België zijn relatief erg betrokken bij Nederland(se politiek) en Nederlandse televisie. Het zijn voornamelijk tijdelijke Europese ambtenaren, belastingemigranten en medewerkers van bedrijven in de grensregio. Er zijn veel Nederlandse verenigingen in België, maar hier is waarschijnlijk maar een klein percentage van de kiesgerechtigden bij aangesloten. Gezien de grote aantallen Nederlanders en de nabijheid van Nederland heeft de ambassade in Brussel geen centrale rol bij het contact met het thuisland. Verder zit op de ambassade in Brussel tevens de PVEU die contact met de EU-ambtenaren tot stand kan brengen.

Het consulaat in Antwerpen heeft de Nederlandse verenigingen op de hoogte gesteld van de verkiezingen, een interview gegeven voor de lokale televisie-omroep en zelfgemaakte folders in de wachtruimte neergelegd. De website bevatte voldoende informatie voor de voorlichting in de regio Antwerpen, maar een folder vanuit BZK werd gemist. Tevens heeft voorlichting plaatsgevonden door de VVD en het CDA die beide een afdeling in de regio Antwerpen hebben.

- Canada (295 internetstemmers)

Na de Tweede Wereldoorlog waren er tienduizenden Nederlanders die hun krappe platteland verruilden voor de uitgestrekte velden in provincies als Alberta, Saskatchewan en Manitoba, en gingen boeren zoals het hoort, op een boerderij die meer dan een paar hectare beslaat. Nog steeds emigreren regelmatig Nederlanders naar Canada.

De ambassade in Ottawa heeft bekendheid gegeven aan de verkiezingen middels hun website, de Nederlandse vereniging in Ottawa en het wekelijkse Nederlandse radio-uurtje. Het consulaat in Vancouver heeft naast een link op hun website ook een advertentie in een drietal Nederlandse krantjes in Canada geplaatst.

- China (273 internetstemmers)

De ambassade in Peking heeft een advertentie geplaatst in een krant en heeft een politiek café georganiseerd waaraan bekendheid is gegeven middels een mailing naar alle bij de post bekende Nederlanders. Tijdens deze avond was er tevens gelegenheid tot registratie.

Door het consulaat-generaal Shanghai is de Nederlandse vereniging ingeschakeld en zijn advertenties geplaatst in het blad van de vereniging en in de Shanghai Daily (120.000 lezers). In

de wachtruimte van het consulaat is tevens informatie over de verkiezingen opgehangen. Bij telefonische verzoeken werd doorverwezen naar de website www.kiezenuithetbuitenland.nl. Hoewel de informatie toereikend was had het consulaat de indruk dat er slechts mondjesmaat op deze voorlichting werd gereageerd. Wellicht dat posters of een persoonlijke mailing toch nog hadden kunnen bijdragen aan de bekendheid van de verkiezingen in China. Het consulaat heeft echter geen e-mailbestand van Nederlanders in de regio.

- Duitsland (2.392 internetstemmers)

De ambassade in Berlijn heeft alle Nederlanders die aan de balie kwamen meteen geïnformeerd en een registratieformulier uitgereikt. Zodoende kon men direct een registratieformulier invullen en inleveren. Ook heeft Berlijn zelfgemaakte informatiefolders toegestuurd aan kiesgerechtigden. Hiertoe had de ambassade liever een mooie folder van BZK ontvangen. De ambassade was verder van mening dat geïnteresseerden die nog voldoende band met Nederland hebben zelf naar hun website moesten komen, waar alle informatie beschikbaar was.

De meeste Nederlanders in Duitsland zijn geconcentreerd in de regio Düsseldorf. Het consulaat in Düsseldorf heeft informatie over de verkiezingen op hun website geplaatst en alle Nederlandse verenigingen en de honoraire consuls een e-mail gestuurd. De Nederlanders die het consulaat benaderden met vragen over de verkiezingen werden doorverwezen naar de website www.kiezenuithetbuitenland.nl. Het consulaat kon zelf de website niet raadplegen, aangezien zij niet over voldoende internetcapaciteit beschikken. Het consulaat merkte dat er veel onbegrip is onder Nederlanders die bij emigratie uit Nederland naar Duitsland door hun laatste Nederlandse gemeente niet voorgelicht zijn over de mogelijkheden voor registratie voor stemmen vanuit het buitenland, terwijl de Belastingdienst hen wel kan vinden in Duitsland.

Het consulaat in München heeft de Nederlandse verenigingen in Beieren aangeschreven, de berichten van het consulaat zijn integraal overgenomen in de verenigingsbladen. Er blijft in Beieren een grote groep kiesgerechtigden die moeilijk bereikbaar is, omdat zij niet over internet beschikken, geen Nederlandse kranten lezen of helemaal geen Nederlandse spreekt. Deze groep lijkt volgens het consulaat ook minder geïnteresseerd om te stemmen.

Het consulaat in Hamburg heeft informatie over de verkiezingen aangeboden aan de lokale pers, de honoraire consuls en de Nederlandse verenigingen in Noord Duitsland. Tevens heeft het consulaat berichten opgehangen in de wachtruimte en informatie meegestuurd met paspoortaanvragen. Hiervoor had het consulaat graag materiaal van BZK ontvangen, maar nu zelf maar iets in elkaar gezet. Voor Noord Duitsland geldt dat er meer spotjes uitgezonden hadden mogen worden op BVN-TV.

- Frankrijk (2.099 internetstemmers)

Er is een grote vereniging voor Nederlanders, de Federatie van Nederlandse Verenigingen in Frankrijk - Fédération des Associations Néerlandaises en France (FANF). De ambassade heeft deze verenigingen benaderd in verband met de verkiezingen. Er wonen veel gepensioneerden in het zuiden van Frankrijk die veel BVN-TV kijken. Het televisiespotje heeft dus resultaat gehad. Tevens wordt de buitenlandeditie van De Telegraaf veel gelezen in Frankrijk. Hoewel hier ditmaal niet in is geadverteerd, zou dit bij volgende verkiezingen wel een nuttig middel kunnen zijn.

- Israël (82 internetstemmers)

Ongeveer 10.000 Nederlanders zijn woonachtig in Israël. De ambassade heeft contact met diverse lokale verenigingen waar Nederlanders lid van zijn. Ook zijn er twee bejaardentehuizen waar voornamelijk Nederlanders wonen. In het verleden is gebleken dat het aantal vragen dat de ambassade binnenkrijgt over verkiezingen zeer gering is.

De ambassade heeft op hun website een link geplaatst naar de website www.kiezenuithetbuitenland.nl. Dit achten zij voldoende informatie voor de Nederlandse kiezers in Israël.

- Singapore (182 internetstemmers)

Op de ambassade zijn circa 1.600 Nederlanders geregistreerd, het vermoeden is dat er zich zo'n 2.000 Nederlanders in Singapore wonen (D3). Daarnaast bevinden zich regelmatig M3-zakenreizigers in Singapore. Tevens ressorteert het land Brunei (met een Nederlandse kolonie van circa 200 geregistreerden) onder ambassade Singapore.

Het profiel van de Nederlandse kiesgerechtigden in Singapore bestaat uit vele werknemers van Nederlandse bedrijven Shell, Unilever, Heineken, Nederlandse banksector en scheepvaartsector. Voor Brunei zijn dit praktisch uitsluitend werknemers van Shell.

Veel kiesgerechtigden, zowel in Singapore als Brunei kregen rechtstreeks door de gemeente Den Haag het registratieformulier toegezonden. Voor de bereikbaarheid van aantal stemgerechtigden werden door de ambassade verder mededelingen gepubliceerd op publicatieborden van de Hollandse Club en de Hollandse School in Singapore. Ook heeft de ambassade een advertentie geplaatst in ADB-magazine. Daarnaast heeft de ambassade een (direct) mailing uitgestuurd aan de Nederlanders, door de persoonlijke benadering heeft dit heeft de meeste reacties opgeleverd. Digitale informatie was in Singapore ruim toereikend. De mogelijkheden tot toegang internet in Singapore onbeperkt. In Singapore is aantal breedband aansluitingen enorm hoog en drempel tot gebruik van internet is zeer laag. In Brunei is dit wat minder goed geregeld, doch Shell werknemers zullen in staat moeten zijn om hun stem per internet uit te brengen.

- Spanje (1.006 internetstemmers)

In Spanje bevinden zich veel Nederlandse gepensioneerden. De ambassade in Madrid heeft een link op hun website gepubliceerd. Dit was naar hun mening voldoende informatie. Het bleek dat veel Nederlanders in Spanje al waren geregistreerd bij de gemeente Den Haag. De ambassade zou in de toekomst via hun website ook Nederlanders willen laten registreren voor het semi-permanente bestand bij de gemeente Den Haag. Het consulaat in Barcelona heeft informatie over de verkiezingen gepubliceerd op zijn website en in de nieuwsbrieven van de Nederlandse verenigingen. Het meeste resultaat heeft de link naar de website www.kiezenuithetbuitenland.nl opgeleverd.

- Suriname (112 internetstemmers)

De ambassade in Paramaribo heeft tweemaal advertenties geplaatst in vier grote landelijke dagbladen. De laatste keer paginagroot. Voorts is er via de radio een oproep gedaan aan alle Nederlanders om zich voor de verkiezingen te registreren. 2.000 registratieformulieren zijn verspreid via belangenvereniging Kwakoe. Hiervan zijn er 12 ingevuld teruggestuurd naar de ambassade. Tevens is er extra aandacht geweest in Surinaamse en Nederlandse media naar aanleiding van kamervragen van kamerlid Van Bommel van de SP over voorlichting aan Nederlandse kiesgerechtigden in Suriname. Desalniettemin hebben slechts 184 van de 10.000 a 20.000 Nederlanders in Suriname zich geregistreerd voor de verkiezingen. Alleen digitale informatievoorziening bleek niet voldoende in Suriname, omdat niet iedereen toegang heeft tot internet, met name ouderen.

De ambassade biedt tevens bij iedere paspoortaanvraag de mogelijkheid aan tot registratie als kiezer.

- Turkije (42 internetstemmers)

De kiesgerechtigden bestaan voornamelijk uit Turken die in Nederland hebben gewoond en nu met Nederlands paspoort in Turkije wonen. Er is een Nederlandse vereniging Istanbul.

Kiesgerechtigden die bij de ambassade of consulaten geregistreerd waren kregen een e-mail over de verkiezingen toegestuurd. De beschikbare digitale informatie was volgens de ambassade ruim voldoende, folders werden niet nodig geacht.

- Verenigd Koninkrijk 1377 (internetstemmers)

De meeste Nederlanders zitten in het Verenigd Koninkrijk voor een bedrijf in regio Londen. Verder is de groep Nederlanders zo divers dat deze moeilijk als groep kan worden benaderd. De ambassade heeft geen zicht op de kiesgerechtigden gezien de grote aantallen.

Naast een link en een banner op hun website heeft de ambassade een oproep geplaatst in Dutch Arts, het culturele informatieblad van de ambassade dat naar circa 2.000 adressen wordt gestuurd. De honoraire consuls zijn geïnformeerd en informatie werd toegezonden aan Nederlandse organisaties in het Verenigd Koninkrijk voor publicatie op hun website of in verenigingsbladen. Daartoe was de digitale advertentie die KOA had toegestuurd erg praktisch. De afdeling gedetineerdenzorg heeft alle gedetineerden in het Verenigd Koninkrijk aangeschreven. De mogelijkheid tot het downloaden van een registratieformulier op de website heeft volgens de ambassade fors bijgedragen aan het aantal registratieformulieren wat de ambassade heeft ontvangen.

- Verenigde Staten van Amerika (1.553 internetstemmers)

In de Verenigde Staten van Amerika bevinden zich naar schatting volgens het ministerie van BZ 100.000 Nederlanders. De ambassade in Washington heeft informatie over de verkiezingen gepubliceerd op hun website. Veelvuldig werd doorverwezen naar www.kiezenuithetbuitenland.nl. De ambassade heeft tevens informatie gepubliceerd in verenigingsbladen en websites van Nederlandse verenigingen. Verder heeft de ambassade intern en aan alle consulaten bekendheid gegeven aan de verkiezingen en voorlichtingsfolders gemaakt en verspreid op de posten in de Verenigde Staten van Amerika.

De ambassade is van mening dat de voorlichtingsspotjes op BVN-TV, waar veel Nederlanders in de Verenigde Staten van Amerika op zijn aangesloten, het meeste effect hebben gehad in de Verenigde Staten van Amerika.

Het consulaat in Miami heeft de honoraire consuls op de hoogte gesteld en informatie over de verkiezingen opgehangen in de wachtruimte van het consulaat. Het consulaat heeft alle kiezers met vragen doorverwezen naar de website www.kiezenuithetbuitenland.nl. Miami heeft geen gebruik gemaakt van digitale middelen en gaf net als de ambassade in Washington aan dat zij eigenlijk de voorkeur zouden hebben gegeven aan papieren voorlichtingsmateriaal, zoals posters en folders.

Het consulaat in Chicago heeft de door het ministerie van BZK aangeleverde tekst per e-mail doorgestuurd naar alle bekende Nederlandse verenigingen en honoraire consuls. De mailing aan de Nederlandse verenigingen heeft waarschijnlijk het meest resultaat gehad. Waar mogelijk en opportuun werd tevens bij diverse bijeenkomsten aandacht besteed aan de verkiezingen, zoals tijdens een receptie van een Nederlandse balletgezelschap.

Het consulaat heeft tevens registratieformulieren van de website www.kiezenuithetbuitenland.nl gedownload om in papieren versie uit te delen. Chicago heeft veel positieve reacties ontvangen over de mogelijkheid tot internetstemmen. In Minnesota vond men het spijtig dat er geen posters waren verstrekt om op te hangen.

- Zuid-Afrika (336 internetstemmers)

De Nederlandse kiesgerechtigde groep in Zuid-Afrika is een combinatie van oudere emigranten, expats, studenten, ontwikkelingswerkers etc. BVN-TV wordt goed bekeken door mensen die langer in Zuid-Afrika wonen. Het televisiespotje op BVN-TV lijkt het meest effectief te zijn geweest, internet is duur en slecht toegankelijk. Veel Nederlandse verenigingen bestaan al erg lang. De ambassade in Pretoria heeft informatie gepubliceerd bij Nederlandse verenigingen en posters op de consulaire afdeling opgehangen. Deze posters heeft Pretoria zelf gedrukt, met behulp van een advertentieontwerp wat zij van het ministerie van BZK/KOA hebben ontvangen. Het consulaat in Kaapstad heeft een advertentie geplaatst in de landelijke krant 'De Nederlandse Post' en de Nederlandse verenigingen in het ressort geïnformeerd.

10. Conclusies

57% van de kiezers geworven door de campagne

43% van de kiezers is op de hoogte gesteld van de mogelijkheid van internetstemmen via deze mailing van de gemeente Den Haag. Daar zou voorzichtig uit kunnen worden geconcludeerd dat de overige 57% grotendeels bestaat uit nieuwe kiezers die zijn geworven door deze voorlichtingscampagne.

50.000 kiezers bereikt

Het totale bereik van de campagne is ongeveer 50.000 potentiële kiezers geweest. Dit is af te leiden uit het feit dat tijdens de campagne- en registratieperiode tot 25 oktober 2006 47.398 bezoekers de website www.kiezenuithetbuitenland.nl hebben geraadpleegd. Dit is 43% meer dan het aantal kiezers in het buitenland wat aan het begin van de campagne reeds bekend was bij de gemeente Den Haag. Dit is echter slechts 8% van het door het ministerie van BZ geschatte aantal Nederlanders in het buitenland.

www.kiezenuithetbuitenland.nl groot succes

De website www.kiezenuithetbuitenland.nl was het centrale voorlichtingsmiddel in de campagne. Deze website werd zeer positief beoordeeld door kiezers en betrokken ambtenaren. Het feit dat op de site ook registratieformulieren waren te verkrijgen was zeer praktisch voor de wereldwijde doelgroep. Gezien de bekendheid die deze site heeft gekregen is het aan te bevelen om deze te continueren. Zowel de ambassades als minister Nicolai voor BVK hebben aangegeven dat deze website gecontinueerd dient te worden.

Persbericht en televisiespotje meest effectief

In de campagne werden kiezers attent gemaakt op de website met behulp van verschillende middelen. In onderstaande tabel wordt de efficiëntie van deze middelen aangegeven. Van de middelen die KOA heeft ingezet om kiezers te attenderen op de website, blijken het televisiespotje op BVN en de nieuwsberichten die volgden op het persbericht, het meeste effectief en efficiënt te zijn geweest. De advertentie in de Holland Herald blijkt daarentegen niet effectief en nog minder efficiënt te zijn geweest, aangezien slechts 0,5% van de kiezers aangaf door deze advertentie te zijn geïnformeerd. Dit komt neer op 172 kiezers. Verrekend met de kosten voor deze advertentie van € 18.177, zijn de kosten per bereikte kiezer $18.177/172 = € 105,97$.

Efficiëntie van communicatiemiddelen	Kosten KOA inclusief BTW	Kiezersbereik (effectiviteit)	Schatting kosten per bereikte kiezer	Kosten per geregistreerde kiezer
Advertentie Holland Herald	€ 18.177	0,5%	€ 105,97	0,53
Advertentie NRC weekeditie buitenland	€ 3.083	1,9%	€ 4,73	0,09
Banners op nieuwssites PCM	€ 17.850	4,0%	€ 22,62	0,52
Bericht van ambassade of consulaat	n.v.t.	23,1%	n.v.t.	n.v.t.
Brief van gemeente Den Haag	n.v.t.	43,0%	€ 2,50	1,08
Nieuwsberichten	€ 0	28,0%	€ 0	€ 0
Radiospotje Wereldomroep	€ 0	3,5%	€ 0	€ 0
Televisiespotje BVN-TV	€ 10.318	8,1%	€ 3,71	0,30
www.kiezenuithetbuitenland.nl	€ 13.462	49,4%	€ 0,79	0,39
Totaal voorlichting	€ 62.891	100%	€ 1,83	€ 1,83

Adverteren effectiever voor M3

Er zijn meer D3-kiezers bereikt dan M3-kiezers (92% respectievelijk 8% van alle internetstemmers). De D3-kiezers zijn voornamelijk op de hoogte gesteld van de mogelijkheid van internetstemmen via de gemeente Den Haag en de ambassades. De door KOA ingezette communicatiemiddelen, zoals advertenties en radiospotjes zijn daarentegen effectiever geweest voor de M3-kiezers dan voor de D3-kiezers.

Weinig kennis over M3 bij gemeenten

Veel M3-kiesgerechtigden zijn niet op de hoogte van hun mogelijkheden om via internet vanuit het buitenland te stemmen. De ambtenaren van de afdeling Burgerzaken van de gemeenten waar deze M3-kiesgerechtigden staan ingeschreven, bleken echter ook niet allemaal op de hoogte. Informatie over M3 ontbrak regelmatig op gemeentelijke websites, emigranten werden bij uitschrijving niet op de hoogte gesteld van hun kiesgerechtigdheid in het buitenland en op M3-verzoeken konden niet alle ambtenaren adequaat reageren.

De e-mail die verstuurd is vanuit KOA naar de gemeenten om hen te informeren over stemmen via internet vanuit het buitenland, blijkt niet voldoende voorlichting aan de gemeenten te zijn geweest. Bij volgende verkiezingen is het aan te bevelen om de afdelingen Burgerzaken actiever als een aparte doelgroep te benaderen in de voorlichtingscampagne.

Ingewikkelde boodschap

Gezien de verschillende doelgroepen, de verschillende registratiedeadlines en procedures en de verschillende partijen die bij de voorlichting en organisatie betrokken waren, was het ingewikkeld om een eenduidige boodschap helder over te brengen. Kiezers begrepen niet altijd waar zij terecht konden voor informatie en registratie. Ook was het moeilijk uit te leggen dat studenten en gepensioneerden die nog ingeschreven staan bij een Nederlandse gemeente, niet vanuit het buitenland mochten stemmen, omdat zij zich niet voor beroep of werkzaamheden in het buitenland bevonden (M3). Omdat de D3-registratietermijn zes weken voor de verkiezingsdatum sloot, bleken veel kiezers tijdens de campagne nog niet open te staan voor de verkiezingsboodschap, laat staan dat zij zelf al pro-actief op zoek waren naar informatie.

Het verdient daarom aanbeveling om bij volgende verkiezingen de procedure te vereenvoudigen. De registratiedeadline voor M3 en D3 zou bijvoorbeeld gelijk moeten zijn en korter voor de verkiezingen. Bovendien is het voor de organisatie efficiënter en voor de kiezer duidelijker als de communicatie naar de kiezer plaatsvindt vanuit één enkel centraal punt met één enkele helpdesk.

IV.

Bijlage F.

Evaluatie helpdesk Kiezen op Afstand

De helpdesk Kiezen op Afstand was vanaf 1 september 2006 beschikbaar voor vragen van kiezers. Hieronder volgt het evaluatieverslag van de helpdeskmedewerkers die intensief contact hebben gehad met de kiezers. Dit betreffen echter alleen de kiezers die onduidelijkheden of problemen hebben ondervonden en zijn dus niet representatief zijn voor de gehele groep kiezers uit het buitenland.

Datum waarop helpdesk bereikbaar was	Tijd
1 september t/m 31 oktober 2006	9.00 - 17.00
1 november t/m 17 november 2006	8.00 - 23.00
18 november t/m 22 november 2006	dag en nacht
vanaf 23 november 2006	9.00 - 17.00

Datum	Aard van de vragen
1 september t/m 10 oktober 2006	Registratie D3-1
1 september t/m 25 oktober 2006	Registratie M3
vanaf 1 november t/m 14 november 2006	Stembescheiden
vanaf 7 november 2006	Vervangende stembescheiden
18 november t/m 22 november 2006	Technische hulp bij het stemmen via internet

Telefoonverkeer

Vanaf 1 september 2006 was de helpdesk Kiezen op Afstand telefonisch bereikbaar. Kiezers konden bij de helpdesk terecht voor vragen over het stemmen via internet. Richting de kiezer is expliciet gecommuniceerd via de website dat indien vragen betrekking hadden op registratie, briefstemmen, stemmen bij volmacht of kiezerspas, er contact moest worden gezocht met de gemeente Den Haag. Uit de praktijk is gebleken dat de helpdesk Kiezen op Afstand ook benaderd werd voor bovengenoemde onderwerpen die eigenlijk onder de verantwoordelijkheid vielen van Den Haag. Wat betreft het telefonische verkeer is het dan ook regelmatig voorgekomen dat kiezers werden doorverwezen. Dit zorgde voor veel onduidelijkheid, verwarring en zo nu en dan irritatie bij de kiezer. Het verdient aandacht om te kijken hoe verantwoordelijkheden centraal genomen kunnen worden zodat de verschillende fasen in het proces optimaal op elkaar kunnen worden afgestemd. Gedurende de periode waarin de helpdesk telefonisch bereikbaar was, waren de vragen die binnenkwamen duidelijk gerelateerd aan de verschillende fasen waarin het experiment was op te delen (registratie D3-1, M3, inwilliging, stembescheiden, vervangende stemcodes, technische problemen internetstemmen).

In onderstaande tabel is weergegeven hoeveel telefonische oproepen er per uur binnenkwamen tussen 1 oktober en 30 november. De aantallen zijn het totaal van alle dagen van deze maanden, dus niet per dag. In totaal kwamen er 73 telefonische oproepen binnen in de maand september. In de maand oktober zijn 312 oproepen geregistreerd en november kwamen er in totaal 1641 oproepen binnen.

gezonden moesten worden. Het is raadzaam om de formulieren te herzien en het retouradres duidelijk en eenduidig te vermelden. Wat betreft de M3-registraties was het opvallend dat alle kiesgerechtigden die buiten de aangewezen doelgroepen vielen (mensen die wonen en werken in het buitenland) zich zeer benadeeld voelden als het om hun stemrecht ging. Ook na uitleg vanuit de helpdesk heerste er onbegrip bij de kiezer. De mogelijkheid om via het M3-registratieformulier controle uit te oefenen over of de kiezer inderdaad op de verkiezingsdag werkte in het buitenland, was er niet. Het is noodzakelijk om hier aandacht aan te schenken of deze vereiste te herzien. Uit de praktijk bleek ook dat er in het geval van M3-registraties, de formulieren vanuit de gemeentes niet altijd tijdig (voor 25 oktober) naar de gemeente Den Haag werden gestuurd. Dit gold ook voor D3-registraties die bij ambassades en consulaten binnenkwamen.

Bureau Kiezers Buiten Nederland van de gemeente Den Haag

Als het gaat om de verantwoordelijkheden van de gemeente Den Haag (registratie, briefstemmen en alle zaken gerelateerd aan het semi-permanente bestand) dan zijn er vanuit de kiezer bij de helpdesk verschillende signalen afgegeven over het verloop van met name het registratieproces. In het kader van de registratie moet een kanttekening geplaatst worden. Vanwege de vervroegde verkiezingen was het niet haalbaar om de voorgenomen registratie volledig elektronisch in te voeren. De problemen rondom het registreren en tevens het onbegrip van de kiezer dat hiermee samenhang, zal bij een volgend experiment grotendeels worden verholpen als de registratie wél elektronisch wordt ingevoerd. Waar kiezers met name tegen aan liepen was dat er erg veel fouten in adressering zijn gemaakt vanwege het handmatig invoeren van registratiegegevens door de gemeente Den Haag. Dit gebeurde zowel in de adresgegevens waar de stembescheiden naar toe gestuurd moesten worden alsook in de e-mail adressen. Dit laatste had ook gevolgen voor de verdere communicatie omdat deze verliep via het medium e-mail.

Vervangende stemcodes

Het aantal vervangende stemcodes dat is aangemaakt lag hoger dan verwacht: er zijn 936 aanvragen binnengekomen en verwerkt. Vanaf 7 november konden vervangende stemcodes worden aangevraagd, maar in praktijk bleek dat met name kort voor het sluiten van de aanvraagtermijn veel verzoeken binnenkwamen. De sluiting van de aanvraagtermijn op 15 november 07.30 uur Nederlandse tijd gaf de helpdesk slechts 72 uur om alle aanvragen te verifiëren, in te willigen, vervangende stemcodes te genereren en uit te reiken. Dit proces was tijdrovender dan verwacht, mede vanwege het feit dat het proces deels bij de Helpdesk Kiezen op Afstand en deels bij het Bureau Verkiezingen van de gemeente Den Haag plaatsvond. Deze scheiding leverde vertraging en enkele miscommunicaties op. Ook vonden kiezers deze gang van zaken verwarrend, omdat zij bij vragen regelmatig heen en weer werden verwezen. Ook na het sluiten van de aanvraagtermijn kwamen er nog vele verzoeken binnen. Kiezers raakten vaak geagiteerd wanneer hen werd verteld dat zij geen vervangende stemcode meer konden aanvragen, hoewel dit duidelijk was gecommuniceerd in herinneringsmails. Veel kiezers die hierover hun beklag deden wisten ook niet dat het internetstembureau al vanaf 18 november 07.30u Nederlandse tijd geopend was, en dat zij hun -te late- aanvraag dus eigenlijk zeer kort voor de aanvang van de internetstemming deden. Veruit de meeste aanvragen voor een vervangende stemcode kwamen van kiezers aan wie de stembescheiden pas met de derde batch begin november waren toegestuurd. Kort na het versturen van *Batch 3* werden herinneringsmails verstuurd, maar veel kiezers uit deze zending hadden hun stembescheiden nog niet ontvangen. Vele van hen deden daarom voor de zekerheid al een aanvraag, die enkele dagen later weer gestopt kon worden omdat de originele stemcodes alsnog waren aangekomen. Dit leverde veel onnodig werk op. Ook was een aantal aanvragen reeds zo ver in het proces dat zij niet meer gestopt konden worden, waardoor mensen toch moesten wachten op een vervangende stemcode. Met een aantal mensen was het lastig om in contact te komen om de vervangende stemcode uit te reiken,

omdat ze op het laatste moment toch een code per post ontvingen en dachten daarmee nog te kunnen stemmen. De uitleg van de helpdesk dat de originele code reeds was geblokkeerd leverde vaak verbaasde reacties op, met name omdat het ook met een geblokkeerde code mogelijk was om de gehele website van het internetstembureau te doorlopen. Mensen vonden dit vreemd en stonden er vaak achterdochtig tegenover. Daarnaast waren er kiezers die samenwonen en die een e-mailadres delen. Hierdoor ontstond verwarring over welk registratienummer voor wie was. Misschien dat de registratiebevestigingsmails gepersonaliseerd kunnen worden.

Communicatie

Het uitreiken van de vervangende stemcodes kostte erg veel tijd, met name de uitreiking per telefoon. In verband met de vele verschillende tijdszones waar de kiezers in wonen was het dan ook erg nuttig dat de Helpdesk Kiezen op Afstand 24 uur per dag geopend was. Ondanks het vier-ogen-principe is toch een paar keer een incorrecte stemcode overgedragen aan de kiezer. Omdat een kiezer slechts eenmaal een vervangende stemcode kan aanvragen impliceerde dit dat deze mensen hun stem niet konden uitbrengen, wat bijzonder vervelend was vanwege alle moeite die mensen gedaan hebben om zich te registreren en een vervangende code aan te vragen. Ook had een aantal kiezers na aanvraag van een vervangende stemcode alsnog hun originele stemcode ontvangen en verzuimd om dit door te geven aan de KOA-helpdesk. Mensen dachten zo al hun stem te hebben uitgebracht, en waren vaak verbaasd te horen dat hun reeds uitgebrachte stem niet zou worden meegeteld en dat zij opnieuw moesten stemmen met de vervangende stemcode. Enkele kiezers plaatsten ook vraagtekens bij de veiligheid van de -telefonische- uitreiking van stemcodes. Alle kiezers die een aanvraag voor vervangende stemcode hebben ingediend hebben echter ook een ondertekende verklaring moeten sturen waarin zij akkoord gaan met de uitreiking per e-mail/telefoon/fax, dus dit is een risico dat alle aanvragers bewust hebben genomen. Daarnaast was er een groep kiezers die dacht dat het registratienummer dat hen door het Bureau Verkiezingen van de gemeente Den Haag was toegezonden, een stemcode was. De e-mails waarin de registratie van kiezers wordt bevestigd, zou misschien anders geformuleerd kunnen worden zodat hier geen misverstanden over ontstaan. Ook zou het verstandig zijn om de e-mails met de registratienummers te voorzien van het reply-adres van de Helpdesk Kiezen op Afstand. Hierdoor komen vragen van kiezers die replyen op de registratiemails automatisch op de juiste plaats terecht. Om bij toekomstige verkiezingen te waarborgen dat kiezers altijd hetzelfde antwoord krijgen op een vraag zou dit een belangrijke verbetering kunnen opleveren. Kiezers die geen e-mailadres hebben zouden misschien dringend moeten worden verzocht om een e-mailadres aan te maken en zo geen informatie mis te lopen.

Er zijn verder 115 enveloppen met stembescheiden retour gekomen. De meeste van deze bescheiden kwamen retour wegens een fout in de adressering. Dit hing samen met het feit dat Bureau Verkiezingen van de gemeente Den Haag niet voldoende tijd had om het registratieproces te digitaliseren en dat adresgegevens daarom moesten worden overgenomen van handgeschreven registratieformulieren. Bureau Verkiezingen streeft er echter naar om voor volgende verkiezingen de registratie wel te hebben gedigitaliseerd, waardoor dit probleem vermoedelijk grotendeels zal zijn opgelost. In de laatste dagen van de opening van het internetstembureau heeft de Helpdesk een groot deel van de retour gekomen stemcodes nog per telefoon uitgereikt. Kiezers waren hiermee heel erg blij, omdat ze vaak al hadden gevreesd niet meer te kunnen stemmen.

Een ander element van de communicatie waar wellicht extra aandacht aan kan worden gegeven is de informatie van Nederlanders in het buitenland over de registratie voor deelname aan de verkiezingen. De website www.kiezenuithetbuitenland.nl bood met name internetstemmers veel informatie. Voor briefstemmers, mensen die een volmacht wilden afgeven of die met een kiezerspas wilden stemmen is er minder informatie beschikbaar, en deze is ook lastiger te vinden. Hier is ruimte voor verbetering.

Het zou een goed idee zijn eerder te beginnen met het uitzenden van reclamespots op BVN. Ook zouden er meer spots kunnen worden uitgezonden. Veel kiezers waren ontevreden over de informatieverschaffing

over de registratieprocedure. Vanuit de Helpdesk is het idee geopperd om Nederlanders die naar het buitenland verhuizen standaard informatie mee te geven over hoe zij kunnen stemmen vanuit het buitenland. De helpdesk merkte dat het kiesrecht voor veel burgers zeer emotioneel is, bij de benadering van kiezers dient hiermee rekening gehouden te worden.

Website

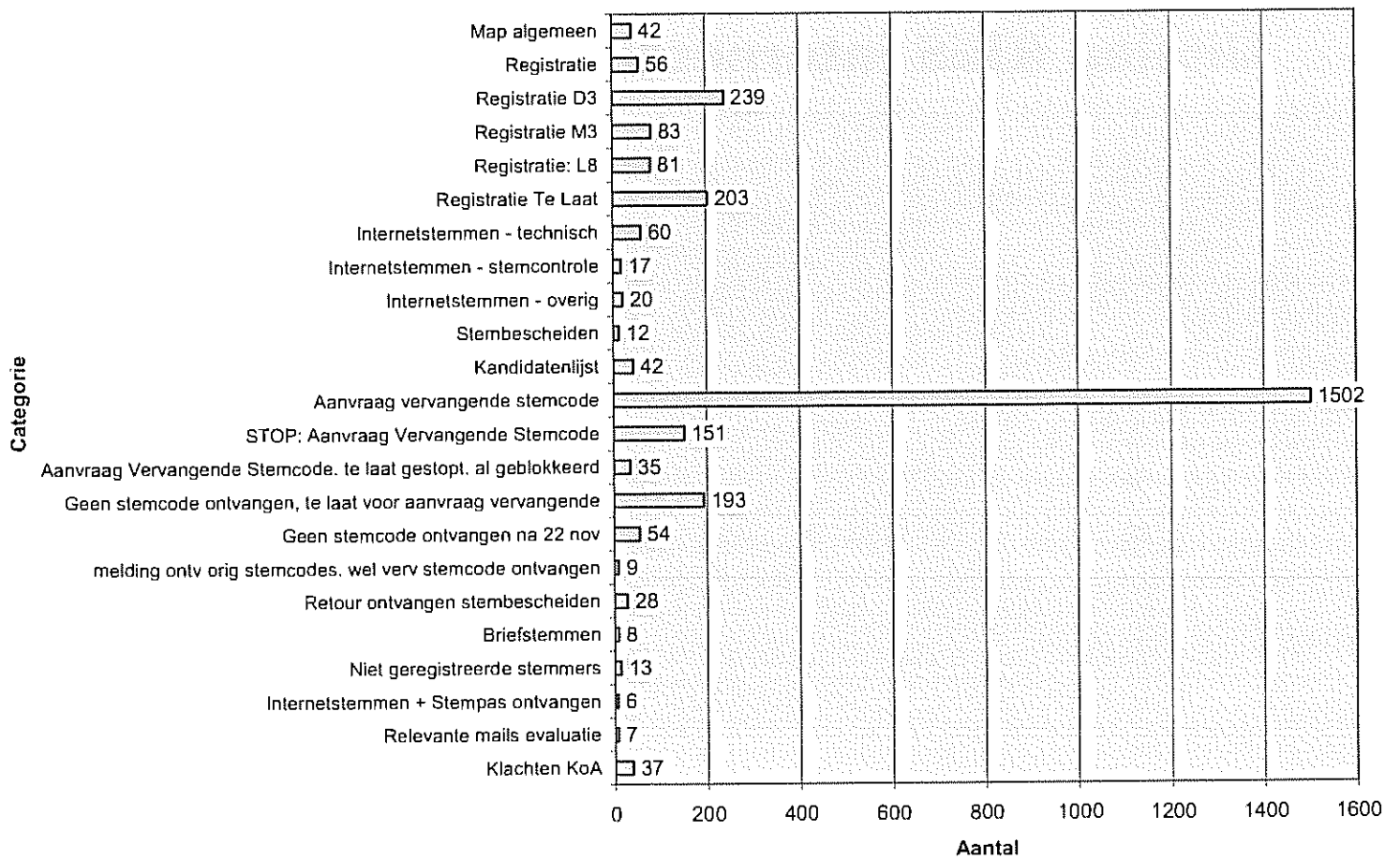
De website <http://www.kiezenuithetbuitenland.nl> met informatie over kiezen uit het buitenland is druk bezocht. Uit vragen die de helpdesk bereikten bleek dat de website niet geheel duidelijk was. De site wekt de indruk de informatiebron te zijn voor kiezers uit het buitenland maar biedt alleen informatie over het stemmen per internet. Dit is logisch vanuit het perspectief van KOA, maar de kiezer heeft hier weinig aan en voelt zich hierdoor van het kastje naar de muur gestuurd. Veel mensen die niet aan de voorwaarden voldeden om met behulp van het M3-formulier zich als stemmer uit het buitenland te laten registreren werd gewezen op de optie om middels een L8-formulier een machtiging te verstrekken. Handig zou het zijn als dit formulier ook door ons verstrekt kan worden zodat ze het alleen nog in hoeven te leveren bij de eigen gemeente. De veelgestelde vragen pagina bood veel informatie aan kiezers maar alle vragen stonden in een lange rij onder elkaar, dit nodigt niet uit tot lezen. Overzichtelijker zou het zijn indien de vragen in categorieën worden ingedeeld, te denken valt aan; registratie, verzending stemcodes, technische vragen.

E-mail

Om het emailverkeer te verwerken is gebruik gemaakt van de Mail Manager applicatie. Deze bood enkele bijzondere voordelen maar ook een groot nadeel. De site waarop deze webapplicatie stond kende diverse malen problemen. Zo was het menigmaal lastig in te loggen of de site was zeer traag, dit heeft gezorgd voor flinke vertragingen op piek momenten. Voordelen aan deze applicatie waren dat mails als 'tickets' bewaard werden, hierdoor zag je precies wat er eerder aan contact met de betreffende kiezer geweest was. Het was erg makkelijk om met diverse personen aan het e-mailverkeer te werken. Deze voordelen moeten zeker terugkomen in de toekomst, aanbeveling is echter te zorgen voor een stabielere applicatie zodat mails ook op drukke momenten snel verwerkt kunnen worden.

Kiezers die geen e-mailadres hebben zouden dringend moeten worden verzocht alsnog een adres aan te maken, zodat zij geen informatie mislopen. Het is dan ook aan te bevelen om het opgeven van een e-mailadres verplicht te stellen.

Aantal vragen per email

IV.

Bijlage G

Uitslag RIES internetstemming TK 2006

uitslag.txt

```

*****
** RIES KOA TALLY RESULTAAT **
**                               **
**-----**
** Verkiezing   : Verkiezing van de leden van de Tweede Kamer **
**               der Staten Generaal **
** Verkiezing id : 5001 **
** Kieskring    : 12 **
** Stembureau   : www.internetstembureau.nl **
** Stemperiode  : 18 tot en met 22 november 2006 **
** verwerkingsdatum/tijd : 11/22/06 9:21 PM **
**-----**

```

STATISTIEKEN, 50011201

```

-----
Bruto aantal gebruikte codes          : 19929
- Aantal kiesgerechtigden dat heeft gestemd      : 19929
- Aantal validatiecodes TEST              : 0

Bruto inhoud stembus                    : 20245
- Aantal ontvangen internetstemmen          : 20245
- Aantal validatietransacties TEST          : 0

Bruto aantal ongeldige stemmen          : 430
- Aantal blanco stemmen                  : 31
- Aantal meerdere stemmen op dezelfde
  kandidaat of meerdere stemmen uitgebracht
  op verschillende kandidaten          : 316
- Aantal stemmen die kiezer identificeren      : 0
- Aantal stemmen met onbekend kiezers-id       : 0
- Aantal stemmen met onbekend stem-id         : 0
- Aantal stemmen met vervallen stemkaart      : 83
- Aantal stemmen met niet-uitgegeven stemkaart : 0

Aantal geldige stemmen                  : 19815
Aantal kiezers met uitsluitend ongeldige stemmen : 114

```

```

-----
-- STEMOPNAME INTERNETSTEMMEN --
-----

```

```

=====
LIJST: 01 Christen Democratisch Appèl (CDA) : 3740

```

```

500112010101 Balkenende, J.P. (Jan Peter) (m) : 2603
500112010102 Verhagen, M.J.M. (Maxime) (m) : 242
500112010103 van der Hoeven, M.J.A. (Maria) (v) : 233
500112010104 Verburg, G. (Gerda) (v) : 41
500112010105 Donner, J.P.H. (Piet Hein) (m) : 148
500112010106 Wijn, J.G. (Joop) (m) : 91
500112010107 van Geel, P.L.B.A. (Pieter) (m) : 26
500112010108 Atsma, J.J. (Joop) (m) : 16
500112010109 Sterk, W.R.C. (Mirjam) (v) : 46
500112010110 Schreijer-Pierik, J.M.G. (Annie) (v) : 14
500112010111 Schinkelshoek, J. (Jan) (m) : 2
500112010112 de Vries, J.M. (Jan) (m) : 2
500112010113 Spies, J.W.E. (Liesbeth) (v) : 10
500112010114 Ferrier, K.G. (Kathleen) (v) : 23
500112010115 van Gennip, C.E.G. (Karien) (v) : 33
500112010116 Ormel, H.J. (Henk Jan) (m) : 5
500112010117 van Heugten, R.A.C. (Ruud) (m) : 0
500112010118 van Haersma Buma, S. (Sybrand) (m) : 6
500112010119 Çörüz, C. (Coskun) (m) : 7
500112010120 van Hijum, Y.J. (Eddy) (m) : 12
500112010121 van Bochove, B.J. (Bas Jan) (m) : 5
500112010122 Koopmans, G.P.J. (Ger) (m) : 4
500112010123 van der Knaap, C. (Cees) (m) : 0
500112010124 van de Camp, W.G.J.M. (Wim) (m) : 5
500112010125 Blanksma-van den Heuvel, P.J.M.G. (Elly) (v) : 10
500112010126 Koppejan, A.J. (Ad) (m) : 2
500112010127 Jager, H. (Rikus) (m) : 1
500112010128 Joldersma, F. (Cisca) (v) : 4
500112010129 van Dijk, J.J. (Jan Jacob) (m) : 1
500112010130 Schermers, J.P. (Janneke) (v) : 0
500112010131 Mastwijk, J.J. (Jan) (m) : 0
500112010132 de Nèree tot Babberich, F.J.F.M. (Frans) (m) : 23
500112010133 Biskop, J.J.G.M. (Jack) (m) : 1

```

		uitslag.txt	
500112010134	Kortenhorst, R.W.F. (Roland) (m)		: 4
500112010135	Hessels, J.W.M.M.J. (Jos) (m)		: 12
500112010136	ten Hoopen, J. (Jan) (m)		: 1
500112010137	Omtzigt, P.H. (Pieter) (m)		: 5
500112010138	van Vroonhoven-kok, J.N. (Nicolien) (v)		: 4
500112010139	Haverkamp, M.C. (Maarten) (m)		: 3
500112010140	de Pater-van der Meer, M.L. (Marleen) (v)		: 4
500112010141	Kortenhorst, J.T.H.M. (Jules) (m)		: 5
500112010142	Willemse-van der Ploeg, A.A.M. (Ans) (v)		: 3
500112010143	Jonker, C.W.A. (Corien) (v)		: 4
500112010144	Bilder, E.J. (Eddy) (m)		: 1
500112010145	Knops, R.W. (Raymond) (m)		: 4
500112010146	de Rouwe, S. (Sander) (m)		: 2
500112010147	van Toorenburg, M.M. (Madeleine) (v)		: 5
500112010148	Vietsch, C.A. (Antoinette) (v)		: 3
500112010149	Smilde, M.C.A. (Margreeth) (v)		: 2
500112010150	Uitslag, A.S. (Sabine) (v)		: 7
500112010151	Aasted-Madsen-van Stiphout, J.D.M.P. (Ine) (v)		: 6
500112010152	Stolte, W.J. (Wilbert) (m)		: 3
500112010153	Pieper, H.T.M. (Hein) (m)		: 4
500112010154	Algra, R.H. (Rendert) (m)		: 5
500112010155	Eski, N. (Nihat) (m)		: 3
500112010156	van Dijk, O.C. (Olger) (m)		: 1
500112010157	Frankemölle, T.G.W. (Titus) (m)		: 0
500112010158	Ekkel, E.D. (Dinand) (m)		: 0
500112010159	van der Werf, M.C.I. (Marieke) (v)		: 2
500112010160	Hanssen, T.J.G.M. (Theo) (m)		: 3
500112010161	de Haan, G.A. (Gerald) (m)		: 4
500112010162	Kempen-van Dommelen, G.J.M. (Gerda) (v)		: 2
500112010163	Bogaards-Simonse, H.R. (Hennie) (v)		: 1
500112010164	van Zeeland, A.P.A.M. (Ans) (v)		: 1
500112010165	Bos, C. (Couzijn) (m)		: 1
500112010166	Eerbeek, J.D.W. (Jan) (m)		: 0
500112010167	Weigand-Timmer, H.A.C. (Jet) (v)		: 0
500112010168	Hak-Loots, M. (Marjolein) (v)		: 3
500112010169	Koster, T. (Thea) (v)		: 1
500112010170	Karssenberg, G.A. (Gerben) (m)		: 0
500112010171	Homan, B.E.H. (Brigit) (v)		: 7
500112010172	van der Zaag, P.J. (Pieter) (m)		: 0
500112010173	Kolodziejak, A.M.M. (André) (m)		: 3
500112010174	Jalink, L.E. (Luc) (m)		: 5

LIJST: 02 Partij van de Arbeid (P.v.d.A.)

: 3332

500112010201	Bos, W.J. (Wouter) (m)	: 2164
500112010202	Albayrak, N. (Nebahat) (v)	: 373
500112010203	Wolfsen, A. (Aleid) (m)	: 70
500112010204	Bussemaker, M. (Jet) (v)	: 84
500112010205	Heerts, A.J.M. (Ton) (m)	: 9
500112010206	Dijksma, S.A.M. (Sharon) (v)	: 63
500112010207	Koenders, A.G. (Bert) (m)	: 81
500112010208	Hamer, M.I. (Mariëtte) (v)	: 12
500112010209	van Dam, M.H.P. (Martijn) (m)	: 16
500112010210	Besselink, M. (Marianne) (v)	: 28
500112010211	Timmermans, F.C.G.M. (Frans) (m)	: 33
500112010212	Kuiken, A.H. (Attje) (v)	: 10
500112010213	Tichelaar, J. (Jacques) (m)	: 5
500112010214	verbeet, G.A. (Gerdi) (v)	: 5
500112010215	Crone, F.J.M. (Ferd) (m)	: 11
500112010216	Smeets, P.E. (Pauline) (v)	: 20
500112010217	Spekman, J.L. (Hans) (m)	: 12
500112010218	Eijssink, A.M.C. (Angelien) (v)	: 19
500112010219	Samsom, D.M. (Diederik) (m)	: 44
500112010220	Gill'ard, C.D.M. (Chantal) (v)	: 6
500112010221	Depla, G.C.F.M. (Staf) (m)	: 8
500112010222	wolbert, A.G. (Agnes) (v)	: 1
500112010223	Dijsselbloem, J.R.V.A. (Jeroen) (m)	: 6
500112010224	Jacobi, L. (Lutz) (v)	: 11
500112010225	Kalma, P. (Paul) (m)	: 5
500112010226	Bouchibti, S. (Samira) (v)	: 9
500112010227	Leerdam, J.A.W.J. (John) (m)	: 23
500112010228	Roefs, C.W.J.M. (Lia) (v)	: 2
500112010229	Blom, L. (Luuk) (m)	: 1
500112010230	Bouwmeester, L.T. (Lea) (v)	: 4
500112010231	van der Veen, E. (Eelke) (m)	: 5
500112010232	Vermeij, R.A. (Roos) (v)	: 9
500112010233	waalkens, H.E. (Harm Evert) (m)	: 7

500112010234	Arib, K. (Khadija) (v)	: 8
500112010235	Tang, P.J.G. (Paul) (m)	: 2
500112010236	Kraneveldt-van der Veen, M. (Margot) (v)	: 4
500112010237	Heijnen, P.M.M. (Pierre) (m)	: 3
500112010238	Vos, M.L. (Mei Li) (v)	: 42
500112010239	Heemskerk, F. (Frank) (m)	: 6
500112010240	van Dijken, M.J. (Marjo) (v)	: 5
500112010241	Verdaas, J.C. (Co) (m)	: 1
500112010242	Timmer, A.J. (Anja) (v)	: 9
500112010243	Boelhouwer, A.J.W. (Jan) (m)	: 5
500112010244	Linhart, P. (Patricia) (v)	: 3
500112010245	Dubbelboer, J.N. (Niesco) (m)	: 0
500112010246	van Haeften, M.P.H. (Martin) (m)	: 2
500112010247	Laaper-ter Steege, S.T.M. (Saskia) (v)	: 9
500112010248	Serry, R.H. (Robert) (m)	: 8
500112010249	Demir-Yücel, K. (Keklik) (v)	: 2
500112010250	van den Berg, A. (Andries) (m)	: 2
500112010251	Donk, B. (Ria) (v)	: 2
500112010252	Schaapman, K.C. (Karina) (v)	: 4
500112010253	van Munster, O. (Ocker) (m)	: 3
500112010254	Asante, A.A. (Amma) (v)	: 4
500112010255	Krähe, A.J. (Guus) (m)	: 1
500112010256	Blom, M.H.J. (Marieke) (v)	: 4
500112010257	Larouz, A. (Ahmed) (m)	: 4
500112010258	Verdel, C.D.M. (Kirsten) (v)	: 3
500112010259	Saraç, A. (Ali) (m)	: 0
500112010260	Macrander, H.V.A. (Hester) (v)	: 1
500112010261	Beekmans, C.A.B. (Kees) (m)	: 0
500112010262	Riem Vis, C.H.M. (Charlotte) (v)	: 3
500112010263	Prijten, R.P.W. (Reinier) (m)	: 4
500112010264	Hooghiemstra, B.T.J. (Erna) (v)	: 1
500112010265	Sprokkereef, J.D.M. (Jan-Dirk) (m)	: 0
500112010266	van Hijlckama Vlieg, E.E. (Elsbeth) (v)	: 0
500112010267	van Dekken, T.R. (Tjeerd) (m)	: 1
500112010268	Roelfsema, J.G. (Janine) (v)	: 0
500112010269	van der Kooye, M.I.D. (Ian) (m)	: 1
500112010270	Laffeber, H. (Hilde) (v)	: 1
500112010271	van Esch, J.A.C. (Joris) (m)	: 1
500112010272	Teeuwssen-de Haas, H.A.M.C. (Riet) (v)	: 0
500112010273	van Zuilen, R.F. (Ruud) (m)	: 0
500112010274	Muller, A.C. (Alice) (v)	: 2
500112010275	de Werd, R.P. (Rob) (m)	: 0
500112010276	Sahin, H. (Huri) (v)	: 4
500112010277	van de Haar, A.P.W. (Alain) (m)	: 1
500112010278	Dijkman, M.N. (Milou) (v)	: 3
500112010279	Hauptmeijer, S.A.H. (Sjoerd) (m)	: 5
500112010280	Brouwer, W.C. (Wilma) (v)	: 12

LIJST: 03 VVD

: 5719

500112010301	Rutte, M. (Mark) (m)	: 1836
500112010302	Verdonk, M.C.F. (Rita) (v)	: 1882
500112010303	Kamp, H.G.J. (Henk) (m)	: 775
500112010304	van der Burg, B.I. (Brigitte) (v)	: 75
500112010305	Griffith, L.J. (Laetitia) (v)	: 465
500112010306	Teeven, F. (Fred) (m)	: 59
500112010307	Schippers, E.I. (Edith) (v)	: 21
500112010308	Nicolaï, A. (Atzo) (m)	: 101
500112010309	Remkes, J.W. (Johan) (m)	: 45
500112010310	van Beek, W.I.I. (Willibrord) (m)	: 14
500112010311	van Baalen, J.C. (Hans) (m)	: 53
500112010312	van Miltenburg, A. (Anouchka) (v)	: 14
500112010313	Aptroot, C.B. (Charlie) (m)	: 8
500112010314	Boekestijn, A.J. (Arend Jan) (m)	: 21
500112010315	Neppérus, H. (Helma) (v)	: 16
500112010316	Dezentjé Hamming-Bluemink, I. (Ineke) (v)	: 27
500112010317	Blok, S.A. (Stef) (m)	: 14
500112010318	de Krom, P. (Paul) (m)	: 5
500112010319	Zijlstra, H. (Halbe) (m)	: 6
500112010320	ten Broeke, J.H. (Han) (m)	: 13
500112010321	Weekers, F.H.H. (Frans) (m)	: 28
500112010322	Snijder-Hazelhoff, J.F. (Janneke) (v)	: 15
500112010323	Elias, T.M.C. (Ton) (m)	: 18
500112010324	Oplaat, G.J. (Gert-Jan) (m)	: 6
500112010325	Meeuwis, C.L.M. (Cees) (m)	: 11
500112010326	Harbers, M.G.J. (Mark) (m)	: 17
500112010327	Callender, L.E. (Lilian) (v)	: 4

500112010328	Bats, J.H. (Rob) (m)	: 5
500112010329	Bosman, A. (André) (m)	: 9
500112010330	Szabó, F.Z. (Zsolt) (m)	: 9
500112010331	Kuperus, T. (Tom) (m)	: 3
500112010332	de Bruijn, L.W.L. (Wiet) (m)	: 13
500112010333	Veenendaal, J. (Jelleke) (v)	: 10
500112010334	Lenards, J.M. (Janmarc) (m)	: 2
500112010335	Schwartz, O.A.L.E. (Oswald) (m)	: 0
500112010336	Kabalt, N. (Nancy) (v)	: 8
500112010337	Litjens, P.J.M. (Pieter) (m)	: 5
500112010338	Verhoeven, J.A. (Jan) (m)	: 14
500112010339	van der Steur, G.A. (Ard) (m)	: 5
500112010340	Venrooy-van Ark, T. (Tamara) (v)	: 2
500112010341	Cooijmans, M.P.M. (Margot) (v)	: 6
500112010342	de Caluwé, I.S.H. (Ingrid) (v)	: 4
500112010343	de Veth, A.A. (Jeroen) (m)	: 3
500112010344	Lucht, M.H. (Marcel) (m)	: 2
500112010345	Aarts, J.J.M. (John) (m)	: 17
500112010346	Tellegen, O.C. (Ockje) (v)	: 7
500112010347	Mouton, B.C. (Bas) (m)	: 2
500112010348	de Boer, H.P.G. (Hildebrand) (m)	: 1
500112010349	Potters, S.C.C.M. (Sjoerd) (m)	: 5
500112010350	de Ridder, M.P.J. (Marnix) (m)	: 7
500112010351	van Heusden-Wienen, G.G.A.M. (Gemma) (v)	: 10
500112010352	Rezواني, F. (Nahied) (v)	: 9
500112010353	Jonker, J.C. (Jan Carel) (m)	: 1
500112010354	Demirbag, M. (Mehmet) (m)	: 3
500112010355	Van Ginkel, H. (Henk) (m)	: 2
500112010356	Kamphuis, R.W.A. (René) (m)	: 6

=====

LIJST: 04 SP (Socialistische Partij)

: 1699

500112010401	Marijnissen, J.G.C.A. (Jan) (m)	: 1049
500112010402	Kant, A.C. (Agnes) (v)	: 404
500112010403	van Bommel, H. (Harry) (m)	: 42
500112010404	de Wit, J.M.A.M. (Jan) (m)	: 25
500112010405	van Velzen, K. (Krista) (v)	: 33
500112010406	Irrgang, E. (Ewout) (m)	: 5
500112010407	van Raak, A.A.G.M. (Ronald) (m)	: 3
500112010408	Roemer, E.G.M. (Emile) (m)	: 6
500112010409	Leijten, R.M. (Renske) (v)	: 17
500112010410	Ulenbelt, P. (Paul) (m)	: 2
500112010411	Abel, R.T.G. (Ron) (m)	: 2
500112010412	Gesthuizen, S.M.J.G. (Sharon) (v)	: 3
500112010413	van Dijk, J.J. (Jasper) (m)	: 0
500112010414	Karabulut, S. (Sadet) (v)	: 34
500112010415	de Rooij, N. (Nathalie) (v)	: 18
500112010416	van Leeuwen, H. (Hans) (m)	: 1
500112010417	Luijben, A.P.M. (Fons) (m)	: 2
500112010418	Jansen, P.F.C. (Paulus) (m)	: 2
500112010419	Poppe, R.J.L. (Remi) (m)	: 4
500112010420	Gerkens, A.M.V. (Arda) (v)	: 3
500112010421	van Gijlswijk, L.R. (Rosita) (v)	: 4
500112010422	van Gerven, H.P.J. (Henk) (m)	: 0
500112010423	Langkamp, M.C. (Marianne) (v)	: 3
500112010424	Kox, M.J.M. (Tiny) (m)	: 3
500112010425	van der Nat, H.F.A. (Harre) (m)	: 0
500112010426	Vermeulen, P.L. (Bart) (m)	: 0
500112010427	Gyömörei-Agelink, I.M. (Ingrid) (v)	: 5
500112010428	Smulders, N.A.W. (Naomi) (v)	: 1
500112010429	Westhoek, W.D. (Daniël) (m)	: 0
500112010430	Oosterhuis, H.G.J.H. (Huub) (m)	: 28

=====

LIJST: 05 Fortuyn

: 39

500112010501	Stuger, O.F. (Olaf) (m)	: 12
500112010502	Herben, M. (Mat) (m)	: 12
500112010503	Gardien-Reinders, J.A. (Cobie) (v)	: 3
500112010504	Varela, J.M. (João) (m)	: 5
500112010505	Ridder van Rappard, R.M. (René) (m)	: 2
500112010506	Leewis, A.E. (Agnes) (v)	: 0
500112010507	Datema, R. (Rick) (m)	: 0
500112010508	Mulder, J.G. (Joost) (m)	: 1
500112010509	Witkamp, J.G.M. (John) (m)	: 0
500112010510	de Lange, P.H. (Pierre) (m)	: 0

uitslag.txt

500112010511	van Hattem, A.W.J.A. (Alexander) (m)	: 2
500112010512	Hottentot, C.A. (Chris) (m)	: 0
500112010513	Koenen, C. (Cees) (m)	: 0
500112010514	van Overveld, W.A.A.M. (Wim) (m)	: 0
500112010515	Reebergen, A.F. (Anton) (m)	: 0
500112010516	Molenkamp, L.P. (Leen) (m)	: 0
500112010517	Reker, R.G.J. (Rudy) (m)	: 0
500112010518	Zuijderduijn, D. (Daan) (m)	: 0
500112010519	Vis, C.A. (Claudia) (v)	: 0
500112010520	van der Meer, D. (Dave) (m)	: 1
500112010521	Arnold, E. (Ed) (m)	: 0
500112010522	Doelman, B.A. (Bert) (m)	: 0
500112010523	Lagewaard, T.S. (Theun) (m)	: 0
500112010524	Vlasveld-van Langen, E.J. (Elke) (v)	: 0
500112010525	Schaaf, A.G. (Anne) (m)	: 1
500112010526	Wullink, O.G.H. (Olof) (m)	: 0
500112010527	Vrijenhoek, D.S. (Dave) (m)	: 0
500112010528	Vrouwe, E.H. (Engel) (m)	: 0

LIJST: 06 GROENLINKS

: 2338

500112010601	Halsema, F. (Femke) (v)	: 1848
500112010602	Vendrik, C.C.M. (Kees) (m)	: 34
500112010603	Duijvendak, A.J.W. (Wijnand) (m)	: 40
500112010604	Peters, M. (Mariko) (v)	: 74
500112010605	van Gent, W. (Ineke) (v)	: 60
500112010606	Azough, N. (Naima) (v)	: 108
500112010607	Dibi, T. (Tofik) (m)	: 8
500112010608	Sap, J.C.M. (Jolande) (v)	: 12
500112010609	Heemelaar, M.L. (Mathieu) (m)	: 5
500112010610	Diks, L.I. (Isabelle) (v)	: 11
500112010611	van 't Veld, J.J. (Jup) (m)	: 2
500112010612	van Veen, M.P. (Mária) (v)	: 4
500112010613	Korvinus, C.F. (Cees) (m)	: 15
500112010614	Grashoff, H.J. (Rik) (m)	: 4
500112010615	van Ramshorst, G.N. (Nen) (v)	: 6
500112010616	Dirkmaat, J.J. (Jaap) (m)	: 8
500112010617	Dönmez, B. (Birgül) (v)	: 11
500112010618	Leeuwin, I.W. (Iwan) (m)	: 5
500112010619	Kerkwijk, R.M. (René) (m)	: 4
500112010620	van Beek, M.W. (Maarten) (m)	: 0
500112010621	Ringeling, X.N.T. (Xaviera) (v)	: 12
500112010622	Maureau, S. (Saranna) (v)	: 0
500112010623	Diktas, R. (Riza) (m)	: 0
500112010624	Thissen, C.P. (Tof) (m)	: 20
500112010625	de Bruin, S. (Symone) (v)	: 9
500112010626	Mevis, G.H.E. (Gon) (m)	: 0
500112010627	Nicolai, J.A. (Jan Atze) (m)	: 5
500112010628	Wever, A.J.J. (Adri) (m)	: 1
500112010629	Bijlo, V.R. (Vincent) (m)	: 12
500112010630	Buizenweg, K.M. (Kathalijne) (v)	: 20

LIJST: 07 Democraten 66 (D66)

: 1040

500112010701	Pechtold, A. (Alexander) (m)	: 476
500112010702	van der Ham, B. (Boris) (m)	: 149
500112010703	Bakker, A.D. (Bert) (m)	: 80
500112010704	Telleman, A.G.M. (Ageeth) (v)	: 125
500112010705	Dllongren, K.H. (Kajsa) (v)	: 65
500112010706	Koser Kaya, F. (Fatma) (v)	: 49
500112010707	Sanders, M.W.J.L. (Mark) (m)	: 10
500112010708	van Engelshoven, I.K. (Ingrid) (v)	: 16
500112010709	Gerbrandij, G.M. (Gerben-Jan) (m)	: 5
500112010710	Belhaj, S. (Salima) (v)	: 2
500112010711	van Drimmelen, F.A. (Frans) (m)	: 1
500112010712	Oosten, M.P. (Meine) (m)	: 4
500112010713	ter Haar, D.T.O. (Degi) (m)	: 3
500112010714	Houtkamp, M.J.C. (Marcel) (m)	: 1
500112010715	Hillebrand, J.A. (Joris) (m)	: 1
500112010716	van Alphen, H.H. (Harry) (m)	: 1
500112010717	van Langen-Bezemer, L.C. (Lidwien) (v)	: 6
500112010718	van den Heuvel, J.B.C.W. (Jan) (m)	: 5
500112010719	Veldman, E.M. (Erik) (m)	: 0
500112010720	van Buitenen, J.C.J. (Arthur) (m)	: 1
500112010721	Bos, G.M.J. (Gerard) (m)	: 7

500112010722	Singh, S.M. (Shanta) (v)	: 6
500112010723	Beerten, H.A.M. (Henk) (m)	: 5
500112010724	van Netten, R.M. (Roelof) (m)	: 6
500112010725	Dolmans, C.P.I.M. (Constantijn) (m)	: 2
500112010726	Wessels, P.H.B. (Paul) (m)	: 0
500112010727	Bodewes, D.J. (Duco) (m)	: 6
500112010728	van Wanrooij, A.C.P. (André) (m)	: 0
500112010729	Bijl, J.L.W. (John) (m)	: 2
500112010730	Span, H.L.M. (Harry) (m)	: 6

LIJST: 08 ChristenUnie

: 712

500112010801	Rouvoet, A. (André) (m)	: 526
500112010802	Slob, A. (Arie) (m)	: 16
500112010803	Huizinga-Heringa, J.C. (Tineke) (v)	: 82
500112010804	Voordewind, J.S. (Joël) (m)	: 8
500112010805	Ortega-Martijn, C.A. (Cynthia) (v)	: 18
500112010806	Cramer, E.A. (Ernst) (m)	: 1
500112010807	Wiegman-van Meppelen Scheppink, E.E. (Esmé) (v)	: 7
500112010808	Anker, E.W. (Ed) (m)	: 2
500112010809	van Meekeren-Vonk, M.A. (Martine) (v)	: 14
500112010810	Havelaar, R.B. (Rogier) (m)	: 3
500112010811	van Ingen-ten Brinke, G. (Gertine) (v)	: 3
500112010812	Kennedy-Doornbos, S.J. (Simone) (v)	: 0
500112010813	van den Brink, G. (Gijsbert) (m)	: 1
500112010814	de Snoo, K. (Koen) (m)	: 2
500112010815	Timmermans, H. (Herman) (m)	: 0
500112010816	Rots, D.G. (Gerdien) (v)	: 1
500112010817	Vlaardingerbroek, A.C.A. (Arthur) (m)	: 4
500112010818	van de Groep, M. (Melis) (m)	: 1
500112010819	Brouwer, F. (Freek) (m)	: 0
500112010820	Kuiper-de Haan, T. (Tjitske) (v)	: 2
500112010821	Companjen, M.E. (Marcel) (m)	: 2
500112010822	Kamsteeg, A.T. (Aaike) (m)	: 4
500112010823	Meijer, L.E. (Leon) (m)	: 5
500112010824	Bikker, M.J. (Marien) (m)	: 1
500112010825	van Eijdsen, J. (Jan) (m)	: 2
500112010826	Benard, A.M.P. (Marcel) (m)	: 1
500112010827	Tigelaar, K. (Klaas) (m)	: 0
500112010828	Clement-de Jonge, J. (Janine) (v)	: 3
500112010829	Klapwijk-Poppe, R. (Rita) (v)	: 3

LIJST: 09 staatkundig Gereformeerde Partij (SGP)

: 72

500112010901	van der Vlies, B.J.	: 64
500112010902	van der Staaij, C.G.	: 4
500112010903	Dijkgraaf, E.	: 1
500112010904	Leertouwer, H.G.	: 1
500112010905	Tanis, J.P.	: 0
500112010906	van Dijk, D.J.H.	: 1
500112010907	Bregman, A.G.	: 0
500112010908	Weggeman, A.	: 0
500112010909	de Knecht, L.	: 0
500112010910	Schalk, P.	: 1
500112010911	de Jong, A.P.	: 0
500112010912	Klein, E.	: 0
500112010913	van Heukelom, G.R.J.	: 0
500112010914	Bogerd, M.	: 0
500112010915	Heijkamp, J.D.	: 0
500112010916	Bisschop, R.	: 0
500112010917	van Heteren, A.	: 0
500112010918	den Boef, F.W.	: 0
500112010919	Bolier, L.	: 0
500112010920	den Uil, P.C.	: 0
500112010921	Holdijk, G.	: 0
500112010922	Zevenbergen, P.A.	: 0
500112010923	van Meeuwen, D.	: 0
500112010924	van Bemmel, A.J.C.	: 0
500112010925	Barth, L.G.I.	: 0
500112010926	Verdouw, N.	: 0
500112010927	Janse, C.S.L.	: 0
500112010928	Budding, D.J.	: 0
500112010929	Egas, A.A.	: 0
500112010930	Fieret, W.	: 0

LIJST: 10 Nederland Transparant

: 6

```

500112011001 de Wit, G.E.L.M. (Gerrit) (m) : 0
500112011002 Brom, A.C.M. (Alexander) (m) : 0
500112011003 Nieuwesteeg, J.P.W.M. (Jeroen) (m) : 0
500112011004 van Putten, A.F.P. (Anton) (m) : 0
500112011005 Schaap, P.A. (Paul) (m) : 1
500112011006 Timmerman, H. (Harrie) (m) : 1
500112011007 Bertholet, L.C.P. (Louis) (m) : 0
500112011008 Laarman, H. (Henk) (m) : 1
500112011009 Tenbült, P.M.A. (Petra) (v) : 1
500112011010 van Batenburg, W. (Jim) (m) : 0
500112011011 Steketee, W.P. (Wim) (m) : 1
500112011012 Hemelrijk, P. (Pamela) (v) : 1

```

LIJST: 11 Partij voor de Dieren

: 319

```

500112011101 Thieme, M.L. (Marianne) (v) : 239
500112011102 Ouwehand, E. (Esther) (v) : 8
500112011103 Timmerman, B.J. (Bernd) (m) : 3
500112011104 Keller, C.P. (Lieke) (v) : 4
500112011105 Boogaard, P.M. (Peter) (m) : 1
500112011106 Verstappen, B.E.J.M. (Birgit) (v) : 1
500112011107 van Viegen, A.H.K. (Carla) (v) : 0
500112011108 Hazekamp, A.A.H. (Anja) (v) : 1
500112011109 Dekker, A.J. (Ton) (m) : 2
500112011110 Drijgers, M.H. (Marleen) (v) : 0
500112011111 Westerhof, D. (Dafne) (v) : 0
500112011112 van der Veen, T.A.J. (Tjerk) (m) : 1
500112011113 Bodewitz, W.A. (Wanda) (v) : 0
500112011114 Voss, S.H.D. (Harry) (m) : 2
500112011115 Boon, D. (Dirk) (m) : 1
500112011116 Vermijs-van Dongen, R. (Renée) (v) : 0
500112011117 van Holst Pellekaan, K.I. (Karen) (v) : 1
500112011118 de Wijs, I.A.H.M. (Ivo) (m) : 7
500112011119 Bierenbroodspot, G. (Gerti) (v) : 1
500112011120 van der Steen, M.F. (Mensje) (v) : 0
500112011121 Kousbroek, H.R. (Rudy) (m) : 1
500112011122 Cliteur, P.B. (Paul) (m) : 6
500112011123 Benzakour, M. (Mohammed) (m) : 0
500112011124 't Hart, M. (Maarten) (m) : 2
500112011125 Mutsaers, C.J.M. (Charlotte) (v) : 1
500112011126 Verbaan, G.C. (Georgina) (v) : 2
500112011127 Meuldijs, B. (Belinda) (v) : 4
500112011128 Gaus, M.R. (Martin) (m) : 5
500112011129 Wolkers, J.H. (Jan) (m) : 4
500112011130 van Kooten, C.R. (Kees) (m) : 22

```

LIJST: 12 EénNL

: 152

```

500112011201 Pastors, M.G.T. (Marco) (m) : 98
500112011202 Eerdmans, B.J. (Joost) (m) : 38
500112011203 Mahawat Khan, M.H. (Hikmat) (m) : 4
500112011204 Sørensen, R. (Ronald) (m) : 3
500112011205 Arda, Z.S. (Seçil) (v) : 3
500112011206 Simons, A.L. (Sander) (m) : 2
500112011207 van Schijndel, A.H.J.W. (Anton) (m) : 0
500112011208 Verheij, E.K.W. (Edward) (m) : 0
500112011209 den Hollander, P.A. (Petra) (v) : 1
500112011210 Simon, G.R. (Gideon) (m) : 0
500112011211 Visker, H.L. (Bert) (m) : 0
500112011212 Boon, S.O. (Sander) (m) : 0
500112011213 Hoogveld, I.E. (Ingeborg) (v) : 1
500112011214 Jukema, G.J. (Gerlof) (m) : 0
500112011215 Steen, J. (Jan) (m) : 0
500112011216 Veereschild, S.F.T. (Sylvia) (v) : 1
500112011217 Hunse, R. (Ronald) (m) : 0
500112011218 Blaauw, J.D. (Jan Dirk) (m) : 0
500112011219 Smolders, H.A.J. (Hans) (m) : 0
500112011220 Molenaar, A.N. (Anton) (m) : 0
500112011221 Schneider, R.E. (Ronald) (m) : 0
500112011222 van Moorsel, S. (Stephanie) (v) : 0
500112011223 Keuzenkamp, R. (René) (m) : 0

```

500112011224	Pigmans, S. (Shirley) (v)	: 0
500112011225	Boers, R.P. (Ron) (m)	: 0
500112011226	Boer, A.W. (Arie-wim) (m)	: 0
500112011227	van Wijk-van Yperen, A.J.C. (Astrid) (v)	: 0
500112011228	Stok, P. (Peter) (m)	: 0
500112011229	Simons, R.A.C.J. (Robert) (m)	: 0
500112011230	Fortuijn, S.A.F. (Simon) (m)	: 1

=====

LIJST: 13 Groep wilders / Partij voor de Vrijheid : 584

500112011301	wilders, G. (Geert) (m)	: 522
500112011302	Agema, M. (Fleur) (v)	: 32
500112011303	de Roon, R. (Raymond) (m)	: 2
500112011304	Brinkman, H. (Hero) (m)	: 3
500112011305	Bosma, M. (Martin) (m)	: 3
500112011306	Graus, D.J.G. (Dion) (m)	: 2
500112011307	Madlener, B. (Barry) (m)	: 2
500112011308	van Dijck, A.P.C. (Teun) (m)	: 1
500112011309	Fritsma, S.R. (Sietse) (m)	: 2
500112011310	de Mos, R. (Richard) (m)	: 0
500112011311	Zijlstra, A.J. (Auke) (m)	: 3
500112011312	Tomlow, G.A.M.M. (Geert) (m)	: 0
500112011313	Boot, H.A.M. (Hélène) (v)	: 1
500112011314	Sonnenschein, P.P. (Paul) (m)	: 1
500112011315	Hartong, L. (Lucas) (m)	: 1
500112011316	cheng, S.H. (Sheren) (v)	: 2
500112011317	van Zoelen, R.J.H. (Roeland) (m)	: 1
500112011318	Leemans, J.H.A. (Hans) (m)	: 2
500112011319	van der Linden, H.J. (Rick) (m)	: 0
500112011320	van der Kammen, P. (Patricia) (v)	: 4

=====

LIJST: 14 : 1

500112011401	Poortman, H.H. (Huib)	: 0
500112011402	Freriks, P.J.M. (Paul)	: 0
500112011403	Visscher-Endeveld, E. (Lies)	: 0
500112011404	van Aken, J.N.H. (Jan)	: 1
500112011405	Wortmann, E.J.S.A. (Edgar)	: 0
500112011406	van Rooij, A.M.L. (Ad)	: 0
500112011407	Tromp, T.C.H. (Theo)	: 0
500112011408	van der Beek, R.J.E.J. (Ronald)	: 0
500112011409	Kuiper, T.R.M. (Micha)	: 0
500112011410	Dessing, M.P.W.M. (Martin)	: 0
500112011411	Brockhus, R.M. (Rob)	: 0
500112011412	Haije, A.F. (Arno)	: 0
500112011413	Fleeré, A.A.T. (André)	: 0
500112011414	Parmentier, J.A. (Jan)	: 0
500112011415	Sweers, W.A. (Wim)	: 0
500112011416	Luiting, T. (Ton)	: 0
500112011417	Verlinden, R.A. (Robert)	: 0

=====

LIJST: 15 PVN - Partij voor Nederland : 9

500112011501	Nawijn, H.P.A. (Hilbrand) (m)	: 3
500112011502	Lammers, L.H.M. (Berthoo) (m)	: 0
500112011503	van Leeuwen, M.E. (Mariëtte) (v)	: 2
500112011504	van der Velden, W. (Willem) (m)	: 0
500112011505	Martherus, B. (Mischa) (m)	: 0
500112011506	Vos, H.M. (Helen) (v)	: 0
500112011507	Siemons, J.C. (Sjef) (m)	: 1
500112011508	van Doorn, A. (Arnoud) (m)	: 0
500112011509	Dekker, F.A. (Fred) (m)	: 2
500112011510	Baron van Boetzelaer, G.L.O. (Olaf) (m)	: 0
500112011511	Meijer, P.C.I. (Paul) (m)	: 0
500112011512	Jhr. Just de la Paissières, P.A.A. (Paul) (m)	: 0
500112011513	Chaudry, K.A. (Khalid Ahmed) (m)	: 0
500112011514	van Zweeden, F.A. (Frederik) (m)	: 0
500112011515	Ketting Olivier, R.J.R. (Ruby) (v)	: 1
500112011516	Lelijveld, M.X. (Margaux) (v)	: 0
500112011517	Schattenberg, H.G.C. (Henk) (m)	: 0
500112011518	Kraft, R.A. (Ron) (m)	: 0
500112011519	van Loo, C.A.A. (Cor) (m)	: 0
500112011520	Talens, G.C. (George) (m)	: 0

500112011521 Kuiper, R.P. (Rein) (m)	: 0
500112011522 Dik, G. (Ageeth) (v)	: 0
500112011523 Vaatstra, B. (Bauke) (m)	: 0
500112011524 Hendriks, J.A.M. (Jos) (m)	: 0
500112011525 Sleswijk Visser, T. (Tjeerd) (m)	: 0

=====

LIJST: 16 Continue Directe Democratie Partij (CDDP) : 2

500112011601 verboom, R.P. (Rob) (m)	: 2
500112011602 van wingerden, J. (Joop) (m)	: 0
500112011603 de Grooth, H.M. (Manfred) (m)	: 0
500112011604 Meijer, M.J. (Maarten) (m)	: 0
500112011605 wilson, J.A. (Johan) (m)	: 0
500112011606 wilson, J.H. (John) (m)	: 0

=====

LIJST: 17 Liberaal Democratische Partij : 32

500112011701 van Tuyll van Serooskerken, S.E. (Sammy) (m)	: 20
500112011702 Beijlsmit, L.E. (Linda) (v)	: 7
500112011703 Harrems, C.D. (Carolien) (v)	: 1
500112011704 Heck, J.P. (John) (m)	: 0
500112011705 Sprenger, J.J.L. (Jochem) (m)	: 0
500112011706 Daale, H.H. (Hans) (m)	: 0
500112011707 van Eenennaam, P.J. (Jaap) (m)	: 0
500112011708 Zeldenrust, R.D. (Reinier) (m)	: 3
500112011709 van de Camp, F.N.B. (Frans) (m)	: 0
500112011710 Harpenau, A. (Patty) (v)	: 0
500112011711 Endtz, J.A. (Antoine) (m)	: 0
500112011712 Beyer, N.H.H. (Hans) (m)	: 0
500112011713 Luijten, P.J.M. (Peter) (m)	: 0
500112011714 Bax, T.A.C. (Theo) (m)	: 1

=====

LIJST: 18 VERENIGDE SENIOREN PARTIJ : 13

500112011801 Troost, H.J. (Herman) (m)	: 6
500112011802 Vonk, C.M.J.O. (Corrie) (v)	: 4
500112011803 Veugen, P.J.G.J. (Piet) (m)	: 0
500112011804 Wouters, M.H.J.M. (Mechteld) (v)	: 1
500112011805 wijbers, U.I. (Ulrich) (m)	: 0
500112011806 Spanjerberg, E. (Ed) (m)	: 0
500112011807 Broers-Meyer, R.A. (Anka) (v)	: 1
500112011808 Koehorst, J. (Jack) (m)	: 0
500112011809 Blankenstein, C. (Cees) (m)	: 0
500112011810 Zwahlen, E.H. (Eric) (m)	: 0
500112011811 Pot, C. (Cor) (m)	: 1
500112011812 Braat, A.C.L. (Anton) (m)	: 0
500112011813 Moonen, J.T. (Joop) (m)	: 0
500112011814 Meyer, R.A. (Ron) (m)	: 0
500112011815 Le Hane, F.M.J.J.H. (Floor) (m)	: 0
500112011816 Bruijstens, P.J. (Piet) (m)	: 0
500112011817 Broers, L.D.S.P. (Selene) (v)	: 0
500112011818 Tempelman, J.A. (Hans) (m)	: 0
500112011819 Spithoven, W.T. (Wim) (m)	: 0
500112011820 de wolf, J. (Ann) (v)	: 0
500112011821 de Bruin, C.J.R. (Lieke) (v)	: 0
500112011822 van Zandbergen, A. (Ton) (m)	: 0
500112011823 Rensen, J.K.M. (Jan) (m)	: 0
500112011824 Schoenmakers, P.A. (Nell) (v)	: 0
500112011825 Creijghton, J. (Jac) (m)	: 0
500112011826 van den Acker, M.J. (Theo) (m)	: 0
500112011827 Inslegers, J.A.W. (Jo) (m)	: 0

=====

LIJST: 19 Ad Bos collectief : 5

500112011901 Bos, A.M. (Ad) (m)	: 4
500112011902 Boer, J.C. (Hans) (m)	: 0
500112011903 Jonkers, L.A. (Leonard) (m)	: 0
500112011904 Salama, F.S. (Fatima) (v)	: 1
500112011905 Bakker jr., H.H.G. (Henk) (m)	: 0
500112011906 Mieter, J. (Jasmijn) (v)	: 0
500112011907 Menger, M.K. (Marco) (m)	: 0

	uitslag.txt	
500112011908 van der Veen, G.C. (Ger) (m)		: 0
500112011909 Vervloet, W. (Wil) (m)		: 0
500112011910 Landers, J. (Koos) (m)		: 0
=====		
LIJST: 21	: 1	

500112012101 Potmis, R.A.E. (Arif) (m)		: 1
500112012102 Budak, B. (Bedrettin) (m)		: 0
500112012103 El Baghdadi, A. (Ahmed) (m)		: 0
500112012104 Sadiek, R.M.F. (Robert) (m)		: 0
500112012105 Maas, A. (Abdelsadek) (m)		: 0
500112012106 Ismaeil, I.M. (Ismaeil Mohamed) (m)		: 0
500112012107 Elci, S. (Suzan) (v)		: 0
500112012108 Abgar, A. (Abderrahim) (m)		: 0

IV.

Bijlage H

Ministeriele Regeling KOA 2006

Tijdelijke experimentenregeling Kiezen op Afstand 2006

Regeling van de Minister voor Bestuurlijke Vernieuwing en Koninkrijksrelaties, houdende tijdelijke regels ter zake van experimenten in het kader van het project 'Kiezen op Afstand' (Tijdelijke experimentenregeling Kiezen op Afstand 2006)

26 oktober 2006/Nr. 2006-0000349673
CZW

De Minister voor Bestuurlijke Vernieuwing en Koninkrijksrelaties,
Gelet op de artikelen 6, derde lid, 7, 19, 20, vierde lid, 21, derde lid, 35, vierde lid, 32, vierde lid, 38, derde lid, 41, derde lid, 46, 48, zesde lid, 49, derde lid, en 50, derde lid, van het Tijdelijk experimentenbesluit Kiezen op Afstand;

Besluit:

Hoofdstuk 1. Algemene bepaling

Artikel 1

In deze regeling wordt verstaan onder:
a. Experimentenbesluit: Tijdelijk experimentenbesluit Kiezen op Afstand;
b. Experimentenwet: Experimentenwet Kiezen op Afstand.

Hoofdstuk 2. Bepalingen omtrent stemmen in een stemlokaal van eigen keuze

Artikel 2

In dit hoofdstuk wordt verstaan onder:
a. experiment: experiment als bedoeld in artikel 3 van het Experimentenbesluit;
b. stempas: stempas als bedoeld in artikel 2, onder b, van het Experimentenbesluit;
c. kiezerspas: kiezerspas als bedoeld in artikel K 4, eerste lid, van de Kieswet, niet zijnde een stempas;
d. volmachtbewijs: volmachtbewijs als bedoeld in artikel L 6, eerste lid, van de Kieswet;
e. briefstembewijs: briefstembewijs als bedoeld in artikel M 2, eerste lid, van de Kieswet;
f. internetstembescheiden: de documenten, bedoeld in artikel 38, eerste lid, van het Experimentenbesluit

Artikel 3

1. Burgemeester en wethouders van een gemeente waar een experiment wordt gehouden, stellen tijdig voor de verkiezing het model vast van de stempas die tijdens het experiment wordt gebruikt.
2. De stempas bevat ten minste de gegevens en de echtheidskenmerken, bedoeld in bijlage 1 bij deze regeling

Naast de gegevens, bedoeld in de eerste volzin, kunnen burgemeester en wethouders andere gegevens op de stempas vermelden, voor zover deze van belang zijn voor de uitvoering van het experiment.

Artikel 4

1. De opgave, bedoeld in artikel 6, tweede lid, van het Experimentenbesluit, bevat de volgende gegevens:
a. gemeentecode, stembedistrictnummer en volgnummer van de stempas;
b. naam, voorletters, geslacht en geboortedatum van de kiesgerechtigde;
c. naam of kenmerk van de ambtenaar die de gegevens heeft opgenomen in de opgave;
d. aanduiding van een van de volgende redenen van opneming in de opgave:
1°. vervangen door kiezerspas;
2°. vervangen door volmachtbewijs;
3°. vervangen door briefstembewijs, onderscheidenlijk internetstembescheiden;
4°. vervangende stempas verstrekt krachtens artikel 5 van het Experimentenbesluit;
5°. ongeldig verklaard wegens ontbreken kiesgerechtigdheid of overlijden van de tennaamgestelde;
6°. ongeldig verklaard wegens vastgestelde ontvreemding of andere reden van onrechtmatig in omloop zijn.
2. Het afschrift van de opgave, bedoeld in het eerste lid, dat neergelegd wordt op de stembureaus bevat niet de gegevens bedoeld in het eerste lid onder c.
3. Nadat het stembureau uitvoering heeft gegeven aan artikel N 1 van de Kieswet, onderscheidenlijk N 2 van het Kiesbesluit, wordt de opgave in het verzegelde pak gevoegd met de ingehouden ongeldige stempassen en volmachtbewijzen en de aantekeningen van het stembureau die daarop betrekking hebben.

Artikel 5

In afwijking van de Regeling van de Staatssecretaris van Binnenlandse Zaken van 23 oktober 1989, nr. CW88/13/U76, tot vaststelling van de modellen, bedoeld in de Kieswet en het Kiesbesluit (Stcrt. 1989, 210), worden ten behoeve van het experiment voor de processen-verbaal, bedoeld in artikel N 10, derde lid, van de Kieswet en de artikelen J 30 en N 5, derde lid, van het Kiesbesluit, de modellen vastgesteld, die in bijlage 2 bij deze regeling zijn opgenomen.

Hoofdstuk 3. Bepalingen omtrent het stemmen met behulp van internet

Artikel 6

In dit hoofdstuk wordt verstaan onder:
a. stemcode: stemcode als bedoeld in artikel 32, eerste lid, van het Experimentenbesluit;
b. Minister: Minister voor Bestuurlijke Vernieuwing en Koninkrijksrelaties;
c. voorziening: voorziening als bedoeld in artikel 2 van de Experimentenwet, waarbij de kiezer in staat wordt gesteld met behulp van internet vanuit een andere plaats dan een stemlokaal zijn stem uit te brengen.

Artikel 7

De teksten die de voorziening aan de kiezer toont bij het uitbrengen van zijn stem zijn opgenomen in bijlage 3 bij deze regeling.

Artikel 8

1. De Minister publiceert voorafgaande aan de verkiezing het referentiebestand, bedoeld in artikel 32 van het Experimentenbesluit, op www.kiezenuithetbuitenland.nl en de controlewaarde van het referentiebestand in de Staatscourant.
2. De Minister publiceert voorafgaande aan de verkiezing het op grond van artikel 32, tweede lid, van het Experimentenbesluit gemuteerde referentiebestand, bedoeld in artikel 32, vierde lid, van het Experimentenbesluit, op www.kiezenuithetbuitenland.nl en de controlewaarde van het gemuteerde referentiebestand in de Staatscourant.

Artikel 9

De leden en de plaatsvervangende leden van een stembureau dat uitsluitend bestemd is voor het uitbrengen van stemmen met behulp van internet ontvangen van de Minister een vergoeding overeenkomstig bijlage 4 bij deze regeling.

Artikel 10

1. Van de stemming en de stemopneming wordt door het stembureau proces-verbaal opgemaakt overeenkomstig het model dat als bijlage 5 bij deze regeling is gevoegd.
2. Van een schorsing van de stemming wordt door het stembureau proces-verbaal opgemaakt, overeenkomstig het model dat als bijlage 6 bij deze regeling is gevoegd.

Artikel 11

1. Het stembureau kan in het geval er twijfels ontstaan over het goed functioneren van de stembureau met behulp van door de Minister verstrekte codes het functioneren van de stembureau testen.

2. Indien het stembureau gebruik maakt van de in het eerste lid genoemde codes, wordt hiervan melding gedaan in het proces-verbaal, waarbij de gebruikte codes, de uitgevoerde handelingen en de terugmeldingen vanuit de stembureau worden vermeld.

Artikel 12

1. De voorzitter van het stembureau draagt er zorg voor dat tezamen met het proces-verbaal, bedoeld in artikel 50, eerste lid, van het Experimentenbesluit, een kopie van de versleutelde stemmen die aanwezig zijn in het geheugen van de voorziening alsmede een kopie van de onversleutelde stemmen in verzegelde vorm worden overgebracht naar de Minister. De Minister draagt er zorg voor, dat beide kopieën terstond worden overgebracht naar de burgemeester van 's-Gravenhage.

2. Indien de stemming is hervat na een schorsing draagt de voorzitter van het stembureau, onderscheidenlijk de Minister, er tevens zorg voor dat het proces-verbaal van schorsing, bedoeld in artikel 10, tweede lid, tezamen met het proces-verbaal van de zitting van het stembureau wordt overgebracht naar de burgemeester van 's-Gravenhage.

Artikel 13

1. Na de stemming worden op www.kiezenuithetbuitenland.nl de volgende bestanden gepubliceerd:

- a. Het bestand van ontvangen stemmen;
- b. Het bestand met verwerkte ontvangen stemmen;
- c. Het bestand met te publiceren publieke delen van de ontvangstbevestigingen;
- d. De controlewaarden over de bestanden genoemd onder a, b en c.

2. Indien een kiezer van mening is dat zijn stem ten onrechte niet is vermeld in het bestand van ontvangen stemmen, of dat zijn stem niet of onjuist is verwerkt bij de stemopneming, kan hij tot donderdag 23 november twaalf uur Nederlandse tijd een bezwaar indienen bij het stembureau. Voor het indienen van het bezwaar maakt de kiezer gebruik van het op www.kiezenuithetbuitenland.nl verstrekte formulier. De kiezer zendt het formulier per email aan info@kiezenuithetbuitenland.nl.

3. Voorafgaand aan de stemming wijst de Minister een onafhankelijke deskundige aan die belast wordt met het behandelen van de ingediende bezwaren.

4. Voorafgaand aan de stemming legt de Minister bij een door hem aan te wijzen notaris een kopie van de cryptografische sleutel waarmee de ontvangstbevestiging wordt berekend neer.

5. De notaris verstrekt op diens verzoek aan de in het derde lid bedoelde deskundige de cryptografische sleutel waarmee de ontvangstbevestiging wordt berekend zodat deze in staat is om een oordeel te vellen over het bezwaar.

6. De aanwijzing van de deskundige en de notaris wordt bekend gemaakt in de Staatscourant.

7. De deskundige onderzoekt de bij hem ingediende bezwaren en geeft hierover een advies aan het stembureau die van de bezwaren en het advies hierover melding doet in het proces-verbaal.

Hoofdstuk 4. Slotbepalingen

Artikel 14

De Tijdelijke experimentenregeling Kiezen op Afstand vervalt.

Artikel 15

Deze regeling treedt in werking met ingang van de tweede dag na de dagtekening van de Staatscourant waarin zij wordt geplaatst.

Artikel 16

Deze regeling wordt aangehaald als: Tijdelijke experimentenregeling Kiezen op Afstand 2006.

Deze regeling wordt in de Staatscourant geplaatst.

*De Minister voor Bestuurlijke Vernieuwing en Koninkrijksrelaties,
A. Nicolai.*

Bijlage 1

De stempas bevat in ieder geval de volgende gegevens:

1. ruimte voor een postzegel of een port betaald stempel
2. retouradres (indien onbestelbaar)
3. aanduiding: 'stempas'
4. aanduiding van de verkiezing waarop de oproeping betrekking heeft en de datum van die verkiezing
5. naam van de gemeente die de kaart heeft uitgereikt
6. aanduiding van de kieskring waarin de gemeente is gelegen
7. naam van de kiezer
8. voorletters kiezer
9. geslachtsaanduiding kiezer
10. geboortedatum van de kiezer
11. straatnaam en huisnummer van de kiezer
12. postcode en woonplaats van de kiezer (samenvoegen met 11 in adres van de kiezer)
13. stempasnummer in cijfers
14. uitleg over de mogelijkheid om in een stemlokaal naar keuze te stemmen (+ vermelding waar kaart gebruikt kan worden): 'Met deze stempas kunt u binnen deze gemeente in een stembureau naar keuze uw stem uitbrengen' (Gemeente en Kieskring vermelden)

15. oproep om kaart mee te nemen: 'Zonder deze kaart kunt u niet stemmen!'
16. vermelding van locatie van één stembureau bij voorkeur stembureau van eigen kiesdistrict of het dichtstbijzijnde stembureau
17. Verwijzing naar vindplaats van locaties overige stemlokalen
18. openingstijden stemlokalen
19. verwijzing naar vindplaats van kandidatenlijsten
20. uitleg over stemmen bij volmacht: 'Stemmen bij volmacht. Als u niet zelf aan de stemming kunt deelnemen, kunt u een andere kiezer machtigen om voor u te gaan stemmen. Is deze kiezer in dezelfde gemeente ingeschreven, dan kunt u gebruik maken van het volmachtbewijs. [Wilt u een kiezer machtigen die in een andere gemeente is ingeschreven, dan dient u tot en met de veertiende dag (datum) voor de dag van stemming een schriftelijk verzoek in te dienen bij de gemeente.] (de tekst tussen rechte haken is niet nodig bij de verkiezingen van de gemeenteraad.) De gemachtigde kan een volmachtstem uitsluitend tegelijk met de eigen stem uitbrengen! Geef uw kaart pas aan een ander mee, nadat u zelf hebt ingevuld wie u machtigt tot het uitbrengen van uw stem.'
21. informatie over verkrijgen formulieren voor schriftelijke verzoeken: 'De formulieren voor de schriftelijke verzoeken zijn verkrijgbaar ter gemeentesecretarie.' (niet nodig bij de verkiezingen van de gemeenteraad)
22. plaats om gegevens gemachtigde (met pen) in te vullen bij volmacht
23. uitleg hoe een vervangende stempas kan worden verkregen (tot welke datum, waar en hoe)
24. uitleg over omzetten stempas in kiezerspas: 'Stemmen in een andere gemeente. Als u in een andere gemeente aan de verkiezing wilt deelnemen, kunt u in persoon tot en met de vijfde dag voor de dag van stemming (datum) deze stempas bij uw gemeente laten omzetten in een kiezerspas. Een schriftelijk verzoek tot het stemmen in een andere gemeente, kunt u tot en met de veertiende dag voor de dag van stemming (datum) indienen bij de gemeente.' (niet nodig bij de verkiezingen van de gemeenteraad)
25. weergave van strafbepalingen betreffende vervalsen stempas, stemmen op naam van een ander: 'Het is strafbaar om op naam van een ander aan de stemming deel te nemen (art. 128 Wetboek van Strafrecht).'
26. mededeling dat de voorzitter van het stembureau aanvullende identificatie kan verlangen 'Neem uw identificatiebewijs mee! De voorzitter van het stembureau is bevoegd van u te verlangen dat u zich identificeert.'
27. vindplaats van algemene informatie.

De stempas bevat ten minste drie van de onderstaande echtheidskenmerken:

– Inktkleuren die verkleuren bij reproductie of vervalsing

– Chemisch beveiligde inkt
– Codering of nummering
– Fluorescerende inkt en/of fluorescerende vezels in het papier

– Perforaat
– Gebruikte materialen (papier, inkt en folie) zijn niet vrij verkrijgbaar op de markt
– Microtekst
– Hologrambeveiliging
– Watermerkpapier

Proces-verbaal van de geschorste zitting van een stembureau waar stembiljetten zijn gebruikt bij het stemmen in een willekeurig stemlokaal

Gemeente:

Kieskring:¹ (.....

Stembureau:

Dag van de stemming:

Verkiezing van de leden van het Europees Parlement/ de Tweede Kamer der Staten-Generaal/ provinciale staten van / de raad van de gemeente

- A Het stembureau heeft in het stemlokaal zitting genomen 's ochtends om uur
- B Op de tafel van het stembureau zijn neergelegd:
- a de wettelijke voorschriften die op de stemming betrekking hebben;
 - b een opgave van de stempassen die ongeldig zijn (zoals bedoeld in artikel 6, tweede lid, van het Tijdelijk experimentenbesluit Kiezen op Afstand)
- C Het stembureau heeft vastgesteld dat de stembus leeg was. Het stembureau heeft vervolgens het deksel van de stembus afgesloten met het daartoe bestemde slot. De sleutel is door de voorzitter in bewaring genomen. Het stembureau heeft het (de) verzegelde pak(ken) met stembiljetten geopend en vastgesteld dat het aantal stembiljetten bedroeg:
- D De stemming heeft 's ochtends om zeven uur dertig aanvang genomen. De voorzitter heeft om uur verklaard dat zich naar het oordeel van het stembureau in of bij het stemlokaal omstandigheden voordeden die de behoorlijke voortgang van de zitting onmogelijk maakten. De zitting is daarop geschorst. De voorzitter heeft hiervan terstond mededeling gedaan aan de burgemeester. De burgemeester heeft vervolgens bepaald dat de zitting wordt hervat op om uur te Aan de deur van het stemlokaal is een kennisgeving bevestigd dat de zitting is geschorst, alsmede een mededeling waar en wanneer de zitting wordt hervat en een overzicht van stemlokalen in de gemeente waar wel gestemd kan worden.
- E In tegenwoordigheid van de in het stemlokaal aanwezige kiezers is de sleuf van de stembus afgesloten.² De stembus is verzegeld. De sleutel waarmee de stembus is afgesloten, is in een enveloppe gedaan die daarna is verzegeld.

¹ Alleen op te nemen, indien het een verkiezing betreft van de leden van de Tweede Kamer of van provinciale staten van een provincie die uit meer dan één kieskring bestaat. Achter 'kieskring' het nummer van de kieskring en tussen haakjes de naam van de gemeente waar het hoofdstembureau is gevestigd, vermelden.

² Indien de zitting tijdens de stemopneming is geschorst voordat de stembus zou worden geopend, vervalt deze zin. Indien de zitting tijdens de stemopneming is geschorst nadat de stembus is geopend, wordt deze zin vervangen door: Alle stembiljetten die zich in de stembus bevonden, zijn daarin teruggedaan.

- F De volgende leden van het stembureau en ten dienste van het stembureau staande kiesgerechtigde personen die tot een andere gemeente behoren, hebben bij dit stembureau aan de stemming deelgenomen (gegevens overnemen van de stempassen):³

<i>Naam en voorletters</i>	<i>Naam van de gemeente waartoe de kiezer behoort</i>	<i>Nummer van de stempas of oproepingskaart⁴</i>
----------------------------	---	---

enz.

- G In afzonderlijke pakken zijn gedaan:
- a. de ingehouden ongeldige stempassen en volmachtbewijzen en de aantekeningen van het stembureau die hierop betrekking hebben alsmede de opgave van de stempassen die ongeldig zijn;
 - b. de ingehouden stempassen en volmachtbewijzen die niet voldoen aan de echtheidskenmerken en de aantekeningen van het stembureau die hierop betrekking hebben;
 - c. de overige stempassen;
 - d. de overige volmachtbewijzen en kiezerspassen⁵;
 - e. de niet gebruikte stembiljetten;
 - f. de teruggegeven en onbruikbaar gemaakte stembiljetten.
- Alle pakken zijn daarna verzegeld.⁶

- H Door de in het stemlokaal aanwezige kiezers zijn naar aanleiding van de voornoemde verrichtingen

O geen bezwaren ingebracht

O de volgende bezwaren ingebracht:

.....

.....

.....

Deze bezwaren geven het stembureau aanleiding het volgende op te merken:

.....

.....

- I Het stembureau is na de opening van de zitting onveranderd gebleven (In de samenstelling van het stembureau is (zijn) de volgende verandering(en) voorgekomen:

.....

.....)

Plaats:

Datum:

....., Voorzitter

.....

....., Leden

³ Dit onderdeel niet opnemen voor gemeenteraadsverkiezingen.

⁴ Bij het nummer van oproepingskaart vermelden: nummer stemdistrict en volgnummer

⁵ Bij verkiezingen van de leden van de raad van de gemeente zijn de bepalingen over kiezerspassen niet van toepassing.

⁶ Indien de zitting tijdens de stemopening is geschorst nadat de stembus is geopend, vervalt deze alinea

Proces-verbaal van de geschorste zitting van een stembureau, waar een stemmachine is gebruikt¹ bij het stemmen in een willekeurig stemlokaal

Gemeente:
 Kieskring:² (.....)
 Stembureau:
 Dag van de stemming:

Verkiezing van de leden van het Europees Parlement/ de Tweede Kamer der Staten-Generaal/ provinciale staten van / de raad van de gemeente

- A Het stembureau heeft in het stemlokaal zitting genomen 's ochtends om uur
- B Op de tafel van het stembureau zijn neergelegd:
- a de wettelijke voorschriften die op de stemming betrekking hebben;
 - b een opgave van de stempassen die ongeldig zijn (zoals bedoeld in artikel 6, tweede lid, van het Tijdelijk experimentenbesluit Kiezen op Afstand)
- C Het stembureau heeft voor de aanvang van de stemming vastgesteld dat de stemmachine voor het gebruik gereed is en dat er geen stemmen in het geheugen van de stemmachine zijn opgeslagen. De voorzitter heeft ervoor zorg gedragen dat bij aanvang van de stemming de machine kon worden vrijgegeven. De voorzitter heeft aan de hand van de in het stembureau aanwezige leidraad de verzegeling op de stemmachine gecontroleerd en de in de leidraad genoemde gegevens hieronder vermeld
- Gegevens:
 Paraaf voorzitter voor juiste verzegeling:
- D De stemming heeft 's ochtends zeven uur dertig een aanvang genomen. De voorzitter heeft om uur verklaard dat zich naar het oordeel van het stembureau in of bij het stemlokaal omstandigheden voordeden die de behoorlijke voortgang van de stemming onmogelijk maakten. De zitting is daarop geschorst. De voorzitter heeft hiervan terstond mededeling gedaan aan de burgemeester. De burgemeester heeft vervolgens bepaald dat de zitting wordt hervat op om uur te Aan de deur van het stemlokaal is een kennisgeving bevestigd dat de zitting is geschorst, alsmede een mededeling waar en wanneer de zitting wordt hervat en een overzicht van stemlokalen in de gemeente waar wel gestemd kan worden.
- E In tegenwoordigheid van de in het stemlokaal aanwezige kiezers is de stemmachine voor het uitbrengen van stemmen geblokkeerd. De hiervoor gebruikte sleutel is in een enveloppe gedaan die daarna is verzegeld.³

¹ Indien meer dan één stemmachine is gebruikt, dient het proces-verbaal dienovereenkomstig te worden aangepast.

² Alleen op te nemen, indien het een verkiezing betreft van de leden van de Tweede Kamer of van provinciale staten van een provincie die uit meer dan één kieskring bestaat. Achter 'kieskring' het nummer van de kieskring en tussen haakjes de naam van de gemeente waar het hoofdstembureau is gevestigd, vermelden.

- F De volgende leden van het stembureau en ten dienste van het stembureau staande kiesgerechtigde personen die tot een andere gemeente behoren, hebben bij dit stembureau aan de stemming deelgenomen (gegevens overnemen van de stempassen):⁴

<i>Naam en voorletters</i>	<i>Naam van de gemeente waartoe de kiezer behoort</i>	<i>Nummer van de stempas of oproepingskaart⁵</i>
----------------------------	---	---

enz

- G In afzonderlijke pakken zijn gedaan:
- a de ingehouden ongeldige stempassen en volmachtbewijzen en de aantekeningen van het stembureau die hierop betrekking hebben alsmede de opgave van de stempassen die ongeldig zijn;
 - b de ingehouden stempassen en volmachtbewijzen die niet voldoen aan de echtheidskenmerken en de aantekeningen van het stembureau die hierop betrekking hebben;
 - c de overige stempassen;
 - d de overige volmachtbewijzen en kiezerspassen⁶.
- Alle pakken zijn daarna verzegeld⁷

- H Door de in het stemlokaal aanwezige kiezers zijn naar aanleiding van de voornoemde verrichtingen
- ☐ geen bezwaren ingebracht
- ☐ de volgende bezwaren ingebracht:

Deze bezwaren geven het stembureau aanleiding het volgende op te merken:

³ Indien de zitting tijdens de stemopening is geschorst, voordat de voorzitter is begonnen de handelingen te verrichten die nodig zijn om een afdruk van de uitkomsten van de stemming te verkrijgen, vervalt deze alinea. Indien de zitting tijdens de stemopneming is geschorst, nadat de voorzitter is begonnen de handelingen te verrichten die nodig zijn om een afdruk van de uitkomsten van de stemming te verkrijgen, komt de eerste zin van deze alinea als volgt te luiden: In tegenwoordigheid van de aanwezige kiezers is de stemmachine voor de stemopneming geblokkeerd. De hiervoor gebruikte sleutel is in een enveloppe gedaan die daarna is verzegeld.

⁴ Dit onderdeel niet opnemen voor gemeenteraadsverkiezingen.

⁵ Bij het nummer van oproepingskaart vermelden: nummer stemdistrict en volgnummer.

⁶ Bij verkiezingen van de leden van de raad van de gemeente zijn de bepalingen over kiezerspassen niet van toepassing.

⁷ Indien de zitting tijdens de stemopneming is geschorst, nadat de voorzitter was begonnen de handelingen te verrichten die nodig zijn om een afdruk van de uitkomsten van de stemming te verkrijgen, vervalt deze alinea.

-
- I Het stembureau is na de opening van de zitting onveranderd gebleven. (In de samenstelling van het stembureau is (zijn) de volgende verandering(en) voorgekomen:

.....)

Plaats:

Datum:

....., Voorzitter

.....

.....

..... Leden

Proces-verbaal van de zitting van een stembureau waar stembiljetten zijn gebruikt bij het stemmen in een willekeurig stemlokaal

Gemeente:

Kieskring:¹ (.....)

Stembureau:

Dag van de stemming:

Verkiezing van de leden van het Europees Parlement/ de Tweede Kamer der Staten-Generaal/ provinciale staten van / de raad van de gemeente

- A Het stembureau heeft in het stemlokaal zitting genomen 's ochtends om uur.
- B Op de tafel van het stembureau zijn neergelegd:
- a de wettelijke voorschriften die op de stemming betrekking hebben;
 - b een opgave van de stempassen die ongeldig zijn (zoals bedoeld in artikel 6, tweede lid, van het Tijdelijk experimentenbesluit Kiezen op Afstand)
- C Het stembureau heeft vastgesteld dat de stembus leeg was. Het stembureau heeft vervolgens het deksel van de stembus afgesloten met het daartoe bestemde slot. De sleutel is door de voorzitter in bewaring genomen.² Het stembureau heeft het (de) verzegelde pak(ken) met stembiljetten geopend en het aantal stembiljetten vastgesteld (aantal invullen bij punt G, sub a)
- D De stemming heeft 's ochtends zeven uur dertig een aanvang genomen en heeft geduurd tot 's avonds negen uur.³ De voorzitter heeft om negen uur aangekondigd dat de voor de stemming bepaalde tijd was verstreken. Aan de om negen uur in het stemlokaal of bij de ingang daarvan aanwezige kiezers is nog gelegenheid geboden hun stem uit te brengen. Nadat de laatste van deze kiezers aan de stemming heeft deelgenomen is de sleuf van de stembus gesloten.
- E De volgende leden van het stembureau en ten dienste van het stembureau staande kiesgerechtigde personen die tot een andere gemeente behoren, hebben bij dit stembureau aan de stemming deelgenomen (gegevens overnemen van de stempassen):⁴

¹ Alleen op te nemen, indien het een verkiezing betreft van de leden van de Tweede Kamer of van provinciale staten van een provincie die uit meer dan één kieskring bestaat. Achter 'kieskring' het nummer van de kieskring en tussen haakjes de naam van de gemeente waar het hoofdstembureau is gevestigd, vermelden.

² In geval de stemming na schorsing is hervat, hierna te vermelden: De zegels van de stembus die bij de geschorste stemming is gebezigd en vóór de aanvang van de hervatte stemming door de burgemeester aan het stembureau ter beschikking is gesteld, zijn bij onderzoek geschonden/ ongeschonden bevonden.

³ Indien het een stemming betreft die is geschorst, wordt deze zin vervangen door: De hervatte stemming heeft om uur een aanvang genomen en geduurd tot uur.

⁴ Dit onderdeel niet opnemen voor gemeenteraadsverkiezingen.

Naam en voorletters	Naam van de gemeente	Nummer van de stempas
	waartoe de kiezer behoort	of oproepingskaart ⁵
.....		
enz		

F Aantallen kiezers⁶

Bij het stembureau hebben zich aangemeld:

- a. stembureauleden/personeel:
- (de onder E vermelde namen tellen)
- b. kiezers in het bezit van een stempas:
- (ingenomen stempassen tellen)
- c. kiezers in het bezit van een kiezerspas⁷ of volmachtbewijs:
- (ingenomen kiezerspassen en volmachtbewijzen tellen)
- d. kiezers in het bezit van een ongeldige stempas of volmachtbewijs:

(ingenomen ongeldige stempassen en volmachtbewijzen tellen, voor zover deze voorkomen in de opgave van ongeldige stempassen)

- e. kiezers in het bezit van een stempas of volmachtbewijs welke niet voldoet aan de echtheidskenmerken:
- (ingenomen stempassen en volmachtbewijzen tellen die niet voldoen aan de echtheidskenmerken)

G Aantallen stembiljetten

- a. beginvoorraad stembiljetten:
- (het onder C vastgestelde aantal vermelden)
- b. eindvoorraad ongebruikte stembiljetten:
- (overgehouden stembiljetten tellen)
- c. aantal uitgereikte stembiljetten:
- (door de voorzitter bijgehouden aantal vermelden)
- d. aantal teruggegeven en onbruikbaar gemaakte stembiljetten:
- (onbruikbaar gestempelde biljetten tellen)
- e. aantal stembiljetten van kiezers die geweigerd hebben het stembiljet in de stembus te steken:
- (door de voorzitter bijgehouden aantal vermelden)

H De voorzitter heeft de onder F en G aangegeven aantallen aan de aanwezige kiezers bekend gemaakt

I Vervolgens heeft het stembureau een verklaring opgemaakt betreffende het aantal op de kiezerspassen en de volmachtbewijzen gestelde parafen. Deze verklaring heeft het stembureau eveneens gewaarmerkt

⁵ Bij het nummer van oproepingskaart vermelden: nummer stembedistrict en volgnummer

⁶ Bij een hervatte zitting worden alle in dit en de volgende punten op te nemen gegevens van beide zittingen samengevat

⁷ Bij verkiezingen van de leden van de raad van de gemeente zijn de bepalingen over kiezerspassen niet van toepassing

- J Tenslotte zijn in afzonderlijke pakken gedaan, tezamen met een gewaarmerkte verklaring omtrent de aantallen documenten die het pak bevat:
- a de ingehouden ongeldige stempassen en volmachtbewijzen en de aantekeningen van het stembureau die hierop betrekking hebben alsmede de opgave van de stempassen die ongeldig zijn;
 - b de ingehouden stempassen en volmachtbewijzen die niet voldoen aan de echtheidskenmerken en de aantekeningen van het stembureau die hierop betrekking hebben;
 - c de overige stempassen;
 - d de overige volmachtbewijzen en kiezerspassen, tezamen met de gewaarmerkte verklaring omtrent de aantallen daarop gestelde parafen
 - e de niet gebruikte stembiljetten;
 - f de teruggegeven en onbruikbaar gemaakte stembiljetten
- Alle pakken zijn daarna verzegeld.

- K Door de in het stemlokaal aanwezige kiezers zijn naar aanleiding van de voornoemde verrichtingen
- O geen bezwaren ingebracht
- O de volgende bezwaren ingebracht:

Deze bezwaren geven het stembureau aanleiding het volgende op te merken:

- L Onmiddellijk na het verzegelen van de pakken is de stembus geopend.⁶ De stembiljetten zijn geteld. Hun aantal bedroeg:

- M Nadat de stembiljetten zijn geopend, zijn deze lijstgewijze bijeengevoegd

- N Het stembureau heeft overeenkomstig artikel N 7 van de Kieswet ongeldig verklaard:
- a andere stembiljetten dan die welke volgens het bepaalde bij of krachtens de wettelijke bepalingen mogen worden gebruikt;
 - b stembiljetten waarop de kiezer niet, door het geheel of gedeeltelijk rood maken van het witte stipje in een stemvak, op ondubbelzinnige wijze heeft kenbaar gemaakt op welke kandidaat hij zijn stem uitbrengt;
 - c stembiljetten waarop bijvoegingen zijn geplaatst waardoor de kiezer kan worden geïdentificeerd.

Het aantal van de onder a tot en met c bedoelde, ongeldige, stembiljetten bedraagt:

⁶ Indien het een stemming betreft die is geschorst, wordt deze zin vervangen door: Onmiddellijk na het verzegelen van de pakken zijn de stembussen geopend

De voorzitter heeft de reden van ongeldigverklaring en van twijfel over de geldigheid, alsmede de beslissing daaromtrent, ten aanzien van elk in aanmerking komend stembiljet onmiddellijk bekend gemaakt. Indien een van de aanwezige kiezers dit heeft verlangd, zijn de biljetten getoond.

O Het stembureau heeft vervolgens de volgende aantallen vastgesteld:

a. het aantal in de stembus⁹ aangetroffen stembiljetten

(zie onder L)

b. het totale aantal ongeldige stembiljetten

(zie onder N)

Het aantal geldige stembiljetten bedraagt derhalve:

P De voorzitter heeft bekendgemaakt dat zijn uitgebracht op:

Lijst nr. 1

Aanduiding van de politieke groepering:

Nr., naam en voorletters van de kandidaten	Aantal stemmen
--	----------------

1	
---	--

2	
---	--

enz.

Gezamenlijk aantal van de op de lijst uitgebrachte stemmen:	
--	--

Lijst nr. (enz.)

(In te vullen ten aanzien van iedere lijst in de volgorde van de nummers van de lijsten zowel het aantal op iedere kandidaat uitgebrachte stemmen als het gezamenlijke aantal uitgebrachte stemmen.)

Q Door de in het stemlokaal aanwezige kiezers zijn naar aanleiding van de vaststelling van de uitkomst van de stemming

O geen bezwaren ingebracht

O de volgende bezwaren ingebracht:

Deze bezwaren geven het stembureau aanleiding het volgende op te merken:

⁹ Indien het een stemming betreft die is geschorst, wordt "stembus" vervangen door: stembussen

R Vervolgens zijn op de wijze, voorgeschreven in artikel N 9 van de Kieswet in afzonderlijke pakken gedaan:
a de ongeldig verklaarde stembiljetten;
b de geldige stembiljetten.
Alle pakken zijn daarna verzegeld

S Het stembureau is na de opening van de zitting onveranderd gebleven. (In de samenstelling van het stembureau is (zijn) de volgende verandering(en) voorgekomen:

.....)

Plaats:

Datum:

..... Voorzitter

..... g

.....

..... Leden

**Proces-verbaal van de zitting van een stembureau, waar een stemmachine is gebruikt¹
bij het stemmen in een willekeurig stemlokaal**

Gemeente:
Kieskring:² (.....)
Stembureau:
Dag van de stemming:

Verkiezing van de leden van het Europees Parlement/ de Tweede Kamer der Staten-Generaal/
provinciale staten van / de raad van de gemeente

- A Het stembureau heeft in het stemlokaal zitting genomen 's ochtends om uur
- B Op de tafel van het stembureau zijn neergelegd:
- a de wettelijke voorschriften die op de stemming betrekking hebben;
 - b een opgave van de stempassen die ongeldig zijn (zoals bedoeld in artikel 6, tweede lid, van het Tijdelijk experimentenbesluit Kiezen op Afstand).
- C Het stembureau heeft voor de aanvang van de stemming vastgesteld dat de stemmachine voor het gebruik gereed was en dat er geen stemmen in het geheugen van de stemmachine waren opgeslagen. De voorzitter heeft er zorg voor gedragen dat bij aanvang van de stemming de machine kon worden vrijgegeven.³ De voorzitter heeft aan de hand van de in het stembureau aanwezige leidraad de verzegeling op de stemmachine gecontroleerd en de in de leidraad genoemde gegevens hieronder vermeld
- Gegevens:
- Paraaf voorzitter voor juiste verzegeling:
- D De stemming heeft 's ochtends zeven uur dertig een aanvang genomen en heeft geduurd tot 's avonds negen uur.⁴ De voorzitter heeft om negen uur aangekondigd dat de voor de stemming bepaalde tijd was verstreken. Aan de om negen uur in het

¹ Indien meer dan één stemmachine is gebezigd, dient het proces-verbaal overeenkomstig te worden aangepast

² Alleen op te nemen, indien het een verkiezing betreft van de leden van de Tweede Kamer of van provinciale staten van een provincie die uit meer dan één kieskring bestaat. Achter 'kieskring' het nummer van de kieskring en tussen haakjes de naam van de gemeente waar het hoofdstembureau is gevestigd, vermelden

³ In geval de stemming na schorsing is hervat, in plaats van het onder C gestelde te vermelden: De stemmachine is voor de aanvang van de hervatte stemming door de burgemeester ter beschikking van het stembureau gesteld. De zegels van de verzegelde enveloppe waarin de sleutel van de stemmachine zich bevond, zijn bij onderzoek geschonden/ongeschonden bevonden. De voorzitter heeft ervoor zorg gedragen dat de stemmachine kon worden vrijgegeven. Indien de stemming met een andere stemmachine is hervat, heeft het stembureau vastgesteld dat de stemmachine voor het gebruik gereed was en het geheugen van de machine geen gegevens bevatte. De voorzitter heeft gecontroleerd of de verzegeling die op de stemmachine is aangebracht niet is verbroken

Paraaf voorzitter voor juiste verzegeling:

⁴ Indien het een stemming betreft die is geschorst, wordt deze zin vervangen door: De hervatte stemming heeft om uur een aanvang genomen en geduurd tot uur

stemlokaal of bij de ingang daarvan aanwezige kiezers is nog gelegenheid geboden hun stem uit te brengen. Nadat de laatste van deze kiezers aan de stemming heeft deelgenomen, is de stembureau voor het uitbrengen van stemmen geblokkeerd. Indien in de leidraad staat dat de stembureau gedurende de stemming verzegeld moet blijven, heeft de voorzitter nogmaals de verzegeling gecontroleerd. Paraaf voorzitter voor juiste verzegeling: _____

- E De volgende leden van het stembureau en ten dienste van het stembureau staande kiesgerechtigde personen die tot een andere gemeente behoren, hebben bij dit stembureau aan de stemming deelgenomen (gegevens overnemen van de stempassen):⁵

Naam en voorletters	Naam van de gemeente waartoe de kiezer behoort	Nummer van de stempas of oproepingskaart ⁶
---------------------	--	---

enz

- F Aantallen kiezers⁷

Bij het stembureau hebben zich aangemeld:

a. stembureauleden/personeel: _____

b. kiezers in het bezit van een stempas: _____

(ingenomen stempassen tellen)

c. kiezers in het bezit van een kiezerspas⁸ of volmachtbewijs: _____

(ingenomen kiezerspassen en volmachtbewijzen tellen)

d. kiezers in het bezit van een ongeldige stempas of volmachtbewijs: _____

(ingenomen ongeldige stempassen en volmachtbewijzen tellen, voor zover deze voorkomen in de opgave van ongeldige stempassen)

e. kiezers in het bezit van een stempas of volmachtbewijs welke niet voldoet aan de echtheidskenmerken: _____

(ingenomen stempassen en volmachtbewijzen tellen die niet voldoen aan de echtheidskenmerken)

- G Gebruik van de stembureau

a. Aantal kiezers dat de stembureau heeft gebruikt: _____

⁵ Dit onderdeel niet opnemen voor gemeenteraadsverkiezingen.

⁶ Bij het nummer van oproepingskaart vermelden: nummer stembureau en volgnummer.

⁷ Bij een hervatte zitting worden alle in dit en de volgende punten op te nemen gegevens van beide zittingen samengevat.

⁸ Bij verkiezingen van de leden van de raad van de gemeente zijn de bepalingen over kiezerspassen niet van toepassing.

b. Aantal kiezers dat heeft geweigerd van de stemmachine gebruik te maken of zich heeft verwijderd zonder de stem vast te leggen:

(door de voorzitter bijgehouden aantal vermelden)

- H De voorzitter heeft de onder F en G aangegeven aantallen aan de aanwezige kiezers bekendgemaakt
- I Vervolgens heeft het stembureau een verklaring opgemaakt betreffende het aantal op de kiezerspassen en de volmachtbewijzen gestelde parafen. Deze verklaring heeft het stembureau eveneens gewaarmerkt
- J Ten slotte zijn in afzonderlijke pakken gedaan, tezamen met een gewaarmerkte verklaring omtrent de aantallen documenten die het pak bevat:
- a. de ingehouden ongeldige stempassen en volmachtbewijzen en de aantekeningen van het stembureau die hierop betrekking hebben alsmede de opgave van de stempassen die ongeldig zijn;
 - b. de ingehouden stempassen en volmachtbewijzen die niet voldoen aan de echtheidskenmerken en de aantekeningen van het stembureau die hierop betrekking hebben;
 - c. de overige stempassen;
 - d. de overige volmachtbewijzen en kiezerspassen, tezamen met de gewaarmerkte verklaring omtrent de aantallen daarop gestelde parafen

Alle pakken zijn daarna verzegeld

- K Door de in het stemlokaal aanwezige kiezers zijn naar aanleiding van de voornoemde verrichtingen
- ☐ geen bezwaren ingebracht
 - ☐ de volgende bezwaren ingebracht:

Deze bezwaren geven het stembureau aanleiding het volgende op te merken:

- L Onmiddellijk na het verzegelen van de pakken heeft de voorzitter de handelingen verricht die nodig zijn om een afdruk van de uitkomsten van de stemming te verkrijgen
- M De voorzitter heeft aan de hand van de afdruk met de uitkomsten van de stemming ten aanzien van iedere lijst bekendgemaakt:
- a. het aantal op iedere kandidaat uitgebrachte stemmen
 - b. de som van de aantallen, bedoeld onder a
- N Het stembureau heeft vervolgens de volgende aantallen vastgesteld:
- a. het aantal kiezers dat van de stemmachine gebruik heeft gemaakt (zie onder G):

b. het aantal geldig uitgebrachte stemmen: _____
(de onder M bedoelde stempijfers van de lijsten optellen)

Het aantal blanco stemmen bedraagt derhalve: _____

O

Door de in het stemlokaal aanwezige kiezers zijn naar aanleiding van de vaststelling van de uitkomst van de stemming

O geen bezwaren ingebracht

O de volgende bezwaren ingebracht:

Deze bezwaren geven het stembureau aanleiding het volgende op te merken:

P

Het geheugen van de stemmachine waarop de stemmen zijn vastgelegd is vervolgens in een pak gedaan, dat is verzegeld. De afdruk van de uitkomsten van de stemming is aan het proces-verbaal gehecht.

Q

Het stembureau is na de opening van de zitting onveranderd gebleven. (In de samenstelling van het stembureau is (zijn) de volgende verandering(en) voorgekomen:

Plaats: _____

Datum: _____

_____, Voorzitter

_____, Voorzitter

_____, Voorzitter

_____, Leden

Verkiezing van de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal						
1 Start	2 Keuze	3 Bevestigen	4 Versturen	5 Status	6 Afsluiten	
Nog niet gestart						
De verkiezing is nog niet gestart						
De stemming wordt gehouden van zaterdag 18 november 2006 07:30 uur tot woensdag 22 november 2006 21:00 uur (Nederlandse tijd)						
Klik op 'verder' voor meer informatie omtrent de verkiezingen						
						Verder >

I 010: Info
SSL

Verkiezing van de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal 18 t/m 22 nov. 2006						
1 Start	2 Keuze	3 Bevestigen	4 Versturen	5 Status	6 Afsluiten	
Controleer uw verbinding!						
Belangrijk: controleer voordat u verder gaat de verbinding tussen uw PC en het internetstembureau. Deze verbinding is beveiligd met SSL technologie.						
SSL kan voorkomen dat u ongemerkt met een andere dan de echte server van het internetstembureau verbinding heeft en SSL kan voorkomen dat derden het verkeer kunnen 'afnemen'.						
Dit is echter alleen effectief als u nu zelf controleert dat:						
• u daadwerkelijk verbinding heeft met de juiste server. Controleer allereerst of het adres van deze internetpagina juist is: https://www.internetstembureau.nl. Typ zelf het webadres in, dit is veiliger dan op een link te klikken. • Het juiste adres is ook opgenomen in de handleiding en op de website www.kiesrechtstembureau.nl. • de verbinding versleuteld is (vrijwel alle browsers geven dit aan met een hangslotje) en of het certificaat geldig is en is afgegeven aan het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.						
De handleiding en www.kiesrechtstembureau.nl voor een stap voor stap uitleg.						
! Let op: de pop-up blokkering moet uitgeschakeld zijn.						
Klik op 'verder' om door te gaan						
						Verder >

Gereed

Internet

Verkiezing van de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal 18 t/m 22 nov. 2006
1 Start 2 Keuze 3 Bevestigen 4 Verifiëren 5 Status 6 Afsluiten

Welkom

Welkom bij het internetstembureau voor de verkiezing van de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

De mogelijkheid om te stemmen via internet is voorbehouden aan:

- Kiesgerechtigde Nederlanders die in het buitenland wonen.
- In Nederland wonende kiesgerechtigden die op de dag van stemming (22 november 2006) wegens beroep of werkzaamheden in het buitenland verblijven alsmede hun daar verblijvende gezinsleden

De voor meer informatie: www.kiezenuitbuitenland.nl

De stemming vindt plaats onder de bepalingen van de Kieswet en de Experimentenwet Kiezen op Afstand

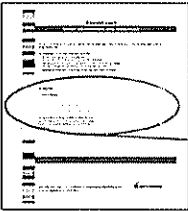
De verantwoordelijkheid voor deze site berust bij het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Klik op verder om door te gaan

< Terug Stoppen Verder >

Verkiezing van de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal 18 t/m 22 nov. 2006
1 Start 2 Keuze 3 Bevestigen 4 Verifiëren 5 Status 6 Afsluiten

Start

An arrow points from the document to the input fields.

Voer uw stemcode in:

Voer stemcode (deel 1) in:

Voer stemcode (deel 2) in:

De stemcode heeft u per post ontvangen. Deze stemcode is alleen aan u bestemd, zodat uw stem geheim blijft.

Vul de openstaande velden in en klik op 'Verder' om door te gaan

< Terug Stoppen Verder >

A020: Selectie Politieke groepering

Verkiezing van de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal 18 t/m 22 nov. 2006

1 Start 2 **Kieslijst** 3 Bevestigen 4 Versturen 5 Status 6 Afsluiten

Selecteer de politieke groepering van uw voorkeur of kies 'Blanco'

- ☐ 1 - Europese Kiesvereniging (EKP)
- ☐ 2 - Planten voor het Volk (P v h V)
- ☐ 3 - EUROPESE WEERMANNEN
- ☐ 4 - Algemene Materialen Partij (AMP)
- ☐ 5 - Europese Dieralliantie (EDA)
- ☐ 6 - VVP
gecombineerd met lijst 7
- ☐ 7 - Lijst Wie de Zij Met U
- ☐ 8 - Lijst Smaak
gecombineerd met lijst 6
- ☐ 9 - Partij van de Sport (PvDS)
- ☐ 10 - Dierlijke Partij
- ☐ 11 - R=NR

Selecteer de politieke groepering van uw voorkeur of selecteer Blanco en klik op 'Verder'

Er zijn nog meer politieke groeperingen, klik op de scrollbar ->

Stoppen Verder>

Internet

De hier getoonde lijstaanduidingen zijn niet de lijstaanduidingen van de politieke groeperingen die meedoen aan de verkiezing. Het betreft hier een voorbeeld

A025: Selectie Kandidaat

Verkiezing van de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal 18 t/m 22 nov. 2006

1 Start 2 **Kieslijst** 3 Bevestigen 4 Versturen 5 Status 6 Afsluiten

Lijst 3 : EUROPESE WEERMANNEN

Selecteer de kandidaat van uw voorkeur

- ☐ 1 - Wijk: E
Hilversum
- ☐ 2 - de Sneeuw: C G
's-Gravenhage
- ☐ 3 - van der Hou: H J I L
Frankrijk
- ☐ 4 - Hagel: G F
Utrecht
- ☐ 5 - van der Zonneschijn: L G
's-Gravenhage
- ☐ 6 - Bui: H
Eindhoven
- ☐ 7 - Regen: D S
Twente
- ☐ 8 - Mitte: R
Best

Selecteer de gewenste kandidaat en klik op 'Verder'

Wijzigen Stoppen Verder>

Internet

De hier getoonde kandidaten zijn niet de kandidaten die meedoen aan de verkiezing. Het betreft hier een voorbeeld.

A030 Bevestigen keuze

Verkiezing van de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal 18 t/m 22 nov. 2006

1 Start 2 Keuze 3 **Bevestigen** 4 Versturen 5 Status 6 Afsluiten

Bevestiging keuze

U heeft de volgende kandidaat geselecteerd:

Lijst	: D - EUROPESE WEERMANNEN
Kandidaat	: 4 - Hagel, G.F. Utrecht

Kiesdistrict 's-Gravenhage
Kieskring 12

Wilt u uw keuze nog wijzigen, klik dan op 'Wijzigen'.
Klik op 'STEM' om uw stem definitief uit te brengen.

Wijzigen **STEM**

Gereed

Internet

De hier getoonde bevestiging van de keuze van de kiezer toont als voorbeeld een keuze of een fictieve politieke groepering en een fictieve kandidaat

A030 Bevestigen keuze (Blanco stem)

Verkiezing van de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal 18 t/m 22 nov. 2006

1 Start 2 Keuze 3 **Bevestigen** 4 Versturen 5 Status 6 Afsluiten

Bevestiging keuze

U heeft de volgende kandidaat geselecteerd:

BLANCO

Kiesdistrict 's-Gravenhage
Kieskring 12

Wilt u uw keuze nog wijzigen, klik dan op 'Wijzigen'.
Klik op 'STEM' om uw stem definitief uit te brengen.

Wijzigen **STEM**

Gereed

Internet

De hier getoonde bevestiging van de keuze van de kiezer toont als voorbeeld het scherm indien een blanco stem wordt uitgebracht

A040: Versturen

Verkiezing van de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal 18 t/m 22 nov. 2006

1 Start 2 Keuze 3 Bevestigen 4 **Versturen** 5 Status 6 Afsluiten

Stem versturen

Uw stem wordt nu automatisch verzonden.
Een moment geduld s u b

Verder >

Internet Explorer 6.0

Internet

A050: Status Scherm

Verkiezing van de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal 18 t/m 22 nov. 2006

1 Start 2 Keuze 3 Bevestigen 4 Versturen 5 **Status** 6 Afsluiten

Statusoverzicht

Verkiezing	Keuze gemaakt	Stem verzonden	Stem ontvangen
Verkiezing van de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal - Kieskring 12	☐	☐	☐

Het is mogelijk nu technische informatie over uw stem te krijgen zodat u na de verkiezingen controles kunt uitvoeren.
Wilt u dit? Klik dan op 'Techniek', anders op 'Afsluiten'.

☐ Ja
☒ Nee

Op dit scherm kunt u zien of uw stem door ons is ontvangen.
Geef hieronder aan hoe u verder wilt gaan.

Techniek Afsluiten

Internet Explorer 6.0

Internet

A060: Overzicht Technische stem

Verkiezing van de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal 18 t/m 22 nov. 2006
 1 Start 2 Keuze 3 Bevestigen 4 Versturen 5 **Sluiten** 6 Afsluiten

Technische Steminformatie

U heeft gestemd, de ontvangstbevestiging is hieronder weergegeven

Verkiezingen	Technische Stem	Ontvangstbevestiging
Verkiezing van de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal - kieskring 12	467F370495589C11-F92FC3C7FE27D1FB	61FA7F2A

LET OP! Bovenstaande gegevens zijn persoonlijk, uw stem kan er uit worden afgeleid. Wees zorgvuldig met het opslaan of afdrucken ervan, met name als dat niet op uw eigen computersysteem is. De technische stem wordt slechts éénmaal getoond vanwege het stemgeheim.

Deze gegevens zijn het bewijs dat uw stem is ontvangen. U kunt ze bewaren door dit scherm op te slaan of af te drukken. U heeft dit alleen te doen als u zelf wilt controleren of uw stem goed verwerkt is.

Opslaan [] Printen Afsluiten

De hier getoonde technische stem en ontvangstbevestiging betreft een voorbeeld

A060: Overzicht Technische stem (nogmaals)

Verkiezing van de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal 18 t/m 22 nov. 2006
 1 Start 2 Keuze 3 Bevestigen 4 Versturen 5 **Sluiten** 6 Afsluiten

Technische Steminformatie

U heeft gestemd, de ontvangstbevestiging is hieronder weergegeven

Verkiezingen	Technische Stem	Ontvangstbevestiging
Verkiezing van de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal - kieskring 12		61FA7F2A

LET OP! Bovenstaande gegevens zijn persoonlijk, uw stem kan er uit worden afgeleid. Wees zorgvuldig met het opslaan of afdrucken ervan, met name als dat niet op uw eigen computersysteem is. De technische stem wordt slechts éénmaal getoond vanwege het stemgeheim.

Deze gegevens zijn het bewijs dat uw stem is ontvangen. U kunt ze bewaren door dit scherm op te slaan of af te drukken. U heeft dit alleen te doen als u zelf wilt controleren of uw stem goed verwerkt is.

Opslaan [] Printen Afsluiten

De hier getoonde ontvangstbevestiging betreft een voorbeeld.

Verkiezing van de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal 18 t/m 22 nov. 2006

1 Start 2 Keuze 3 Bevestigen 4 Versturen 5 **Ontvangen** 6 Afsluiten

Technische Steminformatie

U heeft gestemd, de ontvangstbevestiging is hieronder weergegeven

Verkiezingen	Technische Stem	Ontvangstbevestiging
Verkiezing van de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal	367E3704495504C111	

Overzicht Technische Stem

LET comput

HTML-document opslaan

Opslaan in: RIES

Bestandsnaam: Opslaan

Opslaan als: HTML bestand (*.htm, *.html) Annuleren

Type: Unicode

Deze gegevens zijn het bewijs dat uw stem is ontvangen. U kunt ze bewaren door dit scherm op te slaan of af te drukken. U hoeft dit alleen te doen als u zelf wilt controleren of uw stem goed verwerkt is.

Opslaan Printen Afsluiten

javascript:doSaveToDisk();

Internet

Verkiezing van de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal 18 t/m 22 nov. 2006

1 Start 2 Keuze 3 Bevestigen 4 Versturen 5 **Ontvangen** 6 Afsluiten

Technische Steminformatie

U heeft gestemd, de ontvangstbevestiging is hieronder weergegeven

Verkiezingen	Technische Stem	Ontvangstbevestiging
Verkiezing van de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal		61FA7F2A

LET comput

Algemeen: Opties

Printen selecteren

Printen selecteren op FILE PCFCreator

Status: Kan geen verbinding maken

Locatie: Nieuw bestand

Opmerking: Voorkomingsmeldingen

Printen zoeken

Printmethode: Alles

Aantal exemplaren: 1

Printen

Geef een e-mailadres aan of geef een telefoonnummer of geef een faxnummer op

Afsluiten Annuleren

Op te slaan of af te drukken is

Opslaan Printen Afsluiten

Gereed

Internet

A100: Afsluiten

Verkiezing van de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal 18 t/m 22 nov. 2006

1 Start 2 Keuze 3 Bevestigen 4 Versturen 5 Status 6 **Afsluiten**

Hartelijk dank voor uw deelname aan de verkiezing.

U wordt automatisch doorgestuurd naar de website www.kiescommissiebuitenland.nl

Verder >

Gereed

Internet

B100: Vroegtijdig stoppen

Verkiezing van de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal 18 t/m 22 nov. 2006

1 Start 2 Keuze 3 Bevestigen 4 Versturen 5 Status 6 **Afsluiten**

U heeft niet gestemd.

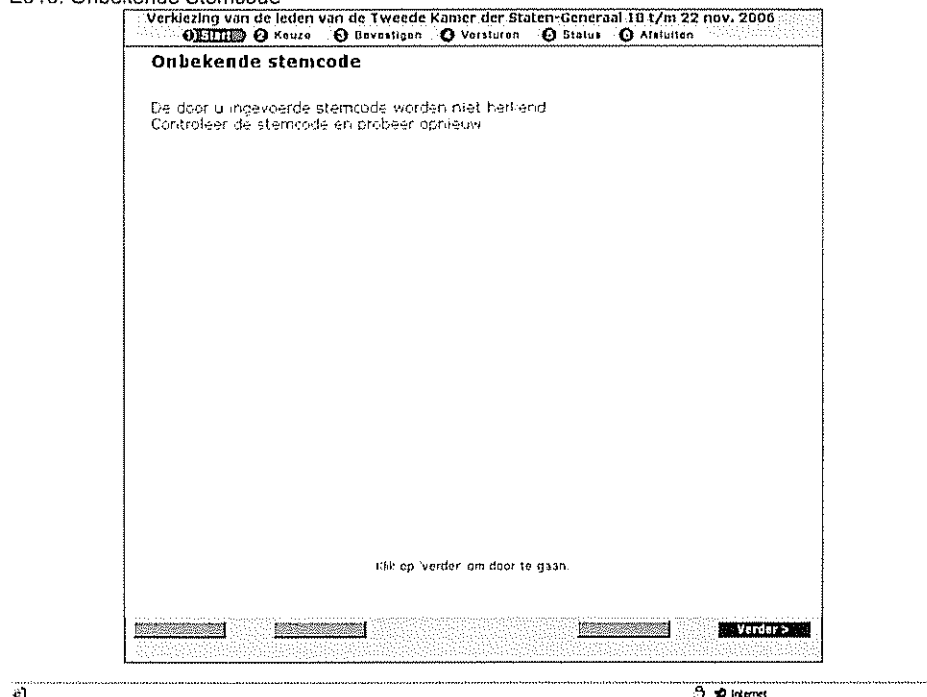
Klik op 'Terug' om alsnog een stem uit te brengen of klik op 'Verder' om door te gaan naar de website www.kiescommissiebuitenland.nl

< Terug **Verder >**

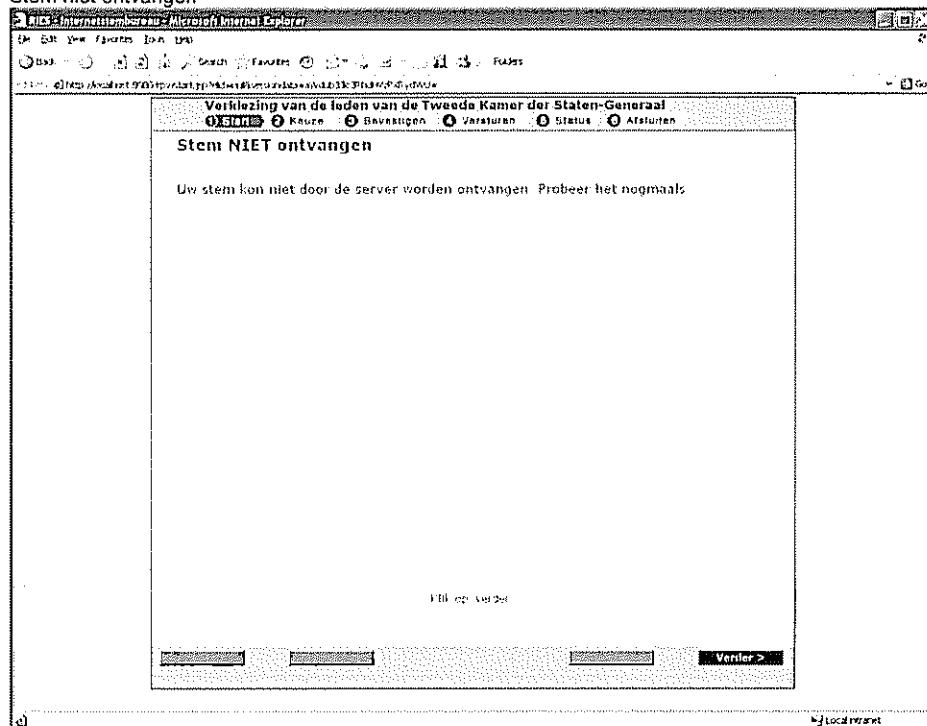
Gereed

Internet

E010: Onbekende Stemcode

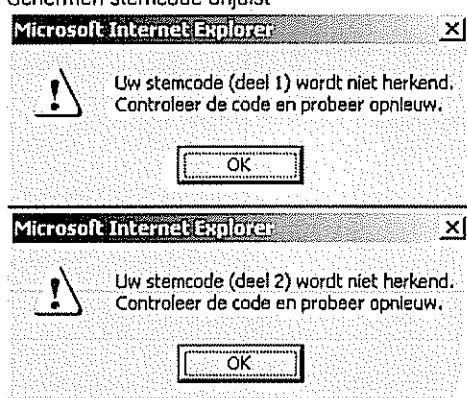

Stem niet ontvangen

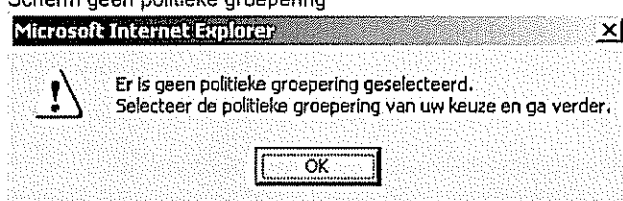

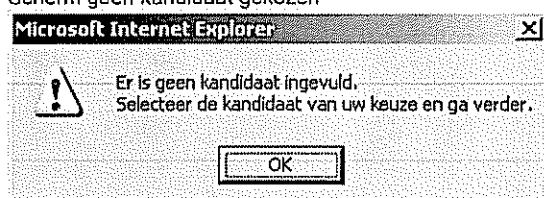
Schermbreuk stemcode onjuist

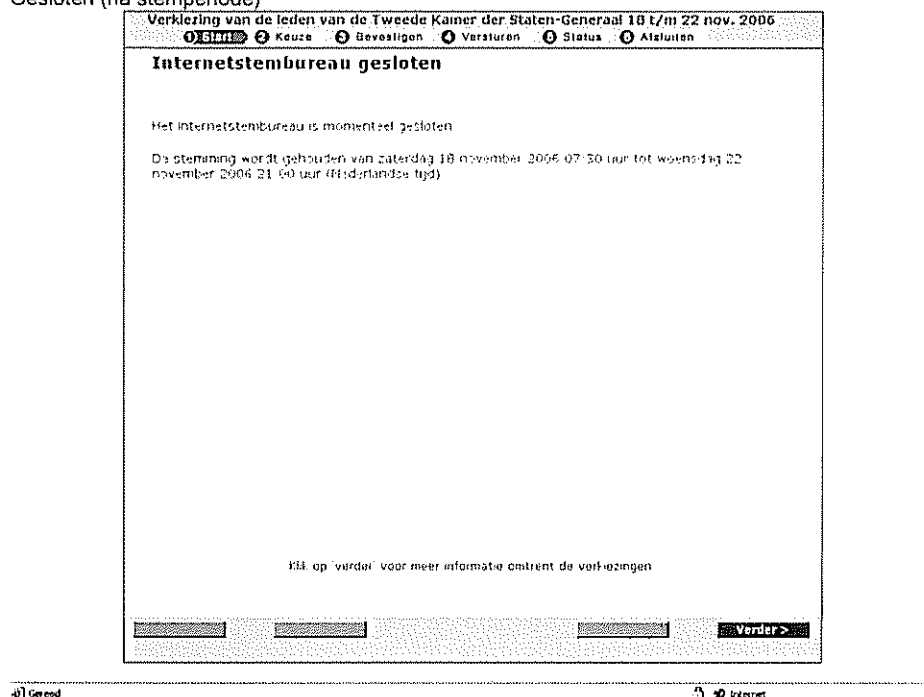
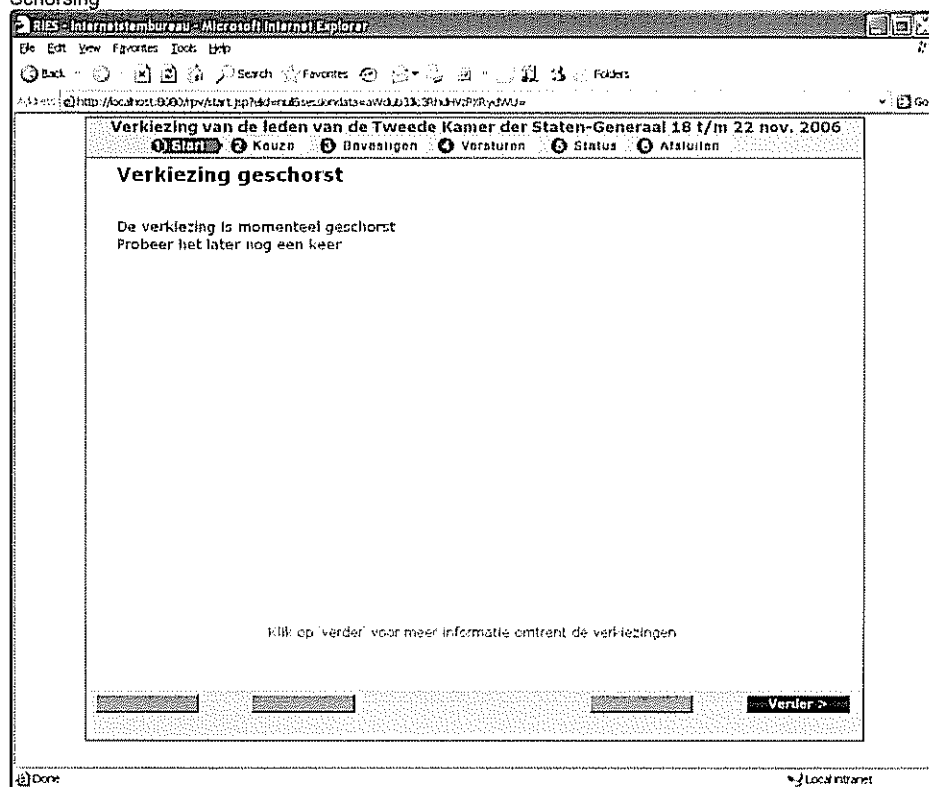

Schermbreuk geen politieke groepering

Schermbreuk geen kandidaat gekozen

Pagina niet gevonden of niet toegankelijk

U wordt hier terecht omdat de pagina niet gevonden is. Het kan zijn dat de URL niet juist is of dat de pagina is verplaatst. Het kan ook zijn dat de pagina niet toegankelijk is.

Pagina niet gevonden of niet toegankelijk

De door u opgewaarde pagina bestaat niet of is niet toegankelijk.

Telefoon +31 70 426 8010
E-mail info@kiesrechtbuitenland.nl
Web www.kiesrechtbuitenland.nl

404 Not Found

General

Internet

Bijlage 4

De leden en de plaatsvervangende leden ontvangen per gewerkt uur een bruto daguurtarief van € 25,-.

Voor gewerkte avond- en nachturen gelden de volgende toeslagen (exclusief reiskosten):

20% voor uren tussen 06.00 en 08.00 uur en tussen 18.00 en 22.00 uur op maandag t/m vrijdag (alleen als de dienst vóór 07.00 uur is begonnen, resp. ná 20.00 uur beëindigd);

40% voor uren tussen 00.00 en 06.00 uur en tussen 22.00 en 24.00 uur op maandag t/m vrijdag;

45% voor uren tussen 00.00 en 08.00 uur op zaterdag;

25% voor uren tussen 08.00 en 18.00 uur op zaterdag;

70% voor uren tussen 18.00 en 24.00 uur op zaterdag;

70% voor uren op zondag

Het derde lid en de plaatsvervangende leden van het internetstembureau ontvangen voor de door hen verrichte bereikbaarheidsdiensten een bruto dagvergoeding van € 35,42 per 8,5 uur.

Proces-verbaal van de zitting van het stembureau dat bestemd is voor het stemmen met behulp van internet

Kieskring 12 ('s Gravenhage); internetstembureau

Periode van de stemming:

Verkiezing van de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

- A Het internetstembureau heeft zitting genomen op (datum) om uur
- B Op de tafel van het stembureau zijn de wettelijke voorschriften die op de stemming betrekking hebben neergelegd
- C Het stembureau heeft de handelingen verricht die nodig zijn ter voorbereiding van de opening van de stemming en heeft daarbij vastgesteld dat er geen stemmen in het geheugen van de voorziening waren opgeslagen. De stemming is om uur geopend. Het tijdstip van opening volgens het logbestand van de voorziening is uur⁹
- D Het stembureau heeft de handelingen verricht die nodig zijn om de stemming met behulp van internet te beëindigen. De stemming is gesloten op (datum) om uur. Het tijdstip van sluiting volgens het logbestand van de voorziening is uur.
- E Het stembureau heeft geconstateerd dat het totaal aantal kiezers dat bevoegd was met behulp van internet te stemmen bedraagt:
Aan de hand van de gegevens die de voorziening weergeeft, heeft het stembureau vervolgens vastgesteld
Het aantal kiesgerechtigden dat heeft gestemd met behulp van internet bedraagt:
- De voorzitter heeft dit aantal medegedeeld.
- F Na het sluiten van de stemming heeft het stembureau de handelingen verricht die nodig zijn om een afdruk van de uitkomsten van de stemming te verkrijgen
- G De voorzitter heeft aan de hand van de afdruk van de uitkomsten van de stemming ten aanzien van iedere lijst medegedeeld:
 - a het aantal op iedere kandidaat uitgebrachte stemmen;
 - b de som van de aantallen, bedoeld onder a.
- H Het stembureau heeft vervolgens de volgende aantallen vastgesteld en medegedeeld:
 - a het aantal kiezers dat van het stemmen via internet gebruik heeft gemaakt:

⁹ In het geval dat de stemming na een schorsing is hervat, wordt dit onderdeel doorgehaald

- b. het aantal geldig uitgebrachte stemmen:
(de onder G bedoelde stemcijfers van de lijsten optellen)

Het aantal blanco en ongeldige stemmen samen bedraagt:

- I. Door de kiezers zijn naar aanleiding van de sluiting en de vaststelling van de uitkomst van de stemming

O geen bezwaren ingebracht

O de volgende bezwaren ingebracht via het formulier op
www.kiezenuithetbuitenland.nl:

De deskundige heeft de volgende adviezen uitgebracht naar aanleiding van de ingebrachte bezwaren:

Deze adviezen geven het stembureau aanleiding het volgende op te merken:

- J Het stembureau heeft vervolgens de handelingen verricht die nodig zijn om het geheugen van de voorziening veilig te stellen
- K Vervolgens heeft het stembureau de afdruk van de gegevens, bedoeld onder G, aan dit proces-verbaal gehecht
- L Vervolgens heeft het stembureau een kopie van de versleutelde stemmen, alsmede een kopie van de onversleutelde stemmen uit het geheugen van de voorziening in een afzonderlijk pak gedaan, het pak verzegeld en daarna bij dit proces-verbaal gevoegd
- M. Het internetstembureau heeft tijdens de periode van stemming bestaan uit de volgende leden:

Begindatum en -tijd	Einddatum en -tijd	Naam lid 1 (voorzitter)	Handtekening
[ENZ.]			

Begindatum en -tijd	Einddatum en -tijd	Naam lid 2	Handtekening
[ENZ.]			

Begindatum en -tijd	Einddatum en -tijd	Naam lid 3	Handtekening
[ENZ.]			

- N Het stembureau heeft wel/geen gebruik gemaakt van de mogelijkheid om met behulp van de door de minister verstrekt codes het functioneren van de voorziening te controleren. Indien dit wel is gebeurd zijn hiervoor de volgende codes gebruikt:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Plaats:

.....

Datum:

.....

.....

Voorzitter tijdens de
sluiting van de stemming

.....

..... }

Aanwezige leden tijdens de
sluiting van de stemming

Proces-verbaal van de geschorste zitting van het stembureau dat bestemd is voor het stemmen met behulp van internet

Kieskring 12 ('s Gravenhage); internetstembureau

Periode van de stemming:

Verkiezing van de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

- A. Het stembureau heeft zitting genomen op (datum) om uur
- B. Op de tafel van het stembureau zijn de wettelijke voorschriften die op de stemming betrekking hebben neergelegd.
- C. Het stembureau heeft de handelingen verricht die nodig zijn ter voorbereiding van de opening van de stemming en vastgesteld dat er geen stemmen in het geheugen van de voorziening waren opgeslagen. De stemming is om uur geopend. Het tijdstip van opening volgens het logbestand van de voorziening is uur.¹⁰
- D. De voorzitter heeft op (datum) om uur verklaard dat zich naar het oordeel van het stembureau omstandigheden voordeden die de behoorlijke voortgang van de stemming / stemopneming onmogelijk maakten. De stemming / stemopneming is daarop geschorst. (Indien de voorziening niet automatisch is geblokkeerd, heeft het stembureau de handelingen verricht die nodig zijn om de stemming met behulp van internet te onderbreken. Volgens het logbestand van de voorziening is de stemming op (datum) om uur onderbroken / geblokkeerd. Het stembureau heeft vastgesteld dat de internetvoorziening aan de kiezer de mededeling geeft dat de stemming niet beschikbaar is *)
- E. De voorzitter heeft terstond mededeling gedaan aan de minister voor Bestuurlijke Vernieuwing en Koninkrijksrelaties dat de stemming / stemopneming is geschorst
- F. Het stembureau verklaart dat de volgende reden ten grondslag ligt aan het besluit de stemming / stemopneming te schorsen:

.....

.....

.....

.....

.....
- G. Vervolgens is de kopie van het logbestand van de voorziening aan dit proces-verbaal gehecht

¹⁰ Indien het een schorsing van de stemopneming betreft, wordt hier het gedeelte toegevoegd van de tekst uit het proces-verbaal N 10-INT, dat betrekking heeft op de handelingen die het stembureau voorafgaand aan de schorsing heeft verricht

Plaats:

Datum:

Voorzitter tijdens de
schorsing van de stemming

Aanwezige leden tijdens de
schorsing van de stemming

- H De Minister voor Bestuurlijke Vernieuwing en Koninkrijksrelaties heeft op
(datum) om uur bepaald dat de stemming / stemopneming kan worden hervat
(met behulp van internet / per brief*). Het stembureau heeft vervolgens de
handelingen verricht die nodig zijn om de stemming / stemopneming (met behulp van
internet / per brief*) te hervatten. [Volgens het logbestand van de voorziening is de
stemming / stemopneming (met behulp van internet) op (datum) om
..... uur hervat. Tenslotte heeft het stembureau vastgesteld dat de
internetvoorziening) weer beschikbaar is]

Plaats:

Datum:

Voorzitter

Aanwezige leden

/ = Doorhalen wat niet van toepassing is

* = De tussen haakjes geplaatste tekst is slechts van toepassing bij (hervatting na) schorsing
van de stemming

Toelichting

Algemeen

De Experimentenwet Kiezen op Afstand (hierna te noemen: Experimentenwet) bevat de tijdelijke grondslag voor experimenten die tot doel hebben het stemmen tijdens verkiezingen voor de kiezer minder plaatsafhankelijk te maken. Het Tijdelijk experimentenbesluit Kiezen op Afstand (hierna te noemen: Experimentenbesluit) bevat in verband hiermee een uitvoerige regeling betreffende twee categorieën experimenten:

- experimenten met internetstemmen voor kiesgerechtigden die vanuit het buitenland aan de verkiezing deelnemen;
- experimenten met stemmen in een stemlokaal naar keuze binnen de gemeente waar de kiesgerechtigde is geregistreerd

Het Experimentenbesluit is recentelijk aangepast, de wijziging is gepubliceerd in Staatsblad 401, 2006

Deze regeling bevat nadere regels betreffende deze beide categorieën van experimenten. De regeling is opnieuw vastgesteld wegens het gebruik van een nieuwe stemdienst voor het internetstemmen en het vervallen van de mogelijkheid om per telefoon te stemmen. De nieuwe stemdienst biedt de kiezer de mogelijkheid om te controleren of zijn stem op de juiste manier door de stemdienst is geteld. Daarnaast zijn er als gevolg van de evaluatie van het stemmen in een willekeurig stemlokaal bij de gemeenteraadsverkiezingen een aantal wijzigingen doorgevoerd. De wijzigingen betreffen de gegevens die opgenomen moeten worden in de opgave van ongeldige stempassen.

Door deze wijzigingen zijn ook de bijlagen aangepast. Bijlage 1 betreffende de eisen aan de stempas is aangepast. Bijlage 3 is aangepast en bevat de schermen welke de kiezer te zien krijgt als hij zijn stem via internet uitbrengt. Bijlagen 5 en 6 zijn de processen-verbaal welke het stembureau moet invullen bij schorsing en sluiting van de stemming, deze zijn aangepast voor het nieuwe experiment.

Artikelsgewijs

Artikel 8

Na afloop van de stemming wordt door het stembureau voor elke ontvangen stem bepaald of deze geldig is of niet, conform hetgeen in artikel 48 van het Experimentenbesluit is vastgelegd. Om dit mogelijk te maken wordt vooraf-

gaand aan de stemming een bestand openbaar gemaakt (het referentiebestand) waarin de referentiewaardes van alle mogelijke geldige stemmen die uitgebracht zouden kunnen worden zijn vastgelegd. Voor elke kiesgerechtigde kiezer wordt in het referentiebestand evenveel referentiewaardes opgenomen als er kandidaten zijn. De referentiewaardes zijn op basis van een cryptografisch hashalgoritme berekend op een manier dat voor elke permutatie van kiezers en kandidaten een unieke waarde wordt verkregen.

Het referentiebestand wordt voor aanvang van de stemming gepubliceerd, om te waarborgen dat niet achteraf andere referentiewaardes zouden kunnen worden opgenomen waardoor er de mogelijkheid zou zijn om stemmen die geldig zouden moeten zijn door het stembureau als ongeldig te laten betitelen of ongeldige stemmen alsnog als geldig te laten hetitelen. Om de integriteit van het referentiebestand te beschermen wordt, tegelijkertijd met de openbaarmaking van het referentiebestand, een controlewaarde berekend over het referentiebestand en gepubliceerd in een medium dat, eenmaal gepubliceerd, niet meer te veranderen is (te weten de Staatscourant).

Kiezers die hun stemcode verloren zijn, niet tijdig ontvangen hebben of waar het vermoeden is dat een derde kennis heeft kunnen nemen van de stemcode, hebben de mogelijkheid om een vervangende stemcode aan te vragen (art. 32, tweede lid, van het Experimentenbesluit). Hiertoe zijn een aantal vervangende stemcodes gegenereerd en opgenomen in het referentiebestand. Het uitbrengen van een stem met een van deze vervangende stemcodes leidt tot een ongeldige stem, tenzij deze stemcode is verstrekt aan een kiezer. Na sluiting van de termijn (art. 32, tweede lid) waarop kiezers een vervangende stemcode kun-

nen aanvragen worden de mutaties als gevolg van het verstrekken van vervangende stemcodes verwerkt in het referentiebestand. Dit zogenaamde 'gemuteerde referentiebestand' wordt op dezelfde wijze als hierboven beschreven bij het referentiebestand gepubliceerd alsmede een controlewaarde in de Staatscourant.

Artikel 11

Het stembureau krijgt de beschikking over een gelimiteerd aantal zogenaamde 'validatiecodes'. Met deze validatiecodes kan het stembureau, of personen die op grond van art. 37 van het Experimentenbesluit zijn aangewezen om de stembedienst te bedienen, controleren of de stembedienst correct werkt. Deze codes worden gebruikt om voorafgaand aan de opening van de stemming te controleren of alle politieke groeperingen en kandidaten op de juiste wijze zijn opgenomen in de stembedienst. De codes kunnen gebruikt worden om bij (het vermoeden van) ernstige storingen te analyseren waar de storing zich voordoet of om in geval de stemming is geschorst als gevolg van technisch falen te verifiëren dat de stembedienst correct werkt alvorens de stemming wordt hervat.

De validatiecodes leiden niet tot het uitbrengen van een geldige stem. Van het gebruik van de validatiecodes wordt verslag gedaan in het proces-verbaal.

Artikel 13

Om kiezers in de gelegenheid te stellen om na afloop van de stemming te controleren of hun stem juist is meegeteld, moeten een aantal bestanden worden gepubliceerd. De kiezer heeft dan tot twaalf uur op de dag na de stemming de mogelijkheid om een bezwaar in te dienen bij de onafhankelijke deskundige, indien hij meent dat zijn stem ten onrechte niet is meegeteld of dat zijn

stem niet juist is meegeteld. Alleen bezwaren die op de juiste wijze zijn ingediend, via het formulier dat naar het juiste email adres is verzonden, kunnen worden behandeld. Dit is nodig gelet op de zeer korte tijd die er is tussen het einde van de stemming en de vaststelling van de uitslag. De deskundige onderzoekt alle ingekomen bezwaren en geeft hierover een advies aan het stembureau. Deze neemt de ingekomen bezwaren en de adviezen hierover op in het proces-verbaal. De deskundige heeft voor het onderzoeken van de bezwaren een aantal gegevens nodig, deze worden aan hem verstrekt door de notaris. Voor dit systeem is gekozen om te voorkomen dat derden het stemgeheim van kiezers zouden kunnen schenden. Als een kiezer een bezwaar indient, zal hij erop worden gewezen dat hij hiermee toestemming geeft zijn stemgeheim te doorbreken.

Als blijkt dat een bezwaar terecht gemaakt is, heeft dit niet onmiddellijk gevolgen voor de uitslag van het stembureau. Analooq aan artikel P 21 van de Kieswet zal slechts tot hertelling worden overgegaan indien er een ernstig vermoeden bestaat dat zodanige fouten zijn gemaakt dat zij van invloed kunnen zijn op de zetelverdeling. Dit betekent dat alleen bij een significant aantal terecht bezwaren door het centraal stembureau besloten kan worden dat de internetstemmen opnieuw moeten worden geteld. Omdat alle bezwaren en het advies hierover in het proces-verbaal worden opgenomen en dit proces-verbaal met de vaststelling van de uitslag meegezonden wordt naar het centraal stembureau, heeft deze de mogelijkheid dit te beoordelen.

*De Minister voor Bestuurlijke
Vernieuwing en Koninkrijksrelaties,
A. Nicolai.*